15 ΑΥΓΟΥ. ΤΟΜ. Β.
1851. ΦΥΛΛ 34.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΝΑΙ Η ΟΧΙ.

Διήγημα.

Τέλος. Ἴδε φύλ. 33.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Τὴν ἐπιεῦσαν, ὁ Γεώργιος ἐξηκολούθησε τὴν ὁ ἡγητήν του, ὡς ἑξῆς.

Ὁ Κορράδος παρεμυθεῖτο διὰ τὰς θλίψεις τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν, ὑπὸ τῶν φίλων μετὰ τῶν ὁποίων συνεδιαιτᾶτο. Ἡ Ἰωκηρίνα τὸν ἤκουε πάντοτε μετὰ πολλῆς προσοχῆς. τὸν ἐνέκρινε προθύμως κοθ' ἕλα καὶ τὸν παρεκάλει νὰ τὴν διορίσῃ διδασκάλισσαν εἰς τὸ νέον αὐτοῦ σχολεῖον.

Ἀλλὰ, ἔλεγεν ἡ Κ. Βαλτέρου, ἡ ῥαπτικὴ δὲν φθάνει· οἱ χωρικοί μας δὲν ἠξεύρουν οὔτε τοὺς κήπους των νὰ καλλιεργήσωσι, οὔτε τὸ μαγειρεῖόν των νὰ ἐπιμελήθῶσιν ἂς ἀποπέμψωμεν λοιπὸν τοὺς μαγείρους μας καὶ ἂς παραλάβωμεν ἀντ' αὐτῶν τὰς θυγατέρας τῶν χωρικῶν μας, ἐγὼ θέλω τοὺς διδάξει καὶ τὴν μαγειρικὴν καὶ τὴν κηπουρικήν· ὡς πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ, ἡ διόρθωσις εἶναι εὔκολος· μικρόν τι κέρδος, ἓν μικρὸν ψάθινον σκιάδιον καὶ ἓν κατνούριον περίζωμα θέλει θαυμασίως διεγείρει τὸν ζῆλον τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τὸν ὁποῖον θέλει ἔπειτα συντηρήσει ἡ φιλοκαλία καὶ τις τῶν γυναικῶν ματαιότης, διότι ἄνευ τῆς ματαιότητος τῶν γυναικῶν μὴν ἐλπίζετε τίποτε ἀπὸ τοὺς ἄνδρας· ὁ πρὸς τὴν καλλονὴν ἔρως εἶναι ἡ πηγὴ παντὸς ὑπ' αὐτῶν πραττομένου καλοῦ. Ἡ καλλονὴ τοὺς ἐξημερόνει· ἂς ὠφεληθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν

ταύτην τῆς καρδίας των, ἃς καταστήσωμεν τὰς χωρικάς μας θεατρικάς, καὶ αἱ χωρικαί μας εὐκόλως θέλουσι μετοβληθῆ.

Τοιαῦτα ἔλεγε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μὲ τὴν συνήθη αὐτῆς ἐρασμιότητα, ἡ Κ. Βαλτέρου. Ὁ Κορράδος, δειλιῶν, ἔρριπτε λαθρα τὰ βλέμματά του πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἰωσηφίνας, ἥτις ἐὰν παρετήρησε τοῦτο, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ εὕρῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν ἀπόδειξιν τῶν λόγων τῆς μητρός της· ἀλλ' ἐλαφρὰ καθὼς ἦτον, ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐνόει τίποτε ἀπὸ τὴν εὔγλωττον ἐκείνην διδαχὴν, καὶ ἠγωνίζετο νὰ διαλύσῃ ἕνα κουβόδεμα, πειράζουσα συγχρόνως τὸν οἰκονόμον. Ὁ Κορράδος ποτὲ δὲν ἠξιώθη τῆς εὐτυχίας ταύτης· ἡ Ἰωσηφίνα ἐφαίνετο ἀγαπῶσα τὸν οἰκονόμον καὶ εἰς τὸν περίπατον πάντοτε ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ ἐστηρίζετο, ὁ δὲ Κορράδος προσέφερε συνήθως τὸν ἰδικόν του εἰς τὴν μητέρα.

Τὰ σχολεῖα τῆς ῥαπτικῆς, τῆς μαγειρικῆς καὶ τῆς κηπουρικῆς μετ' ὀλίγον ὠργανίσθησαν, αἱ διδασκάλισσαι ἦσαν ἐπιμελεῖς, καὶ τὰ κοράσια τοῦ χωρίου, ἅμα ἤκουσαν νὰ γίνεται λόγος περὶ ἐρυθρῶν ταινιῶν, ψαθίνων σκιαδίων, καὶ νέων περιζωμάτων, ἐρριψοκινδύνευσαν ποῖον νὰ πρωτοευδοκιμήσῃ περὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Μάτην ὁ ἐφημέριος ἐμυκᾶτο κατὰ τῶν ἀρειανῶν, τὰ κοράσια ἔῤῥαπτον, οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο .... τὰ πάντα ἐπὶ λόγῳ εὐδοκίμουν.

Μόνος ὁ Κορράδος δὲν εἶχε καλῶς. Ἐνῶ ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ νὰ ἐμβαλώσωσι τὰς τρύπας τῶν ἀγκώνων αὐτῶν, αὐτὸς εἶχε μίαν μεγάλην τρύπαν καὶ δὲν ἤξευρε πῶς νὰ τὴν φράξῃ.

Ὅθεν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ἰωσηφίναν ὅσον ἠδύνατο. Ὠφελεῖτο σπανιώτερον ἀπὸ τὴν συναναστροφήν της. Ἠγάπησε πάλιν τὰ βιβλία. Ἐπολλαπλασίαζε τὰς βελτιώσεις εἰς τὸ κτῆμα τοῦ ὁποίου εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐπιστασίαν· ἀνέλαβεν αὐτοπροσώπως, ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Κ. Βαλλενρόθου, τὴν διεξαγωγὴν δίκης τινὸς ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἠναγκάζετο νὰ ἀπέρχεται πολλάκις τοῦ κτήματος· ἑνὶ λόγῳ, ἠγωνίσθη παντὶ σθένει ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἰσορροπίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ σκοποῦ.

Ἡ Ἰωσηφίνα οὐδὲ παρετήρει, κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν ἀπουσίαν του, καὶ διετέλει πρὸς αὐτὸν ὅ,τι ἦτο πάντοτε, εὐγενὴς καὶ ψυχρό· ἡ μήτηρ της καὶ αὐτὴ ἔλεγον πολλάκις, ὅτι ἅμα ἐλθούσης τῆς ἀνοίξεως, θέλουν μεταβῆ ἐπί τινα χρόνον εἰς μεμακρυσμένην τινὰ πόλιν. Ἡ Ἰωσηφίνα ἐτρελαίνετο ἀπὸ τὴν χαρὰν της ὅταν ἐσυλλογίζετο αὐτὸ τὸ ταξείδιον· καὶ ὁ Κορράδος ἐφαίνετο ὅτι τὸ ἐγκρίνει. Μίαν ἡμέραν ἡ Κ. Βαλτέρου ἔλαβεν ἐπιστολὴν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὁποίας ἡτοίμασε τὴν συσκευὴν αὐτῆς, καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἀναχωρεῖ τὴν ἐπιοῦσαν.

— Μὲ τόσην λοιπὸν ἀδιαφορίαν, φιλτάτη Ἰωσηφίνα, ἀφίνετε τὸν ἤσυχόν μας αὐτὸν τόπον .... ἠρώτησεν ὁ Κορράδος.

— Τοιαύτην ἡσυχίαν τὴν εὑρίσκω παντοῦ, ἀπήντησεν ἐκείνη γελῶσα.

— Δὲν ἀμφιβάλλω· καὶ ἴσως στοχάζεσθε ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ μᾶς ἐνθυμεῖσθε.

— Μὲ ἀδικεῖτε, τῇ ἀληθείᾳ! Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἀποχωρίζομαι μὲ θλῖψιν τὰ ἄνθη μου, τὸ σχολεῖόν μου· ἀλλὰ τέσσαρες ἑβδομάδες παρέρχονται τόσον γλήγορα. Ὑπεσχέθην νὰ φέρω εἰς τὴν ἐπιμελεστέραν τῶν μαθητριῶν μου κάτι τι ὡραῖον.

— Ἀμμ' εἰς ἐμένα τί θὰ μὲ δώσετε; ἐπρόσθεσεν ἐκεῖνος, συγκεκινημένος ὑπὸ τῆς θλίψεως, καὶ λαβὼν μὲν τὴν χεῖρά της εἰς τὰς χεῖράς του, στήσας δὲ τὸ βλέμμα του ἐπὶ τῶν βλεμμάτων της.

Ἐκείνη δὲ γελῶσα,

— Καὶ τί θελετε νὰ δώσω εἰς ὑμᾶς, κύριέ μου; Ἰδού! ἂν ἐπιμεληθῆτε καλῶς τὰ ἄνθη μου, θὰ σᾶς φέρω ἓν κατιούριον ποτιστήριον.

Καὶ εἰποῦσα ταῦτα, ἀπῆλθε χορεύουσα. Ὁ δὲ Κορράδος ἔμεινεν ἄφωνος καὶ καταπεπληγμένος.

Ἀποχαιρετίσας τὴν Κ. Βαλτέρου, ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἀγρὸν διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν Ἰωσηφίναν ἀναχωροῦσαν. Καὶ πορευόμενος εἶδε τὴν φύσιν μαύρην καὶ σκοτεινήν, ἐνῷ ἔπερεν ἤδη τὸ λαμπρὸν τῆς ἀνοίξεως ἔνδυμα· τὰ πάντα παρίσταντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἄψυχα καὶ νεκρά· τὸ δένδρον δὲν τὸν ἐφάνη εἰμὴ πράσινος ὄγκος ξύλου· ἡ σηδὼν ἐσύριζεν· ἡ περίφυτος καὶ χαριεστάτη λίμνη μετεβλήθη εἰς ἕλος μέγα· ὁ κόσμος ὅλος τὸν ἐπροξένει θλῖψιν, καὶ τὸν ἐφαίνετο ἐστερημένος νεότητος καὶ φαιδότητος, ὡς ἔνδυμα παλαιόν. Αὐτὴ ἡ ποίησις δὲν ἦτον ἤδη ἱκανὴ νὰ κινήσῃ τὴν φαντασίαν του ὅσον οὗτος ἐπεθύμει καὶ εὕρισκε τοὺς μὲν ἀοιδοὺς τῆς φύσεως ἀηδεῖς, μωροὺς δὲ τοὺς τοῦ ἔρωτος ἀοιδούς.

« Ἆ! ἡ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς ἀλλοιώσεως εἶναι ἐπὶ τέλους ἐν ἐμαυτῷ, ἔλεγε πολλάκις ἀναστενάζων. Κορράδε! Κορράδε! ἔχεις εἰς τὸν ἀγκῶνά σου τὴν μεγαλητέραν τρύπαν τοῦ κόσμου! » Καὶ ἔλεγεν ὀρθὰ, ὅ ὅτι ἐγνώριζεν ἑαυτόν.

Αἱ τέσσαρες ἐκεῖναι ἑβδομάδες τὸν ἐφάνησαν τέσσαρα ἔτη. Τελευταῖον ἐπανῆλθεν ἡ Ἰωσηφίνα καὶ ἡ μήτηρ της. Ὁ Κορράδος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὴν ἴδῃ μὲ ἀδιαφορίαν ἴσην τῆς ἐδικῆς της, καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη καθησύχασεν ὁπωσοῦν τὴν καρδίαν του. Ἀλλ' ἡ χαριεστάτη ἐκείνη κόρη ἦτο λαμπροτέρα παρὰ ποτέ, καὶ τοσαύτην ἐξέφραζε χαρὰν διότι ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκείνην! Ἔρριψε δὲ πρὸς τὸν Κορράδον βλέμμα ἐν ᾧ ἀπεκαλύπτετο ἅπασα αὐτῆς ἡ ψυχή, ἔτεινε πρὸς αὐτὸν λάθρα τὴν χεῖρα, ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν Κ. Οἰκονόμον, τὸν ἐξελθόντα τῆς οἰκίας διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ νὰ καταβῇ τῆς ἁμάξης, ὥρμησεν ἐπάνω του, τὸν ἠσπάσθη καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ὁ Κορράδος εἶδεν ὅλα ταῦτα διὰ μιᾶς καὶ ἐταραχθη· καὶ καυστικόν τι δηλητήριον ἠσθάνθη παρεισδῦον εἰς τὴν καρδίαν του.

Μίαν πρωΐαν, ἐνῷ ἐπρογευμάτιζον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ταχυδρόμος ἔκτακτος σταλεὶς ὑπὸ τοῦ τραπεζίτου Σμιδίου. Ὁ Κορράδος, ἀναγνοὺς τὴν παρ' αὐτοῦ κομισθεῖσαν ἐπιστολὴν, ὠχρίασεν· οἱ δὲ περιεστῶτες παρετήρουν αὐτὸν ἐν σιωπῇ, ἀγνοοῦντες τί ἐπέφερε τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην τῆς ὄψεως του. Ὁ νέος μας ἀπέπεμψε τὸν ταχυδρόμον, ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐκλείσθη ἐν αὐτῷ καὶ δὲν ἐφάνη περὶ μεσημβρίαν εἰς τὴν

κοινὴν τράπεζαν. Ἡ Κ. Βαλτέρου τὸν ὑπῆγε μόνη της τὸ γεῦμά του, καθὰ ἐζήτησεν οὗτος, διὰ νὰ μὴ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν του. Εἰσῆλθε δὲ ἡ κυρία ἐκείνη ἐν σιωπῇ, μὴ τολμῶσα νὰ τὸν ἀπευθύνῃ τὴν ἐλαχίστην ἐρώτησιν. Εἰς τὸ πρόσωπόν της μόνον ἐραίνετο μικρά τις ἀνησυχία.

Ὁ Κορράδος ἐνόησε τὴν θλῖψιν της, καὶ λαβὼν τὴν χεῖρα τῆς ἀγαθῆς γυναικός,

— Αὔριον πολλὰ πρωΐ ἀναχωρῶ, εἶπεν· τὴν ἐδῶ θέσιν μου θέλει τὴν λάβει ἄλλος. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλίαν σας ... σήμερον δὲν εἰμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ πλειότερα.

— Πῶς! μᾶς ἀφίνετε, ἀνέκραξεν ἡ Κ. Βαλτέρου. Ἆρά γε διὰ πάντοτε;

— Πιθανώτατα.

— Ὦ Θεέ μου! ... καὶ διατί; μήπως καὶ ὁ Κ. Βαλλενρόθης ....

— Μὴ μ' ἐρωτᾶτε σήμερον πλειότερα .... Ἡ Κ. Βαλτέρου ἀπῆλθε σιωπῶσα καὶ κλαίουσα. Ὁ δὲ Κορράδος ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του, διότι εἶχεν ἀποφασίσει περὶ τοῦ πρακτέου. Γνωρίζων εἰς τὴν παρακειμένην πόλιν νέον τινὰ νομικὸν ἱκανότατον, ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς διάδοχόν του, ἐπιφυλαττομένης τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Κ. Βαλλενρόθου. Ὅθεν ἔγραψε πρός τε τὸν νέον δικαστὴν καὶ πρὸς τὸν Οἰκονόμον ὁδηγίας μακρὰς περὶ τῶν μᾶλλον κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων· Ἔπειτα δὲ περὶ δυσμὰς ἡλίου, ἐσυγύρισε τὰ ἀναγκαιότερα πράγματα καὶ ἐφόδιά του, διότι ἐμελέτα ὁδοιπορίαν μακράν, ἐμελέτα νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἰνδικήν.

Ὁ Κ. Σμίδιος τὸν εἶχε διαβιβάσει ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Μαρβελίου ἐν ᾗ οὗτος, ἀπὸ τῆς χώρας ἐκείνης, τὸν διεμήνυεν ὅτι ἐστερήθη ἁπάσης αὐτοῦ τῆς περιουσίας, ὅτι διετέλει ἐν πολλῇ ἀμηχανίᾳ, ὅτι δὲν ἠδύνατο οὔτε συνήγορον νὰ πληρώσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ δικαίου του, οὔτε νὰ ζήσῃ πλειότερον εἰς τοιαύτην θέσιν, ὅτι ἤθελε μὲν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα χρήματα, ὅτι εἶχε μὲν διάθεσιν νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν χρειώδη ἐργαζόμενος, ἀλλὰ ἐστερεῖτο καὶ αὐτὸ τὸ καταφύγιον, καθὸ γέρων, ἀδύνατος καὶ μὴ εἰδὼς ἀρκετὰ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Ὅθεν παρεκάλει τὸν Κ. Σμίδιον νὰ ἐξετάσῃ ποῦ εὑρίσκεται ὁ Κορράδος Ἔκκιος, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε ἀνέθρεψε, νὰ δηλώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν παροῦσαν κατάστασίν του καὶ νὰ τὸν εἴπῃ ὅτι ἄλλην ἐλπίδα πρὸς αὐτὸν δὲν ἔχει. Ὁ Κ. Σμίδιος τὸν ἠρώτα λοιπὸν ἂν σκοπεύῃ νὰ ὑπάγῃ νὰ εὕρῃ τὸν Κ. Μαρβέλιον, διὰ νὰ διεξαγάγῃ τὴν δίκην του καὶ νὰ περιθάλψῃ τὸν γέροντα ἐκεῖνον διὰ τῆς ἰδίας ἐργασίας, ὅτι ἂν ἀποφασίσῃ νὰ ἀπέλθῃ, ὁ Τραπεζίτης εἶχε παρὰ τοῦ Κ. Μαρβελίου τὴν ἄδειαν νὰ τῷ χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν του ἔξοδα εἰς λογαριασμὸν τῶν διακοσίων φλωρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὡρισμένα εἰς ἀποκατάστασίν του.

« Ἴσως ὁ Κορράδος (οὕτως ἐτελείωνεν ἡ ἐπιστολὴ) δὲν ἀποφασίσῃ νὰ ἔλθῃ· ἴσως δὲν εἰμπορέσετε νὰ τὸν εὕρετε, ἴσως οὐδὲ ζῇ πλέον. Τότε λάβετε, παρακαλῶ, οἶκτον πρὸς ἐμέ, χάριν τῆς ἀρχαίας ἡμῶν φιλίας καὶ στείλετέ με μερικὰ χρήματα, διότι ὅσα διέσωσα δὲν ἀρκοῦσιν εἰς συντήρησιν τῶν ὀλίγων χρόνων τοὺς ὁποίους ἔχω ἀκόμη νὰ ζήσω εἰς τὸν κόσμον αὐτόν! »

Εἰς τὴν λυπηρὰν ταύτην ἐπιστολὴν, ὁ Κ. Σμίδιος προσέθηκεν ὀλίγας τινὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἐν περιλήψει.

« Μὴν ἀνησυχῆτε, φίλε μου, περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀγαθοῦ Μαρβελίου, διότι τὸ κατ' ἐμὲ δὲν θέλω τὸν ἐγκαταλείψει ὅλως ἀνεπικούρητον, ἐνθυμούμενος τὴν ἀρχαίαν φιλίαν μας. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν θέλετε ἀφήσει τὴν θέσιν σας διὰ νὰ τρέξετε εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ βοηθήσετε ἄνθρωπον γέροντα (Κύριος οἶδε ἂν τὸν εὕρετε ἐν τοῖς ζῶσιν;) εἰς ἐπιτυχίαν ματαίας δίκης καὶ νὰ δώσετε αὐτῷ διὰ τῆς ξυλουργικῆς ἐργασίας σας πόρον ζωῆς τὸν ὁποῖον στερεῖται. Δὲν ἠξεύρω πῶς ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ὑπέπεσεν εἰς τόσην δυστυχίαν. Τώρα πρέπει νὰ ἦναι 61 ἢ 62 ἐτῶν· αἱ θλῖψεις καὶ τὰ ἀποτυχόντα σχεδιά του πιθανώτατα τὸν ἐγήρασαν. Ὅ,τι μάλιστα πρέπει νὰ σᾶς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας του, εἶναι ἡ μετὰ τοῦ Κ. Βαλλενρόθου συμφωνία σας, ὅστις εὑρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Ῥατισβόνην, μέλλον νὰ διατρίψῃ ἐκεῖ, ὡς νομίζω, μέχρι τῆς 29 τοῦ τρέχοντος. Μετ' αὐτοῦ πρέπει νὰ συνεννοηθῆτε περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, διότι αὐτὸς μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς ὑπογρεώσεις τὰς ὁποίας ἐνελάβετε· ἄνθρωπος τίμιος, οἷος εἶσθε ὑμεῖς, δὲν παραβαίνει τὸν λόγον του. Ἐν τούτοις, ἂν ἐπιθυμῆτε νὰ πέμψετε εἰς τὸν Κ. Μαρβέλιον μερικὰ χρήματα, εἶμαι πρόθυμος νὰ τὰ διαβιβάσω εἰς αὐτὸν διὰ συναλλαγματικῆς· σημειώσατέ με μόνον ἀμέσως τὸ ποσόν, διότι τὸ πρᾶγμα φαίνεται κατεπεῖγον. Εἰμπορῶ συγχρόνως νὰ εἴπω εἰς τὸν Μαρβέλιον, ὅτι ἀγνοῶ μέχρι τοῦδε ποῦ εὑρίσκεσθε, καὶ νὰ σᾶς δικαιολογήσω οὕτω ἀποχρώντως. »

— Κύριε Σμίδιε, ἀνέκραξεν ὁ Κορράδος μὲ χείλη τρέμοντα καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς δακρύοντας, Κύριε Σμίδιε, εἶσθε ἄνθρωπος κακοηθέστατος, ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι σήμερον κατὰ δυστυχίαν εὐδοκιμοῦσιν εἰς τὸν κόσμον, ἄνθρωπος σὐταδανὸς φέρων τὴν προσωπίδα τῆς ἀρετῆς. Ἐγὼ εἶμαι υἱὸς τοῦ Μαρβελίου, εἶμαι ὀφειλέτης του, διότι χάρις εἰς αὐτὸν ἔγινα ἄνθρωπος. Ἔλα, Κορράδε, ὕπαγε εἰς τὴν Ἰνδικὴν, ὕπαγε εἰς βοήθειαν τοῦ πατρός σου.

Ὁ Κορράδος ἔδωκεν εἰς τὸν οἰκονόμον τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας ὡς πρὸς τὰς μᾶλλον κατεπειγούσας ὑποθέσεις, διὰ νὰ μὴ συμβῇ ἡ ἐλαχίστη ζημία ἀπὸ τῆς ἐσπευσμένης ἀναχωρήσεώς του.

— Ὑπάγω εἰς Ῥατισβόνην, τὸν εἶπε, διὰ νὰ ζητήσω τὴν παραίτησίν μου ἀπὸ τὸν Κ. Βαλλενρόθην καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ διορίσῃ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ δικαστήν.

Ὅταν ὁ Κορράδος εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοινὴν αἴθουσαν, ἡ Κ. Βαλτέρου ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα, ἡ δὲ Ἰωσηφίνα ἐκάθητο περίλυπος καὶ σκυθρωπὴ εἰς μίαν γωνίαν.

— Τί τωόντι λοιπὸν ἀναχωρεῖτε; ἠρώτησεν ἡ Κ. Βαλτέρου.

— Βεβαίως, ἀνάγκη νὰ ἀναχωρήσω . . . καὶ ἴσως διὰ παντός. Ὑπάγω εἰς τὴν Ἰνδικήν.

— Εἰς τὴν Ἰνδικήν! ἀνέκραξεν ἡ Κ. Βαλτέρου.

Καὶ ἐν τῷ ἅμα ἡ Ἰωσηφίνα ἔγινε κάτωχρος ὡς νεκρὰ, τὸ δὲ ἐργόχειρόν της καὶ αἱ ψυχραὶ αὐτῆς χεῖρες κατέπεσον ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς.

Ὁ Κορράδος, κατεχόμενος ὅλος ὑπὸ τῆς ἰδέας τῶν συμφορῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, δὲν ἐπρόσεχε παντάπασιν εἰς τὴν Ἰωσηφίναν, οὐδὲ εἶδεν αὐτὴν κατακλιθεῖσαν, ὡς κρῖνον μαραμμένον, ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἀσθενῆ, ἄφωνον, ἀδάκρυτον καὶ ἀτενίζουσαν ἐπ' αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς νεκρώδεις. Ὁ Κορράδος διηγήθη τὴν μετὰ τοῦ Κ. Μαρβελίου σχέσιν του, τὰ δυςτυχήματα τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ, τὴν ὀλεθρίαν τοῦ Κ. Σμιδίου συμβουλὴν καὶ τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἐκπληρώσῃ ὁλόκληρον τὸ καθῆκόν του.

— Δὲν εἶναι ἀληθές; Ἤθελον εἶμαι τέρας ἐὰν ἔμενον ἐνταῦθα, καὶ ἂν προέκειτο ἐδῶ μὲν νὰ εὐτυχήσω, ἐκεῖ δὲ νὰ ἀποθάνω . . .

— Αἴ! Αἴ! ἔλεγεν ὁ οἰκονόμος, τὸ πρᾶγμα εἶναι σφόδρα ῥιψοκίνδυνον.

— Ὄχι, εἶπεν ἡ Κ. Βαλτέρου ὀλολύζουσα· ὄχι! . . ὁ σκοπός σας εἶναι καλός. . . ἀλλ' ἴσως ἐπισπεύδετε πολὺ τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἀναβάλλετε τὴν ἀπόφασίν σας ἐπὶ μίαν τοὐλάχιστον ἡμέραν . . . ἡ νὺξ εἶναι ἀγαθὸς σύμβουλος . . .

Καὶ τὸ βλέμμα της ἐστράφη πρὸς τὴν Ἰωσηφίναν, τῆς ὁποίας ἡ ὠχρότης ηὔξανεν· ἡ δὲ Ἰωσηφίνα, βιάσασα ἑαυτὴν ὅσον ἠδύνατο, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν ἐξεῖαν.

— Μῆτέρ μου, μῆτέρ μου, μὴ θλίβῃς πλειότερον τὴν καρδίαν του· ἀνάγκη νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀνάγκη, δὲν εἰμπορεῖ νὰ μείνῃ . . .

Ὁ Κορράδος, κατακλεισθεὶς εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην του καὶ ἔμεινεν ἄγρυπνος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Τὰ ἐξημερώματα, ἡ ἅμαξα ἐφ' ἧς ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐστάθη ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, δραμόντες περιεστοίχισαν τὸ ὄχημα διὰ νὰ ἴδωσι καὶ εὐλογήσωσιν ἀκόμη μίαν φορὰν τὸν εὐεργέτην των. Ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους, ὁ Κορράδος κατέστη ἀγαπητὸς εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου· αἱ πολλαὶ εὐεργεσίαι τὰς ὁποίας ἔκαμε δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰμὴ εἰς τοὺς εὐεργετουμένους· τότε δὲ κατὰ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι διηγοῦντο δακρύοντες πῶς ἐδῶ μὲν ἔδωκεν ἰατρικὰ εἰς τοὺς νοσοῦντας, ἐκεῖ δὲ ἐνδύματα εἰς τοὺς γυμνητεύοντας καὶ ἄρτον εἰς τοὺς πεινῶντας, καὶ ἐγγυήσεις εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ὀφειλετῶν βασανιζομένους. Ἕκαστος οἰκογενειάρχης ἐνόμιζεν ὅτι αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸ πάντων ἠγάπησεν ὁ Κορράδος, καὶ πρὸ πάντων ἐβοήθησε· διότι ἕκαστος ἤξευρε μόνος τὰς πρὸς αὐτὸν ἰδίως γενομένας ἀγαθοεργίας, μόνη δὲ ἡ κοινὴ θλῖψις ἡ ὑπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του προξενηθεῖσα ἔλυσεν ὅλων τὴν προτέραν σιωπήν.

Ὅταν ὁ Κορράδος εἰςῆλθεν εἰς τὸ ἑστιατόριον διὰ νὰ προγευματίσῃ τελευταίαν φορὰν μετὰ τῶν φίλων του, εὗρε τὸν οἰκονόμον καὶ τὴν Κ. Βαλτέρου κλαίοντας ἀπαρηγόρητα. Ὁ Κορράδος ἐπροσπάθησε νὰ παραμυθήσῃ τὴν θλῖψιν των· ἐλθούσης δὲ τῆς ὥρας τῆς ἀναχωρήσεως, ἠγέρθη πρῶτος, ἔσφιγξεν ἐν σιωπῇ τοὺς δύο ἐκείνους φίλους εἰς τὴν καρδίαν του, τοὺς παρεκάλεσε νὰ τὸν ἐνθυμῶνται καὶ ἐξῆλθε. Δὲν ἐτόλμησε δὲ νὰ ἐρωτήσῃ ποῦ εἶναι ἡ Ἰωσηφίνα· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν Κ. Βαλτέρου, λαβὼν αὐτὴν τὸ δεύτερον ἀπὸ τὴν χεῖρα, τὴν εἶπε μὲ φωνὴν διαλείπουσαν.

— Ἀναλαλέσετέ με εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῆς Ἰωσηφίνας!

Ἀπῆλθε δὲ πρὸς τὴν ἅμαξαν, καὶ κατόπιν του ἀμέσως ἤρχοντο ὁ Οἰκονόμος καὶ ἡ Κ. Βαλτέρου. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, καταβεβλημένοι ὑπὸ τῆς θλίψεως κλαίοντες καὶ θρηνοῦντες, ὕψωναν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν φίλον των. Ὁ Κορράδος, τεταραγμένος ἤδη ὤν, καὶ θέλων νὰ κατισχύσῃ τῆς συγκινήσεώς του, ἐπήδησεν εἰς τὸ ὄχημα καὶ ἑτοιμάζετο νὰ διατάξῃ τὴν ἀναχώρησιν, ὅτε εἶδε τὴν Ἰωσηφίναν ὠχρὰν, ἔχουσαν ἐρυθροὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ δακρύων καὶ βρίθοντας θλίψεως ἀφάτου· ἔπειτα ἐκάλυψεν αὕτη τὸ πρόςωπόν της καὶ εἰςῆλθεν ἐν σπουδῇ . . . .

— Μεσάνυκτα! ἀνέκραξεν ὁ συνταγματάρχης, ἰδὼν κατὰ τύχην τὸ ὡρολόγιόν του. Ἐνόμιζα ὅτι εἶναι μόλις δεκάτη ὥρα.

— Δεκάτη ὥρα! τῇ ἀληθείᾳ καὶ δεκάτη μόνον ἂν ἦτο, ἤθελεν εἶσθαι ἐξώρας διὰ νὰ πλαγιάσῃ ἄνθρωπος ἀσθενής. Λοιπὸν, καλὴν νύκτα σας καὶ εἰς αὔριον πάλιν τὸ λοιπὸν τῆς διηγήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἐν ᾧ ἀνευρίσκομεν ἀρχαῖον φίλον.

— Ἐνθυμεῖσθε, εἶπε τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Γεώργιος εἰς τοὺς ἐπανελθόντας πάλιν φίλους, τὴν θλῖψιν τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ὁ Κορράδος ἀναχωρῶν.

Ὁ Κορράδος κατέπισεν εἰς τὸ βάθος τῆς ἁμάξης, τὴν ὁποίαν ὁ ἡνίοχος ὡδήγει βραδέως ἀναμέσον τοῦ πλήθους· ἀναίσθητος δὲ καὶ ἐστηριγμένος εἰς μίαν τῶν γωνιῶν, ἐσταύρωνε τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ στήθους του, ὡς ἂν θέλων νὰ κατακλείσῃ ἐν αὐτῷ συγχρόνως καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν θλῖψιν, ἐνῷ τὸ ὄχημα, ἀπαλλαγὲν ἤδη παντὸς προςκόμματος, ἐμακρύνετο ταχέως ἀπὸ τοῦ χωρίου

Περὶ τὴν ἑσπέραν φθάσας εἰς Β . . . ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τὸν Κ. Σμίδιον, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν ἔδειξεν εὐχαρίστησιν ἅμα καὶ ἀπορίαν.

— Σᾶς φέρω ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολήν σας.

— Καὶ! τί . . . ἀπεφασίσετε.

— Νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἰνδικήν· ὀφείλων τὸ πᾶν εἰς τὸν πατέρα μου, ἤθελα εἶμαι ἐπικατάρατος ἐὰν τὸν ἄφινα, γέροντα καὶ ἀδύνατον, εἰς τὴν δυςτυχίαν. Ἀπελπισία τῳόντι μ' ἔρχεται ὅταν φαντάζωμαι τὸν ἀγαθὸν καὶ δυςτυχῆ ἐκεῖνον γέροντα τείνοντα εἰς μάτην τοὺς βραχίονάς του πρός με!

— Καλὸν τοῦτο, φίλτατε κύριε, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ κάμωμεν τίποτε ἀπερισκέπτως· τὸ ταξείδιον εἰς τὴν Ἰνδικὴν δὲν εἶναι περίπατος. Τὶς σὲ ἐγγυᾶτε ὅτι θέλεις φθάσει; Θέλεις ἄραγε εὕρει τοὐλάχιστον εὐκαιρίαν καὶ δὲν εἰμπορεῖς καὶ νὰ ἀποθάνῃς καθ' ὁδὸν, τὸ πλοῖόν σου νὰ συντριφθῇ, νὰ καταποντισθῇ;

— Δυνατὸν τοῦτο, ἀλλὰ θέλω ἐκπληρώσει τὸ χρέος μου καὶ θέλω λάβει ὅλας τὰς ἐνδεχομένας προφυλάξεις.

— Πολλὰ καλὰ, ἀλλ' ἂν ὁ ἀγαθὸς Μαρβέλιος (ἠξεύρεις ὅτι εἶναι γέρων) ἀποθάνῃ πρὶν φθάσῃς εἰς τὴν Ἰνδικὴν, εἰς τί θέλει σὲ χρησιμεύσει ὁ γύρος αὐτὸς τοῦ κόσμου, εἰς τί θέλει σὲ ὠφελήσει νὰ ἐγκαταλίπῃς τὸ στάδιον σου, νὰ θυσιάσῃς τὸ μέλλον σου;

— Δὲν ἐγκαταλείπω τὸ στάδιόν μου. Τὸ στάδιον εἰς ὃ ὑποδύομαι ὀνομάζεται καθῆκον! καὶ θέλω ἀποδειλιάσει ὡς ἄνανδρος! ὄχι, θὰ ζήσω, εἶμαι νέος. Ἄφετέ με μόνον νὰ ἀναχωρήσω, σᾶς παρακαλῶ. Δότε με μίαν συναλλαγματικὴν ἀντὶ ὅλων τῶν μετρητῶν μου, καὶ ἂν προαιρῆσθε νὰ προσθέσετέ τι εἰς αὐτὰ χάριν τοῦ Κ. Μαρβελίου, θέλω σᾶς εἶμαι εὐγνωμονέστατος· σᾶς ἐγγυῶμαι ἐγὼ διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὑποσχόμενος νὰ σᾶς τὰ ἀποδώσω ἐπανελθὼν μὲ τόκον καὶ τόκον τοῦ τόκου, καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ ἐργασθῶ πρὸς τοῦτο ὡς κατάδικος! . . .

— Ὅλ' αὐτὰ ἔχουσι καλῶς! ἀλλ' ἂς ὁμιλήσωμεν μὲ ψυχρότερον ὁπωσοῦν αἷμα. Εἰς τὸν Μαρβέλιον εἶναι βεβαίως ἀδιάφορον τοῦ νὰ σᾶς εὕρῃ ἢ νὰ λάβῃ ἀργύριον ἀρκετὸν πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δίκης του καὶ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπάνοδον αὐτοῦ· ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τὸ ἀναγκαῖον ἀργύριον, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς εὐχαριστημένος, ἡ παρουσία σου τὸν εἶναι ὅλως ἄχρηστος. Εἰπέ με τώρα πόσα νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ προςθέσω εἰς τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θέλεις νὰ τὸν στείλῃς· αἱ συναλλαγματικαὶ σήμερον μεταβαίνουσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐκολώτερον ἢ οἱ ἄνθρωποι· ἀκολούθησε, σὲ λέγω, τὴν συμβουλήν μου.

— Ὄχι, κύριε Σμίδιε, δὲν δύναμαι. Ἡ παρουσία μου θέλει εἶναι χρησιμωτέρα εἰς τὸν πατέρα μου, ἀπὸ τὸ ἀργύριόν μου καὶ τὸ ἰδικόν σας ἀργύριον· ὁ ἄνθρωπος εἶναι γέρων καὶ ἀδύνατος, ἔχει χρείαν υἱοῦ ἀγαπῶντος, ὑπερασπίζοντος καὶ ὑποστηρίζοντος αὐτόν. Εἰς τοιαύτην περίστασιν, ὁ φίλος εἶναι πολυτιμότερος τοῦ χρυσίου, παραμυθία δὲ φιλόστοργος δραςικωτέρα πάσης μισθωτῆς ὑπηρεσίας. Μὴ μὲ λέγεις λοιπὸν νὰ μὴν ὑπάγω, διότι ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι ἀμετάκλητος. Αὔριον ἀναχωρῶ διὰ Ῥατισβόνην, παραδίδω εἰς τὸν Κ. Βαλλενρόθην τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴν παραίτησίν μου. Θέλετε νὰ μὲ ἀποδείξετε ὅτι μὲ ἀγαπᾶτε, καὶ ὅτι ἀγαπᾶτε τὸν Κ. Μαρβέλιον; δότε με, παρακαλῶ, ἓν συστατικὸν ἰδιόχειρόν σας, διότι ἠξεύρω πόσον ἰσχύετε παρὰ τῷ Κ. Βαλλενρόθῃ.

Ὁ Κ. Σμίδιος τὸν ἐκύτταξε πολλὴν ὥραν. Ὁ Κορράδος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόφασις ἦτο σταθερὰ, ἵστατο ὀρθιος ἐνώπιόν του, μὲ ὕφος ἐμφαῖνον, ὅτι ἐξέφραζε τὰ ἀληθῆ τῆς καρδίας του αἰσθήματα. Ὁ τραπεζίτης ἐφάνη ἐπὶ μίαν στιγμὴν κατανυχθεὶς ἀπὸ τὸ μέγεθος ἐκεῖνο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ... ἀλλ' ἔπειτα ἐδοκίμασε διὰ νέων ἐπιχειρημάτων νὰ τὸν ἀποτρέψῃ πάλιν τοῦ σκοποῦ του.

— Εἶναι μάταιον νὰ μὲ λέγετε ὅλα ταῦτα, ἀνέκραξεν ὁ Κορράδος. Ἐὰν ἠδυνάμην νὰ πράξω ἄλλως, δὲν ἤθελον στερηθῆ πρὸς τοῦτο ἐπιχειρημάτων πολλῶν. Ἀγαπῶ κόρην χαριεστάτην (ἠξεύρετε τὴν Κ. Ἰωσηφίναν Βαλτέρου), τὴν στιγμὴν τοῦ χωριστοῦ μας, ἔμαθα κατὰ πρῶτον ὅτι μὲ ἀγαπᾷ καὶ αὐτή, καὶ ὅμως . . . προτιμῶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν μου. Τὴν συναλλαγματικήν μου λοιπὸν, κύριε Σμίδιε, τὴν συναλλαγματικήν μου διὰ νὰ ἀναχωρήσω.

Ὁ Κ. Σμίδιος ἐδάκρυσε ἀκούσας τὸν Κορράδον ὁμιλοῦντα οὕτω.

— Ἔλα νὰ σὲ ἀγκαλιάσω. Ζηλεύω τὸν Μαρβέλιον διότι ἔχει τοιοῦτον υἱόν, τοιοῦτον φίλον. Πόσοι πατέρες εἶναι ὀλιγώτερον αὐτοῦ εὐτυχεῖς! Σὲ δίδω τὴν συναλλαγματικὴν τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς καὶ σὲ ὑπόσχομαι νὰ μὴν ἀπαντήσῃς κανὲν κώλυμα ἀπὸ τὸν Κ. Βολλενρόθην, ἔρχομαι ἐγὼ μαζύ σου εἰς Ῥαζαβόνην.

Ὁ Κορράδος ἠπόρησεν ὀλίγον διὰ τὴν αἰφνιδίαν ταύτην τοῦ Κ. Σμιδίου ματαβολήν.

« Ὑπάρχει λοιπὸν, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, ὑπάρχει εἰς πάντα ἄνθρωπον οἱοςδήποτε καὶ ἂν ἦναι ὁ βίος τὸν ὁποῖον διάγει, καὶ ἂν ἐσκωρίασεν ἀπὸ τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας, καὶ ἂν ἐξηράνθη ὡς μωμία, καὶ ἂν ἐσκληρύνθη ὡς λίθος, ὑπάρχει λοιπὸν θεῖός τις σπινθὴρ οὐδέποτε σβεννύμενος καὶ παραγόμενος ἀπὸ τῆς διδούσης εἰς ἡμᾶς τὸ εἶναι πνοῆς· ἡ ἀρχικὴ φύσις ἐγείρεται ἐπὶ τέλους ἐν ἡμῖν δραστηριωτάτη. Τὸ ἐμπορικὸν *δοῦναι* καὶ *λαβεῖν* δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὴν πνίξῃ, τὰ θεολογικὰ συστήματα δὲν εἰμποροῦν νὰ τὴν διαστρέψωσιν, οὐδ' ἡ διπλωματία καὶ ἡ πολεμική, νὰ τὴν ἀφανίσωσιν. ἀλλ' ὑπάρχει ἐν ἡμῖν . ... ἄσβεστος καὶ ἀδιάσειστος. Ἡ δ' ἀρχικὴ ἡμῶν φύσις, τί ἄλλο ἐστὶν εἰμὴ ἡ θεότης . . . Καλὸν τῇ ἀληθείᾳ τὸ εἶναι ἄνθρωπον!

Ὁ Κορράδος μετ' ὀλίγον ἐλησμόνησε καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Τραπεζίτου, καὶ τὰς συμβουλὰς τὰς ὁποίας παρ' αὐτοῦ δια ζώσης ἔλαβε· τὸν ἐσυγχώρησε πᾶσαν ἐκείνην τὴν συνήθη εἰς τὸν κοινὸν βίον ἀθλιότητα, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ πλαγία κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως προδοσία, καὶ τὸν ἠσπάσθη ἄλλην μίαν φορὰν, διότι ἔσωζεν ἔτι τὴν εὐγένειαν ἐκείνην τοῦ αἰσθήματος, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν συνήθη βίον ὀνομάζομεν εὐαισθησίαν παράλογον, ἔτι δὲ καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν τὴν τοσοῦτον μὲν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρχαιότητος θαυμαζομένην ὑφ' ἡμῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ πραγματικοῦ βίου εἰς τὴν ποίησιν ἤδη διαβιβασθεῖσαν.

Καὶ ὁ μὲν Κορράδος ἐβιάζετο, ὁ δὲ Σμίδιος ἀνέβαλε τὴν ἀνεχώρησιν ἐπὶ ὀκτὼ περίπου ἡμέρας.

— Δὲν εἶχα παντάπασι κατὰ νοῦν νὰ σὲ συνοδεύσω, ἔλεγεν ὁ Τραπεζίτης, καὶ ἐν τούτοις τώρα πρέπει νὰ ἔλθω μαζύ σου· ἀφ' ἑτέρου αἱ ὑποθέσεις μου εἶναι τοσοῦτον περιπεπλεγμέναι, ὥστε ἂν δὲν τὰς τακτοποιήσω ὁπωσοῦν, ἡ ἀπουσία μου δύναται νὰ μ' ἐπιφέρῃ πολλὴν βλάβην· δὲν εἰμπορῶ δὲ καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ σέ. Ὁ Κ. Βαλλενρόθης ἔλαβεν ἐπιστολήν μου, ἠξεύρει ὅτι μέλλομεν ν' ἀναχωρήσωμεν καὶ μᾶς περιμένει . . .

— Ἀλλὰ, ἔλεγεν ὁ Κορράδος ἀναστενάζων, πᾶσα ἡμέρα ἀναβολῆς αὐξάνει τοὺς κινδύνους τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὴν στενοχωρίαν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ἐκείνου γέροντος.

Τελευταῖον ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως· ἀλλὰ τότε ὁ γέρων Σμίδιος, ὅστις ἠγάπα τὴν ἄνεσιν αὐτοῦ, ἤθελε νὰ ταξειδεύῃ τὴν ἡμέραν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ

τὴν νύκτα. Ὁ Κορράδος δὲν εἶχεν οὐδὲ ἡσυχίαν, οὐδὲ ὑπομονήν. Ἐνῷ ὁ Κ. Σμίδιος ἐρρέγχεν, ἐκεῖνος ἔγραφεν ἡμερολόγιον τῶν αἰσθημάτων του, τὸ ὁποῖον ἤθελε πιθανώτατα νὰ στείλῃ εἰς τὴν Ἰωσηφίναν πρὶν ἢ ἐγκαταλιπὼν τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν ἀπέλθῃ εἰς Ἰνδικήν.

Ἔφθασαν τελευταῖον εἰς Ῥατισβόνην, ἀλλ' ὁ Κ. Βαλλενρόθης δὲν εἰμπόρεσε νὰ τοὺς δεχθῇ τὴν πρώτην ἡμέραν. Ὁ Κορράδος ἤρχισε νὰ εἰωνίζεται ἀπαισία, διότι δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι ὁ κύριος ἐκεῖνος ἦτο εἰς τοιαύτην μετὰ τοῦ Τραπεζίτου σχέσιν, ὥστε πάντοτε ἠδύνατο νὰ τὸν δεχθῇ. Ἐντεῦθεν ὑπενόει συνεννόησίν τινα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Κ. Σμίδιος ἐπανῆλθε τὸ ἑσπέρας εὔθυμος, ἀλλ' ὁ Κορράδος ὑπώπτευσε καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν εὐθυμίαν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Κ. Βαλλενρόθης διεμήνυσεν εἰς τοὺς δύο φίλους ὅτι τοὺς περιμένει εἰς τὸ γεῦμα. Ὁ Κορράδος ἐπέμενε νὰ ὑπάγωσιν ὅσον ἐνδέχεται γληγορώτερον καὶ εἶχεν ἀποφασίσει, ἐὰν τυχὸν ὁ κύριος ἐκεῖνος παρεμβάλῃ κώλυμά τι εἰς τὴν ἀναχώρησίν του, νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν, μὴ παρενοχλῶν αὐτὸν πλειότερον.

Ὁ Κ. Βαλλενρόθης τὸν ὑπεδέχθη κάλλιστα. Μετὰ δὲ τὰς συνήθεις πρώτας φιλοφρονήσεις, ὁ Κορράδος τὸν ἐξήγησε μὲ πυρετώδη ζωηρότητα διατὶ ἦλθε καὶ πῶς ἀναγκάζεται νὰ παραιτήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ὑπέβαλε τὸν λογαριασμόν του καὶ ἐξέθεσεν ἐν συνόψει τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ κτήματι ἐκείνῳ πραχθέντα.

— Ἐπράξετε, τὸν εἶπεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης πάντα ὅσα ὑπεχρεώθητε καὶ μάλιστα ὑπερέβητε τὰς προσδοκίας μου, ἐκτὸς μόνου τοῦ ὅρου τοῦ ἀφορῶντος τὴν Κ. Βαλτέρου· ἡ ἀγαθὴ αὕτη γυνὴ εἶναι δυστυχής . . . καὶ ὑμεῖς εἶσθε . . .

Ὁ Κορράδος ἐρυθρίασεν ὡς πῦρ . . .

— ; Ἐγώ ;

— Ἔλαβα προχθὲς ἐπιστολήν της, λέγουσαν ὁπόσον ἐγίνετε ἀγαπητὸς εἰς τὸ χωρίον καὶ πόσον πάντες εἶναι τεθλιμμένοι διὰ τὴν ἀναχώρησίν σας· μὲ ὁμιλεῖ δὲ καὶ περὶ νέας τινὸς καὶ χαριεστάτης κόρης, καλουμένης Ἰωσηφίνας, ἥτις τήκεται ὡς κηρός . . .

— ; Σᾶς γράφει τοῦτο ;

— Βεβαίως, ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ ἔχουσιν ἀρκετὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, ἐπιδοκιμάζουσι τὴν ἀπόφασίν σας τοῦ νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Ἰνδικήν, ἀλλὰ ἡ μήτηρ φοβεῖται ὅτι ἡ κόρη της κινδυνεύει . . .

Ὁ Κορράδος ὠχρίασεν.

Ὁ δὲ Κ. Βαλλενρόθης, ἀπελθὼν πρὸς στιγμὴν, ἐπανῆλθε φέρων ἐπιστολὴν τῆς Κ. Βαλτέρου, τὴν ὁποίαν ὁ Κορράδος ἀνέγνωσεν. Ἡ Κυρία ἐκείνη περιέγραφε τὴν ἐσπευσμένην τοῦ δικαστοῦ ἀναχώρησιν, καὶ προσέθετεν ὅτι εἶχε πρὸ καιροῦ παρατηρήσει μὲ ἀνησυχίαν τινὰ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν οὗτος ἐπροξένει εἰς τὴν Ἰωσηφίναν, ἥτις ἤδη ἐμαραίνετο ἐν σιγῇ· ὅτι οἱ ἰατροὶ ὕψωναν τοὺς ὤμους, συνεβούλευον διασκεδάσεις, ταξείδια, ἀλλ' ὅτι ἡ Ἰωσηφίνα δὲν ἤθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ κτῆμα· καὶ ἔπειτα ἦτο τόσον ἀδύνατος, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν κόπον τῆς ὁδοιπορίας. Ἄπασα δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἐνέφενε τὴν θλίψιν μητρὸς ἀπαραμυθήτου.

Ὁ Κορράδος κατέπεσεν ἐπὶ ἑνὸς καθίσματος, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν του μὲ τὸ χειρόμακτρόν του καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τοὺς στεναγμούς του· πλησιάσαντος δὲ τοῦ Κ. Βαλλενρόθου, ἀνέλαβεν ὁπωσοῦν θάρρος.

— Ἐννοῶ τὸν σπαραγμὸν τῆς καρδίας σας, τὸν εἶπεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης, καὶ τὰ δάκρυά σας δικαιολογοῦσιν ὅ,τι ἔπραξα. Γνωρίζω τὴν Ἰωσηφίναν; καὶ ποθῶ τὴν εὐτυχίαν της, διότι ἔχει ψυχὴν ἀγγελικήν . . . ; Τὴν ἀγαπᾶτε ;

— Ὦ ! βεβαίως ! ἀνέκραξεν ὁ Κορράδος.

— Ἠσυχάσετε λοιπόν· διότι τοσοῦτον κήδομαι περὶ τῆς ὑγείας τῆς Ἰωσηφίνας καὶ περὶ τῆς εὐτυχίας τῆς μητρός της, ὥστε ἅμα λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἔσπευσα νὰ ἀπαντήσω. « Ὁ Κ. Ἔκκιος ἐπανέρχεται εἰς τὸ κτῆμά μου. » Ἡ ἐπιστολή μου εἶναι ἤδη βέβαια εἰς τὰς χεῖρας τῆς Κ. Βαλτέρου. ; Καλὰ ἔκαμα, εἰπέτε με ;

— Καλὰ ἐκάμετε, εἶπεν ὁ Κορράδος.

— ; Καὶ δὲν θὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Ἰνδικήν ;

— Καλὰ ἐκάμετε, σᾶς λέγω· διότι καλὸν πάντοτε εἶναι τὸ νὰ σπογγίζῃ τις τὰ δάκρυα τῶν πασχόντων, ἔστω καὶ μὲ τὸ κάλυμμα τῆς πλάνης. Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριέ μου, θέλω γράψει καὶ ἐγὼ διὰ νὰ ὑποθάλψω τὴν ἐλπίδα των· ὁ χρόνος ἰατρεύει πολλὰ πράγματα. Ὁ χρόνος εἶναι ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἡ μὲν Ἰωσηφίνα σώζεται διὰ τῆς ἀθώας ταύτης ἀπάτης, ἐγὼ δὲ ὑπάγω οὐδὲν ἧττον εἰς τὴν Ἰνδικήν.

— Καὶ πῶς ! κύριέ μου, ; θέλετε νὰ μὲ ἀναδείξετε ψεύστην ;

Ὁ Κορράδος ὕψωσε τοὺς ὤμους·

— ; Θέλετε, κύριέ μου, νὰ μὲ καταστήσετε ἀγνώμονα πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλω τὰ πᾶν.

— Ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης· ἐννοῶ ὅτι εἶναι φοβερὸν νὰ διάζεταί τις νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ πατρὸς ἢ εὐεργέτου ἔχοντος ἅπαντα τοῦ πατρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τῆς μνηστῆς του.

— Τὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς εἶναι ἀρχαιότερα, ἱερώτερα παρὰ τὰ τῆς μνηστῆς· ὁ μὲν ἤθελε παύσει μόνον τοῦ νὰ μὲ ἀγαπᾷ ἐὰν ἤμην ἱκανὸς νὰ πράξω τοσοῦτον ἀγενῆ πρᾶξιν, ἡ δὲ ἤθελε μὲ ἀποστραφῇ, ἐὰν . . .

— Ἂς θεωρήσωμεν τὸ πρᾶγμα ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν, ἀπήντησεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης· ὑμεῖς θέλετε νὰ δράμετε εἰς βοήθειαν γέροντος, τὸν ὁποῖον ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσὸν δύναται νὰ βοηθήσῃ ταχύτερον καὶ δραστικώτερον ἀπὸ ὑμᾶς, καὶ ν' ἀφήσετε ἐδῶ κατατεθλιμμένην κόρην τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς δὲν δύνανται νὰ ἀποζημιώσωσι διὰ τὴν στέρησίν σας· θέλετε νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Ἰνδικὴν διὰ νὰ ἐπιμεληθῆτε τὰς ὀλίγας ἡμέρας ὅσας ἔχει νὰ ζήσῃ ἀκόμη ἄνθρωπος ἐξηντλημένος, ἴσως διὰ νὰ ἴδητε αὐτὸν θνήσκοντα καὶ ἀφίνετε ἐδῶ ῥόδον κινδυνεῦον νὰ μαρανθῇ ὡς ἐκ τῆς ἀναχωρήσεώς σας.

— Τὸ ἀξίωμά μου εἶναι, ἀπήντησεν ὁ Κορράδος, νὰ μὴ φροντίζω περὶ τῶν λεγομένων *περιστάσεων*,

καὶ *ἀναγκῶν*, ὅταν πρόκηται νὰ ἐκπληρώσω τὸ καθῆκόν μου. Ἡ ζωὴ τῆς Ἰωσηφίνας καὶ ἡ ζωὴ τοῦ πατρός μου εἶναι εἰς χεῖρας τοῦ θεοῦ· ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ νὰ πράξω πρᾶξιν ἀγαθὴν καὶ θέλω πράξει ὅ,τι μ' ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον, τὸ δὲ λοιπὸν ἀπόκειται εἰς τὸν τὰ πάντα διέποντα ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ὄχι εἰς ἐμέ. ; Εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλω παρατείνει τὴν ζωὴν τῆς Ἰωσηφίνας διὰ πράξεως ἀγενοῦς ;

— Δὲν μὲ ὀφήσετε νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου Κ. Ἔκκιε, ἀνέλαβεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης. Ἔγραψα ὅτι αἱ περιστάσεις μετεβλήθησαν καὶ τῳόντι μετεβλήθησαν, ὥστε στοιχηματίζω ὅτι δὲν θέλετε ὑπάγει εἰς τὴν Ἰνδικήν.

— Τί ! μήπως ἀπέθανεν ὁ Κ. Μαρβέλιος ; μή πως μὲ ἀπατᾶτε ; ἀνέκραξεν ὁ Κορράδος ἔντρομος, ἢ μήπως ἐλάβετε διὰ νεωτέρων ἐπιστολῶν τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ εὐεργέτης μου ἐπανέρχεται εἰς τὴν Εὐρώπην; Σᾶς ἱκετεύω, μὴ μὲ βασανίζετε πλειότερον, εἶμαι ἤδη ἀρκετὰ δυστυχής ; . . .

— Οὐδὲν τούτων συνέβη, ἀπήντησε γελῶν ὁ Κ. Βαλλενρόθης. Θὰ ἀποσήσετε τώρα βέβαια ὅταν μάθετε ὅτι εἶσθε ὑμεῖς ἤδη ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κτήματός μου. Τὸ κτῆμα τοῦτο δὲν μὲ ἀνήκει πλέον, ὁ Κ. Μαρβέλιος τὸ ἠγόρασεν ἀπὸ ἐμὲ διὰ νὰ σᾶς τὸ δώσῃ ἀλλ' ἤθελε προηγουμένως νὰ πληροφορηθῇ μέχρι τίνος ὠφελήθητε ἀπὸ τὰ ταξείδιά σας. Ὁ Κ. Σμίδιος ὑπῆρξεν ὁ ἐκτελεστὴς τῆς θελήσεως τοῦ Μαρβελίου· ἡ δοκιμασία σας ἐτελείωσεν ἤδη καὶ ἐτελείωσεν ὑπὲρ ὑμῶν· ἀνεδείχθητε τοιοῦτος, οἷος σᾶς ἐπεθύμει ὁ Μαρβέλιος. Σήμερον θέλω σᾶς παραδώσει τὸ ἐπίσημον δωρητήριον, σᾶς συγχαίρω δὲ ἀπὸ τοῦδε διότι ἐφάνητε ἄξιος τῆς τύχης σας.

Ὁ Κορράδος ἔμεινεν ἐκστατικὸς καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ πιστεύσῃ. Τελευταῖον ἀνέκραξε μὲ φωνὴν τρέμουσαν καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς δακρύοντας καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐστραμμένους,

— Γενναῖε Μαρβέλιε ! Πάντοτε περὶ τῶν ἄλλων φροντίζεις, ποτὲ περὶ σοῦ ! Δὲν εἶσαι λοιπὸν πλέον ἐν ἀμηχανίᾳ ! Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτως ἔχει (διότι ἐλπίζω, Κύριε Βαλλενρόθη, ὅτι δὲν μὲ ἐμπαίζετε εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην περίστασιν) σᾶς παρακαλῶ εἴτε ὑμᾶς εἴτε τὸν Κ. Σμίδιον νὰ συνομολογήσετε μετ' ἐμοῦ τὴν ἑξῆς εἰς ἀμφοτέρους συμφέρουσαν συμφωνίαν. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κτῆμα ἔχει εἰσόδημα 200,000 περίπου δραχμῶν, μετ' ὀλίγους δὲ ἐνιαυτοὺς θέλει δίδει 350,000 δραχμῶν κατ' ἔτος. ; Μὲ δίδετε λοιπὸν τὴν ἀξίαν του εἰς συναλλαγματικά; διὰ τὸ Λονδῖνον;

— Πρὶν ἐπιχειρήσετε τὴν πώλησιν, εἶπεν ὁ Κ. Βαλλενρόθης μὲ πρόδηλον ταραχήν, ἀνάγκη νὰ ἔχετε ἀνὰ χεῖρας τὸ δωρητήριον· καὶ ἐξῆλθε διὰ νὰ τὸ ζητήσῃ.

Ὁ Τραπεζίτης, ἅμα ἐπανελθόντος τοῦ Κ. Βαλλενρόθου μὲ τὸ ἔγγραφον εἰς τὰς χεῖρας, ἀγκαλίασε τὸν Κορράδον καὶ τὸν ἔσφιγξεν ἐν σιωπῇ εἰς τὴν καρδίαν του· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν ὑγροὶ καὶ ἐξῆλθε τοῦ δωματίου.

Οὐδ' ὁ Κ. Βαλλενρόθης ἦτο ἥσυχος, καὶ δοὺς τὸ συμβόλαιον εἰς τὸν Κορράδον, παρηκολούθησεν ἐν τάχει τὸν Κ. Σμίδιον, διὰ νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά του, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ κρατήσῃ.

Ὁ Κορράδος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί τρέχει. « Τί ἔχουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ; ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, παρακολουθῶν αὐτοὺς διὰ τοῦ βλέμματος· φαίνονται τεταραγμένοι. Ἡ ἀπόφασίς μου τοῦ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐγκρίνεται προδήλως ὑπ' αὐτῶν. ; διατὶ ἄρα ἤθελον ἐναντιωθῆ εἰς αὐτήν ; Τί τοὺς μέλει ἂν ὑπάγω ἢ ἂν μείνω, ἂν κερδήσω ἢ ἂν χάσω ; διότι διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἐσκωρίασεν ἀπὸ τὴν τριβὴν τοῦ βίου, τὰ πάντα ἐπὶ τέλους καταντῶσιν εἰς τὰ κέρδη καὶ ζημίαι, εἰς τὸ δοῦναι καὶ λαβεῖν.

Καθήσας δὲ πλησίον ἑνὸς παραθύρου, ἄνοιξε τὸ συμβόλαιον· ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μαρβελίου ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ εὐεργέτου του γραφὲν, ἐρίλησε τὸ μέρος ὅπου ἐστηρίχθη ἡ φιλτάτη αὕτη χείρ. . . . ἔπειτα δὲ ἀνέγνωσεν. Ἦτο δὲ τῳόντι παραχωρητήριον τακτικώτατον ὑπὲρ τοῦ Κορράδου Ἐκκίου, τὸν ὁποῖον ἐκάλει θετὸν υἱόν. Ἀλλ' ἡ ὑπογραφὴ τὸν ἐπροξένει τοιαύτην ἀπορίαν, ὥστε ὑπέλαβε τὸ ἔγγραφον πλαστόν, διότι ἦτο συντεταγμένον ἐν Ῥατισβόνῃ πρὸ δύο μόνον ἡμερῶν. ; Πῶς λοιπὸν ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κ. Μαρβελίου, ἂν τῳόντι ἡ ὑπογραφὴ ἦτον ἰδική του ;

Ὁ Κορράδος ἑτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ νὰ εὕρῃ τοὺς δύο φίλους του, ὅτε ὁ Κ. Βαλλενρόθης ἐπανῆλθε μὲ φαιδρότατον πρόσωπον, καί,

— Δὲν ἔχω λοιπὸν δίκαιον, φίλτατε Ἔκκιε, ἀνέκραξε μὲ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας ὑπὸ χαρᾶς ; Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν ὑπάγομεν πλέον εἰς τὴν Ἰνδικήν, ὅτι μένομεν ; Αἴ;

— Ὄχι βέβαια, τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εἶναι πλαστόν . . . .

— ; Τί λέγετε; εἶναι γνησιώτατον, εἰς τὴν τιμήν μου.

— Ἀλλὰ φέρει προχθεσινὴν ἡμερομηνίαν . . . .

— Μάλιστα.

— ; Τὶς λοιπὸν ἐπέθηκε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατρός μου ;

— Τίς ; . . . τίς ; ἀλλ' ὁ Κ. Μαρβέλιος· δὲν γνωρίζετε τὴν ὑπογραφήν του ;

— Βεβαίως τὴν γνωρίζω· ἀλλὰ πότε ὑπεγράφη τὸ ἔγγραφον τοῦτο ;

— Δὲν τὸ βλέπετε ; διαβάσετέ το . . . προχθές ! . . .

— Προχθὲς ; μὲ ὑπολαμβάνετε παράφρονα ; Πῶς τὸ ὑπέγραψεν ἐδῶ, ἐνῷ εἶναι εἰς τὴν Ἰνδικήν ; Ἐκτὸς ἂν ἐπανῆλθεν . . . . Εἰπέτε με, ἐξηγήσετέ με τί τρέχει ;

— Δὲν ἐπανῆλθεν.

— Ὁποία ἀπάτη ! . . . .

— Ὄχι, ἀπάτη δὲν ὑπάρχει ! διότι δὲν ὑπῆγε ποτὲ εἰς τὴν Ἰνδικήν, ἀνέκραξε φωνή τις ἀπὸ τοῦ παρακειμένου δωματίου, καὶ ἀνοιχθείσης τῆς θύρας, εἰσῆλθεν ὁ γέρων Μαρβέλιος, κρατῶν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν Κ. Σμίδιον· τείνας δὲ τοὺς βραχίονας πρὸς τὸν Κορράδον. « Ὦ ! τέκνον μου ! » εἶπεν ἀγκαλιάζων τὸν νέον ὅστις ἵστατο ἀκίνητος ὡς ἄγαλμα, καὶ δὲν ἤξευρε τί

νὰ στοχασθῇ περὶ τῶν ὅσων ἔβλεπεν· ὁ Μαρβέλιος ἐκλαιεν.

— Ὄχι, φίλε μου, ὄχι τέκνον μου, δὲν ὑπῆγα ποτὲ εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἔλα, σφίγξε με εἰς τὴν εὐγενῆ καρδίαν σου· εἶναι ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς μου! . . . Δόξα σοι ὁ θεός! Ἔγινες ὁποῖος ἔπρεπε νὰ γείνῃς . . .

Ἡ χαρὰ τοῦ γέροντος δὲν ἦτο μικροτέρα τῆς τοῦ Κορράδου, ὅστις ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἄφωνος καὶ μὴ εὑρίσκων λέξεις διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀπορίαν του. Τόσα τὸν εἶχαν εἰπεῖ περὶ τῆς ἀποδημίας ἐκείνης καὶ τόσον εἶχε πεισθῇ περὶ αὐτῆς, ὥστε μετά τινας ὥρας δὲν κατελάμβανεν ἀκόμη τί σημαίνουσιν ὅλα ταῦτα.

— Ἔλα, τέκνον μου, εἶπεν ὁ Κ. Μαρβέλιος νὰ σὲ διηγηθῶ ὅλας τὰς ὑποθέσεις σου κατὰ τάξιν· κάθησε. Εἶναι ἀληθέστατον ὅτι ἔλαβα πολλὰς ἀφορμὰς θλίψεως εἰς τὴν πόλιν Β . . . Δὲν ἠξεύρω πόθεν ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἡγεμόνος νὰ μὲ κολλήσῃ εἰς τὴν ῥάχιν μου ἕνα τίτλον εὐγενείας. Σέβομαι τὴν τῶν εὐπατριδῶν τάξιν· ἡ κοινωνία ἔχει χρείαν τῶν βαθμίδων τούτων, ἂν καὶ τὸ πρόβατον διακρίνεται ἀπὸ τοῦ τράγου πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦ μαλλίου ἢ τοῦ ὀνόματος. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος, ὁ ἀπολαμβάνων τὴν εὔνοιαν τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἐπιθυμῶν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν εὔνοιαν ταύτην διὰ νὰ αὐξήσῃ τὰς ἀφορμὰς τῶν εὐεργεσιῶν, ὁ τοιοῦτος ἂς λάβῃ τίτλους εὐγενείας· ὁ τοιοῦτος πράττει τῇ ἀληθείᾳ καλῶς καὶ καταλείπει εἰς τὰ τέκνα του ἀγαθὸν καὶ χρήσιμον κληρονόμημα. Ἀλλ' ἄνθρωπος ὅστις οὐδὲ τέκνα ἔχει, οὐδὲ τὴν εὔνοιαν τινὸς ἐπιζητεῖ, οὐδὲ ἀξίωμά τι, ὅστις εἶναι εὐχαριστημένος καὶ ἔχει ὅ,τι οἱ ἡγεμόνες δὲν δύνανται νὰ δώσωσι, δηλαδὴ καρδίαν καθαρὰν, ὅστις εὐεργετεῖ τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς τοιοῦτον, λέγω, ἄνθρωπον ὁ τίτλος τῆς εὐγενείας φέρει δυσκολίας μᾶλλον ἢ πλεονεκτήματα. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις μὲ συμβαίνει νὰ ὑπολαμβάνω ὡς σπουδαῖα πράγματα ἀσήμαντα, φαίνεται ὅτι ἐπείραξα τὸν ἡγεμόνα, ἀποπο ηθεὶς τὴν πρότασίν του, ἢ μᾶλλον ἐπείραξα τοὺς αὐλικούς, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ ζητοῦν νὰ μὲ ἐκδικηθῶσιν ἐκ παντὸς τρόπου. Τοῦτο μὲ ἠνώχλησε καὶ διαθέσας τὰ πράγματά μου, ἀπῆλθα ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης. Τότε σὲ ἔγραψα νὰ μὲ ἀναγγέλλῃς τακτικῶς τὰ κατὰ σὲ, καὶ ἂν δὲν ἤθελες λάβει ἀπάντησίν μου· διότι τὸ γράφειν μὲ προξενεῖ πολὺν κόπον . . .

Ἀπῆλθα δὲ εἰς μικράν τινα ἐξοχὴν, ὅπου ἔζησα ἐν εἰρήνῃ καὶ σιωπῇ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ θεὸς μ' ἔδωκε νὰ ἐννοήσω ὅτι εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχει, προσεβλήθην ὑπὸ πυρετοῦ τυφώδους καὶ ἐκινδύνευσα· ὁ μὴ ὢν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ, ἔχει τῇ ἀληθείᾳ μίαν τρύπαν εἰς τὸν ἀγκῶνά του. Μὲ ἐννοεῖς Κορράδε; . . .

Ἀλλὰ, δυστυχὴς ἐγὼ, τέκνα δὲν ἔχω! ἔχω δ' ἀντὶ τούτων ἀρκετοὺς μεμακρυσμένους συγγενεῖς, οἵτινες περιμένουσιν ἀνυπομόνως τὸν θάνατόν μου, διὰ νὰ μὲ κληρονομήσωσιν, ἀγνοοῦσι δ' ἅπαντες τὴν καλὴν τοῦ ἀργυρίου χρῆσιν· ἢ μᾶλλον ἀπατῶμαι, ἠξεύρουσι κάλλιστα τοὺς κανόνας τοῦ συμφέροντος, εἶναι φιλόδοξοι, μάταιοι, τρώγουν καλὰ καὶ θεωροῦν ὡς τρέλλαν νὰ στερηθῶσι τὸ παραμικρὸν διὰ νὰ τὸ δώσωσιν εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας τίποτε. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, δὲν ἔχουσι χρείαν τῶν χρημάτων μου. Ἀφ' ἑτέρου ἀνέθρεψα πολλοὺς παῖδας, ἀλλὰ μήπως ἠξεύρω ἂν κατάστησαν ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ κατασταθῶσιν· ὅλοι ἔχουσιν ἀπὸ μίαν τρύπαν ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνός των. Ἂς ἀφήσω ὅμως εἰς ἕκαστον ἴσην ποσότητα, διὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον· τόσῳ χειρότερα ἂν τὴν κακομεταχειρισθῶσιν.

Ὅταν ἠσθένησα καὶ εἶδα ἐμαυτὸν θεραπευόμενον ὑπὸ μισθωτῶν ἀνθρώπων, ἠσθάνθην μᾶλλον παρὰ ποτὲ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀγαπηθῶ δι' ἐμὲ αὐτόν· σὲ ἐνθυμήθην τότε καὶ ἐπόθησα νὰ σὲ ἴδω πάλιν. Ἐπανελθόντα δὲ ἠθέλησα νὰ σὲ ὑποβάλω εἰς δοκιμασίαν, διὰ νὰ μάθω ἂν δὲν ἔχῃς κἀμμίαν τρύπαν εἰς τὸν ἀγκῶνά σου. Εἶχα ἀγοράσει τὸ κτῆμα τὸ ὁποῖον γνωρίζεις, ἀληθῆ φωλεὸν ἀθλιότητος. Ἰδοὺ, εἶπα κατ' ἐμαυτόν, καλλίστη δοκιμασία, διὰ νὰ πληροφορηθῶ ἂν ἔχῃ ἀγαθὴν καρδίαν καὶ ὑγιῆ κεφαλήν. Ὁ Κ. Βαλλενρόθης μ' ἔκαμε τὴν χάριν νὰ μὲ δανείσῃ τὸ ὄνομά του, ὁ δὲ Κ. Σμίδιος σὲ ἐπρότεινε τὴν θέσιν τοῦ δικαστοῦ· τὰ λοιπὰ τὰ ἠξεύρεις.

Ὁ Κ. Βαλλενρόθης κατεχώρισεν εἰς τὸ συνταχθὲν τότε συμβόλαιον ὅρον τινὰ ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦς χήρας ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον πολὺ ἐγνώρισα. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπῆρξε φίλος μου ἐκ παίδων· ἡ σύζυγός του ἦτο ἄγγελος ἀνθρωπόμορφος· ἂν δὲν ὑπανδρεύετο τὸν φίλον μου Βάλτερον, ἤθελα τὴν νυμφευθῇ ἐγώ. Κόρην οὖσαν, τὴν ἠγάπησα ἐν ἀγνοίᾳ της, διότι μόλις μὲ ἐγνώριζεν. Ἠγάπα δὲ, καθὼς σὲ εἶπα, τὸν Βάλτερον. Ἀπεμακρύνθην καὶ ἐπολέμησα τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁμολογῶ ὅτι εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὸν ἀγκῶνά μου τρύπαν σχεδὸν ἀδιόρθωτον. Ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἐλάμβανα διὰ τοῦ Κ. Βαλλενρόθου εἰδήσεις περὶ τῆς ἀγαπητῆς ἐκείνης γυναικὸς καὶ ὅταν ὁ ἀγαθὸς Βάλτερος ἀπέθανε πένης, ἐβοήθησα τὴν χήραν του, διὰ τοῦ Κ. Βαλλενρόθου, καταστήσας αὐτὴν εἰς τὸ κτῆμά μου. α Ἡ γυνὴ αὐτὴ εἶναι ἄγγελος, ἔλεγον πρὸς τὸν Βαλλενρόθην.— Ἂν αὐτὴ εἶναι ἄγγελος, μὲ ἀπήντησεν, ἡ κόρη της Ἰωσηφίνα βεβαίως μετέχει τῆς ἀνωτέρας ἐκείνης φύσεως. — Ἂν ἔχῃ οὕτω τὸ πρᾶγμα ἐσυλλογίσθην, καὶ ὁ Κορράδος ἦναι ἀγαθὸς ἀνὴρ, δὲν εἰμπορεῖ παρὰ . . . . Ἡ Κ. Βαλτέρου κατῴκει μετὰ τῆς θυγατρός της εἰς τὸ κτῆμα ἐκεῖνο, ὅθεν σὲ μετεφέραμεν εἰς αὐτό.

Ὁσάκις ἤρχεσο εἰς Β . . . . διὰ νὰ παραδώσῃς τοὺς λογαριασμούς σου εἰς τὸν Κ. Σμίδιον, ἠρχόμην ἐγὼ ἄγνωστος εἰς τὸ κτῆμά μου, διὰ νὰ χαρῶ τὰς προόδους σου. Ἐπαθες δὲ καὶ ἐσὺ τὴν τρύπαν σου εἰς τὸν ἀγκῶνα! . . . Ἐντὸς ἑνὸς ἔτους κατώρθωσες πολλὰ πράγματα· τότε ἀπεφάσισα νὰ σὲ υἱοθετήσω καὶ νὰ σὲ καταστήσω γενικὸν κληρονόμον μου, διότι, εἶπα κατ' ἐμαυτόν, ὁ Κορράδος ἀκολουθεῖ τὰ βήματά μου, εἶναι ἀγαθὸς νέος. Ἀλλ' ἆρά γε μὲ ἀγαπᾷ ὡς πατέρα; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα. Διὰ νὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου, σὲ καθυπέβαλα εἰς τὴν πλαστὴν ἐκείνην δοκιμασίαν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὑπέρερες τοσοῦτον φοβερὸν ἀγῶνα. Μὴ λυπῆσαι διὰ τοῦτο, διότι μὲ ἐπρομήθευτες γουλάχιστον περὶ δυσμὰς βίου τὸν παράδεισον

τὸν ὁποῖον εἶχα ἀπολέσει. Ἄκουσε τὴν λύσιν τοῦ δράματος. Θὰ ὑπάγω μαζί σου εἰς τὸ κτῆμά μου, καὶ δὲν θέλομεν πλέον χωρισθῆ . . . ἢ ὀρθότερον . . . θέλομεν βεβαίως χωρισθῆ, ἀλλ' ὅσον ἐνδέχεται βραδύτερον . . . Ὁ Μαρβέλιος ἐσπόγγισεν ἐν δάκρυ του. Ἀλλ' ἂς μὴ συλλογιζώμεθα περὶ τούτου. Ἂς χαιρῶμεν κατὰ τὸ παρὸν τὴν εὐτυχίαν μας . . . Καὶ ἐγὼ μὲν θέλω ἐξηγήσει εἰς τὴν Κ. Βαλτέρου ὅλην τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ἠσθανθην πρὸς αὐτήν . . . Σὺ δὲ, Κορράδε, δὲν ἔχεις τίποτε νὰ εἴπῃς εἰς τὴν Ἰωσηφίναν, τὸν ἄγγελόν σου;

Μετ' ὀλίγον ἐτελέσθη ὁ γάμος. Ὁ Κορράδος, ἡ Ἰωσηφίνα, ὁ Κ. Μαρβέλιος, ἡ Κ. Βαλτέρου ἐπανῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ κτῆμά των, τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ κατοικοι ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μετὰ κραυγῶν ἀγαλλιάσεως.

— Τὸ διήγημά σας εἶναι βεβαίως κατανυκτικὸν, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης σπογγίζων ἐν δάκρυ τὸ ὁποῖον εἶχε κατατέσει ἀπὸ τῶν βλεφάρων του· ἀλλὰ μετὰ τὸ φανταστικὸν μέρος ἔρχεται τὸ πραγματικόν. Ὑπῆρξαν ἄραγε εὐτυχεῖς;

— Εὐτυχεῖς ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ παραδείσου! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία.

— Ἀ! Ἀ! εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, τώρα ἐβεβαιώθην περὶ τοῦ ὅτι ὑπώπτευον ὁ Κορράδος εἶσθε ὑμεῖς, φίλτατε Γεώργιε, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἰωσηφίνας μᾶς εἰκονίσετε τὴν Κ. Μαρίαν. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ τύχη σας μᾶς φέρει εἰς ἄλλα συμπεράσματα παρὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ξυλίνης κνήμης. Τί θὰ κάμετε τώρα, φίλτατε Ἀνδρέα μου, τί ἀποφασίζετε; Ναὶ ἢ Ὄχι;

— Ναὶ, συνταγματάρχα, θέλω νυμφευθῇ τὴν Λουΐζαν Βλούμ!

— Τὴν Λουΐζαν Βλούμ! ἐπανέλαβεν ὁ συνταγματάρχης μὲ ἀπορίαν· νέαν ξανθὴν, εἰκοσαέτιδα, τῆς ὁποίας ἡ μήτηρ εἶναι χήρα γεννταίου ἀξιωματικοῦ φονευθέντος εἰς τοὺς κατὰ τῆς Γαλλίας πολέμους;

— Πῶς τὰ ἠξεύρευτε ὅλα ταῦτα;

— Τὰ ἠξεύρω, διότι ἡ Λουΐζα Βλοὺμ εἶναι ἀνεψιά μου, κόρη τῆς ἀδελφῆς μου, τὴν ὁποίαν ἠρχόμην νὰ ἴδω ματὰ μακρὰν εἰς Ἀμερικὴν περιήγησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἀγαπῶ τὸν περίπατον, ἐπροτίμησα νὰ διέλθω πεζὸς τὰς ἓξ λεύγας αἵτινες μὲ διεχώριζον ἔτι ἀπὸ τὸ Μόναχον· ὁ περίπατος οὗτος ἀπέβη κατ' ἀρχὰς ὀπωσοῦν ἀτυχής, ἀλλ' ἡ ἔκβασίς του μὲ φαίνεται ἤδη εὐτυχεστάτη, διότι ἡ ἐνταῦθα διατριβή μου διήλλαξε μὲ πολλὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα καὶ μὲ πολλὰς γλυκείας μεποιθήσεις τὴν καρδίαν μου, τὴν ὁποίαν εἶχαν συντρίψει αἱ πικρότεραι πλάναι, διότι ἰδοὺ ἐγὼ συμβιβασθεὶς μὲ τὸν γάμον, ὄχι βέβαια ἐμοῦ αὐτοῦ, διότι εἶμαι γέρων, ἀλλὰ μὲ τὸν γάμον τῆς ἀνεψιᾶς μου. Διὰ κόπων πολλῶν, ἀπέκτησά τινα περιουσίαν· ἂν θέλετε, ὁ γέρων στρατιώτης θέλει τὴν μοιράσῃ μαζί σας, κύριε Ἀνδρέα καὶ μὲ τὴν ἀνεψιάν του, εἰς ἀντάλλαγὴν δὲ δὲν σᾶς ζητεῖ εἰμὴ μίαν θέσιν παρὰ τῇ ἑστίᾳ σας, θέσιν ὁμοίαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν εὗρεν ἐνταῦθα.

— Θέλετε ἔχει ἐκτὸς τούτου καὶ πᾶσαν υἱικὴν στοργὴν, ἀνέκραξεν ὁ Ἀνδρέας.

Ἠσπάσθησαν δὲ ἀλλήλους, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πρωΐ, ἡ μήτηρ τῆς Λουΐζης, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τρελαθῇ ἀπὸ τὴν χαρὰν της βλέπουσα τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ἀποθανόντα εἰς Ἀμερικήν· ἡ δὲ Λουΐζα δὲν συνεκινήθη ὀλιγώτερον, ὅταν ὁ θεῖός της, παρουσιάσας εἰς αὐτὴν τὸν Ἀνδρέαν, τὴν εἶπεν·

— Ἰδοὺ σύζυγος· ἢ τὸν θέλεις, Ναὶ ἢ ὄχι;

Ἡ Λουΐζα ἐρυθριῶσα καὶ τεταραγμένη, δὲν ἀπήντησεν οὔτε ναὶ οὔτε ὄχι, ἀλλ' ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν θεῖόν της καὶ ἔτεινε τὴν ἑτέραν εἰς τὸν Ἀνδρέαν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ. — Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΟΛΙΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε Φυλλ. 33.)

Τὸ ἐμπόριον τοῦτο μεταξὺ τῶν ξένων δυνάμεων καὶ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου εἶνε μέγα συμβεβηκὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιῶνος· αἱ σταυροφορίαι εἶχον προσεγγίσῃ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν διὰ τοῦ πολέμου, τὸ δὲ ἐμπόριον τὰς προσήγγισε διὰ τῆς εἰρήνης, καὶ τοῦτο ἐγένετο δεύτερον βῆμα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν δι' ἐναντίας ὁδοῦ. Ἐγεννήθη δὲ μετ' ὀλίγον σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο τάσεων τούτων. Τὸ παλαιὸν πνεῦμα τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εὑρέθη εἰς πάλην πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τῆς εὐζωΐας· λαὸς καὶ κυβερνήσεις ἐπειράσθησαν πολλάκις ὑπὸ ὠφελημάτων ἅπερ ἀπελάμβανον διὰ ζημίας τῆς χριστιανοσύνης. ποτὲ μὲν ἔμποροι Γενουήνσιοι ἐγίνοντο προμηθευταὶ δούλων τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, ποτὲ δὲ οἱ βασιλεῖς ὑπεσχοντο νὰ μὴ βοηθήσωσι τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πάπα, τῶν Φράγκων ἡγεμόνων καὶ τῶν ναϊστῶν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας· ἕτερον πρὸς τὸν σουλτάνον ὅπλα καὶ πολεμεφόδια ἅπερ ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι κατὰ τῶν χριστιανῶν. οἱ πάπαι ἄγρυπνοι ὑπερασπισταὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ὅπερ κατεβάλλετο ὑπὸ τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα, ἀπηγόρευσαν τὸ αἴτιον τοῦ κακοῦ ἐμπόριον. ὁ Σουλτάνος ἀπεκρίνετο εἰς τὰ ἀναθέματα τοῦ πάπα, χορηγῶν βραβεῖα εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀπηγορευμένων ἐντικειμένων. ἡ Ἐνετικὴ πολιτεία προέκρινε νὰ λαμβάνῃ τὰ βραβεῖα παρὰ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις καὶ εὕρισκεν ἠθικοὺς θεολόγους διὰ νὰ τὴν δικαιώσωσιν. ἐνίοτε οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἐμπόδιζον τοὺς ὑπηκόους των νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἐμπόριον ἀνελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐκείνων ἡγεμόνων ἐπὶ προσχήματι ἐξαγορᾶς δούλων ἢ ἐπὶ προφάσει ὑποθέσεων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς πίστεως· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι πάπαι ἐχορήγουν ἀδείας τοῦ ἐμπορεύεσθαι μετὰ τῶν ἀπίστων· ὁ Ἰάκωβος Καρδίας κατηγορη-

θεὶς ὅτι ἀπέκτησε πλοῦτον διὰ τοῦ τοιούτου ἐμπορίου, ἀπελογήθη προτείνας τὴν ἄδειαν Εὐγενείου τοῦ Δ'. καὶ Μαρτίνου τοῦ Ε'. ἂν δὲ καὶ συνέβαινον ἀξιοκατάκριτοι καταχρήσεις, τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἐπωφελές, διότι ἐξήλειψε τὰς ἐκ τῆς φυλῆς καὶ τῆς θρησκείας ἐχθροπαθείας· οἱ Εὐρωπαῖοι ἔβλεπον ὅτι δὲν ἦσαν τὰ πάντα κακὰ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἐσυνήθιζον νὰ φερωσιν ὑπόληψιν τινὰ πρὸς πρὸς τοὺς χριστιανοὺς· καὶ ἐν τινι συνθήκῃ οἱ Καταλάνοι ὀνομάζονται *στόλοι ἐδραῖοι τῶν βαπτισμένων*· ὥστε τοιουτοτρόπως ἐβάδιζον πρὸς τὴν κατεδάφισιν τοῦ φραγμοῦ τοῦ περικλείοντος καὶ διαχωρίζοντος τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐχθρικὰ τμήματα, καὶ οὗπερ μέρος φαίνεται καθημερινῶς καταπίπτον· πασίγνωστον εἶνε ὅτι μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ δρόμου τῶν Ἰνδιῶν τὸ ἐμπόριον ἐγκατέλειπε τὸν διὰ τῆς Μεσογείου καὶ τῶν Ἐρυθρᾶς θαλάσσης· καὶ τοῦτο ἐπέφερε τὸν θάνατον τῆς Ἀλεξανδρείας· ἡ πόλις αὕτη, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ Αἴγυπτος, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, καταπιεζομένη ὑπὸ τῶν μαμελούκων, κατήντησεν ἐκ τῶν ἑξακοσίων χιλιάδων κατοίκων νὰ ἔχῃ μόνον ἐξ χιλιάδας, ὁπόταν οἱ Γάλλοι παρουσιασθέντες ὑπὸ τὰ τείχη της, τὴν ἐκυρίευσαν μετά τινων ὡρῶν πολιορκίαν· ὁ Λεϊβνίτιος εἶχεν ἤδη διευθύνῃ πρὸς Λουδοβίκον τὸν ΙΔ' ὑπόμνημα περὶ τῆς κατασχέσεως καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Αἰγύπτου, καὶ παρώτρυνε τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν κατάκτησιν ταύτην. ἡ συμβουλὴ αὕτη ἥτις ἀπώλετο διὰ Λουδοβίκου τὸν ΙΔ' δὲν ἔμελλε νὰ ἀπολεσθῇ διὰ παντός. ὁ Βοναπάρτες ἐξετέλεσε τὸ σχέδιον τοῦ Λεϊβνιτίου.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι νέαι τινὲς ἐνθυμήσεις δὲν ἐξαλείφουσι τὰς παλαιὰς, καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ ὅτι ἂν καὶ εἰς ἄκρον ἐνησχολημένος εἰς τὴν στήλην τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς ἐμφαίνουσαν τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας, ἄκροπόλεως καὶ τοῦ Σεραπείου καὶ ὡς ἀποδεικνύουσαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ συστήματός μου περὶ τῆς Ἑλληνικῆς της ἀρχῆς, ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην μου ὅτι ὁ Κλέβερ πλησίον τῆς στήλης ταύτης τρωθεὶς τὴν κεφαλὴν, ἐν ᾧ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἔφοδον, ἠσθάνθη τότε κατὰ πρῶτον τὸ Ὀθωμανικὸν ξίφος ὑφ' ὃ ἐπέπρωτο νὰ πέσῃ· ὅτι εἰς τοὺς πόδας τῆς στήλης ταύτης εἶχον ἐνταφιασθῆ οἱ Γάλλοι ὅσοι ἀπέθανον ἐπιβαίνοντες τὰ τείχη τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ὅτι διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ Βοναπάρτε εἶχε διορίσῃ ὅτι ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς στήλης νὰ χαραχθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν Γάλλων ἐκείνων ἅπερ ὅμως ἐγὼ δὲν εὗρον καὶ ἅπερ θὰ προετίμων τῶν Ἀγγλων **Gentelmen** ὧν ἡ σκοτεινὴ ματαιοφροσύνη κατέστη μᾶλλον γελοία διὰ τῆς ἀντιθέσεως.

Προτιμῶ τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Βοναπάρτε τῆς ἰδέας του ἐκείνης ἣν συνέλαβεν εἰς τοῦτον τὸν ἴδιον τόπον τοῦ νὰ πείσῃ τοὺς Ὀθωμανοὺς ὅτι εἴμεθα μεγάλοι φίλοι τοῦ Ἀλλὰχ, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἐπολεμήσαμεν τὸν πάπαν, ἣν ἑπόμενον νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὰς ἀγκάλας του ὁ μουφτῆς· ἡ κωμῳδία αὕτη εἰς ἣν ἡ φιλοσοφικὴ ἀδιαφορία τοῦ καιροῦ ἔδιδε κάποιαν εἰλικρίνειαν ἦν ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς· ποτὲ, τοὐλάχιστον διὰ πολὺν καιρὸν Ὀθωμανὸς δὲν θὰ πιστεύσῃ ὅτι Φράγκος δύναται νὰ γίνῃ ἐλευθερωτής του καὶ σύμμαχός του· τὸ βλέπομεν εἰς τὴν Ἀλγερίαν, ὁπόταν οἱ ἡμέτεροι πιστοὶ φέροντες ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν λεγεῶνα τῆς τιμῆς, λειποτακτοῦσι, διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Ἀβδουλχαδέρην. τὸ αὐτὸ ἦν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον· αἱ διαβεβαιώσεις ἡμῶν περὶ τῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰλικρινοῦς φιλίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς τὸν Μωαμεθ εὐλαβείας ὀλίγον ἐπιστεύθησαν· εἷς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ διβανίου τοῦ Καίρου ὅστις ἔγραψεν ἀραβιστὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας τῆς Αἰγύπτου παρεισήγαγε καὶ τὴν ἑξῆς ἀξιομελέτητον φρᾶσιν. » Τὸ γελοιωδέστερον δὲ πάντων ἦν ὅταν ὁ Βοναπάρτες εἶπεν. Εἶμαι φίλος τῶν Ὀθωμανῶν καὶ θέλω τὸ καλὸν τῆς Αἰγύπτου » (1).

Καὶ ὅμως ἦν ἀληθὲς ὅτι ἠρχόμεθα διὰ τὸ καλὸν τῆς Αἰγύπτου· ἐρέραμεν εἰς αὐτὴν τὸν νέον ἐξευγενισμὸν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ ἦν πεπρωμένον νὰ βαδίσῃ αὐτὴ πρὸ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ὡς ἐβάδισε ποτὲ μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. ἡ Ἀλεξάνδρεια πρὸ πάντων ὀφείλει εἰς τοὺς Γάλλους τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναγεννήσεώς της· οἱ Γάλλοι ἐπεσκεύασαν τὰ ὀγυρώματά της, ἐκαθάρισαν τοὺς λιμένας της, εἰσήγαγον εἰς τὸν διοργανισμόν της μέτρα τινὰ ὑγιεινότητος, συνέλαβον τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἀνοίξωσιν ἐκ νέου τὸν συνδέοντα τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τοῦ Νείλου αὔλακα ὅστις εἶνε δι' αὐτὴν ἐγγύησις ὑπάρξεως· ἐν γένει δὲ οἱ Γάλλοι προετοίμασαν τὸ ἔργον τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ καὶ παρ' αὐτῶν μόνων ἐνεπνεύσθησαν εἰς ἐκεῖνον ἅπασαι αἱ περὶ μεταρρυθμίσεως ἰδέαι του· δι' ἡμῶν ὁ δυτικὸς ἐξευγενισμὸς ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς γηραιᾶς γῆς τῆς Αἰγύπτου ἐξ ἧς οὐδέποτε πλέον θὰ ἐξέλθῃ.

Ὁ Μεχμὲτ-Ἀλῆς, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ἐγένετο ὁ δεύτερος θεμελιωτὴς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποπερατώσας τὸν αὔλακα οὗ τὸν σκοπὸν ἡμεῖς συνελάβομεν. οἱ λιμένες ἐπληρώθησαν ὡς ἄλλοτε πλοίων ἀριθμουμένων μέχρι χιλίων, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὸ Ἀιβόρνον, εἰς τὴν Μασσαλίαν, εἰς τὸ Πλυμοὺθ δὲν περιέχονται περισσότερα (2)· ὁ στόλος τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ ἦν συγκείμενος κατὰ τὸ 1838 ἐξ ἐννέα πλοίων καὶ ἐννέα φρεγατῶν· ὥστε κατέχει τὴν ἑβδόμην τάξιν μεταξὺ τῶν θαλασσίων δυνάμεων· ἡ Τουρκία, ἡ Ἀουστρία καὶ ἡ Ἱσπανία ἔρχονται ὕστερον· διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν δημιουργίαν ταύτην ἥτις κατέταξεν ἁπλοῦν σατράπην μεταξὺ τῶν δυνάμεων, ὁ Μεχμὲτ-Ἀλῆς ἐβοηθήθη ὑπὸ Γάλλων ὧν τὰ εἰς ἄκρον ἀξιότιμα ὀνόματα πρέπει νὰ καταχωρηθῶσιν ἐνταῦθα· οἱ ΚΚ. Δὲ Σεριζὼ καὶ Βεσὸν ἐδημιούργησαν ἐκεῖνον τὸν στόλον καὶ ἐκεῖνον τὸν ναύσταθμον, δημιουργία, ὡς λέγει ὁ στρατάρχης Μαρμόντος, καταπληκτικὴ καὶ σχεδὸν ἀκατανόητος· αἱ δυσκολίαι παντὸς εἴδους ἦσαν ἀπέραντοι, καὶ ἐχρειάσθη σπανία ἐπιμονὴ καὶ ἐπιτηδειότης διὰ νὰ τὰς νικήσῃ· ἄλλος πάλιν Γάλλος ὁ Κ. Μουγὲλ ἐτελείωσε πρὸ ὀλίγου δεξαμενὴν ἧς ἡ κατασκευὴ ὑπέκειτο ὡσαύτως εἰς μεγάλα ἐμπόδια· ὁσάκις εἰς τοῦτον τὸν τόπον πρόκειται λόγος περὶ δυσχερῶν ἔργασιῶν περὶ ἐπωφελῶν τελειοποιήσεων ἀκούεται νὰ ἀντηχῇ τὸ ὄνομα τῆς Γαλλίας.

(1) Ἐφημ. τοῦ Ἀμπτουρρβαχμάνη Γαβαρτῆ. — Νέα ἐφημερὶς Ἀσιατ. 15', 185,

(2) Πάρθεν. περιηγ. 1. 2.

Δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, χωρὶς νὰ περιέλθω τὸν περίβολόν της· ἀφήσας κατ' ἀριστερὰν τὸν μέγαν κίονα, ἐξῆλθον διά τινος πύλης πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως, καὶ ὁ δρόμος μου μὲ ἔφερεν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ αὔλακος δι οὗ ἐμέλλον νὰ καταβῶ εἰς τὸν Νεῖλον· ἐκεῖ εὗρον κατὰ πρῶτον ὄχλον κατεπειγόμενον, λέμβους τεταγμένας ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, καὶ πᾶσαν τὴν κίνησιν λιμένος πλήρους ζωῆς καὶ θορύβου· ἐξακολουθῶν δὲ τὴν πορείαν μου, ἐξῆλθον τοῦ τόπου τῆς τοραχῆς, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀπήντησα σιωπὴν βαθείαν καὶ ἔβλεπον μόνον τὸ ὕδωρ τοῦ αὔλακος ἀποτόμους τινὰς καὶ μεμονωμένας πέτρας, γαῖας γυμνὰς καὶ πλατείας καὶ καμήλους βαδιζούσας ἐπὶ στενοῦ χώματος· ἡ θέα αὕτη ἦν ἄκρως ἐπαχθὴς δι' ἐμὲ, διότι ἐφανταζόμην τὰ περὶξ τῆς Ἀλεξανδρείας τοιαῦτα οἷα τὰ ζωγραφίζουσιν οἱ ἀρχαῖοι κεκοσμημένα ὑπὸ κήπων καὶ ἀγροικιῶν, εὐωδιάζοντα ἐκ τῶν ῥόδων ἐξ ὧν κατεσκευάζοντο τὰ ἀρώματα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ περιπεφυτευμένα ὑπὸ ἀμπέλων ἐξ ὧν ἐγεννᾶτο ὁ ὑμνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου οἶνος τῆς Μαρεώτιδος· ἀλλὰ ὁ Μωαμεθισμὸς ἐξερίζωσε τὰς ἀμπέλους, καὶ τὰ ῥόδα δὲν καλλιεργοῦνται πλέον εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Φαϋοὺμ. πολλάκις ἐπαρήσιαζετο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἔκτασις μόνον ἄμμου λευκῆς, ἢ οἱ κυματισμοὶ ὑποξάνθου ἐδάφους· κατά τινας στιγμὰς ὑποκλέπτων τὴν θέαν μικροτάτου μέρους τῆς πόλεως, ἔβλεπον ὡς κορωνίδα εἰς *Περιήγησιν τῆς Ἀττικῆς*, θόλον τινὰ κεχρωματισμένον ἢ στέγην ἀνακεχωσμένην μεταξὺ πλήθους φοινίκων διαφόρως κεκλιμένων, ἡ καῦσις τοῦ ἡλίου καθίστα πολύτιμον δι' ἐμὲ τὸ ἰσχνὸν φύλλωμα τῶν ἀκακιῶν, καὶ εὐφρόσυνον τὴν ψυχήν σκιὰν τῶν συκομορεῶν. Τέλος μετὰ πολλῶν ὡρῶν χαρίεσσαν περιοδίαν ἐπὶ τῶν μικρῶν ἐκείνων καὶ ζωηρῶν ὄνων, τῶν συνήθων πρὸς ἱππασίαν ζώων τοῦ τόπου, εἰσῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν δι' ἄλλης πύλης τῆς Ῥοσέττης, ἀπέναντι τῆς πύλης δι' ἧς ἐξῆλθον. ἂν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐκέρδισε ναύσταθμον καὶ στόλον, ἐζημιώθη ὅμως ὡς πρὸς τὰ ἐρείπια. Ὁ περιηγητὴς διερχόμενος τὸν Ἀραβικὸν περίβολον, δὲν δύναται πλέον νὰ εἴπῃ ὡς ὁ Βολνεῦ. » Διατρέχει τις μεγάλην ἔκτασιν ἐσωτερικὴν πλήρη ἀνασκαφῶν, φρεάτων, κιόνων τινῶν ἀρχαίων, ταφῶν νεωτέρων, φοινίκων καὶ Ἰνδοσυκῶν. » Καθ' ὅλον μου τὸν δρόμον δὲν ἀπήντησα ἄλλας ἀρχαιότητας εἰμὴ κίονας τινὰς ἐκ κοκκινοῦ λίθου, τοὺς μὲν ὀρθοὺς, τοὺς δὲ κατακειμένους εἰς τὸ ἔδαφος· μηδὲν δὲ ἱερογλυφικὸν περιέχοντας, τέλος ὁ θεὸς, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἀμηχανίαν μου, μοὶ ἔπεμψε καλόν τινα σαρκοφάγον Αἰγυπτιακὸν, τεθειμένον κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου πλουσίου τινὸς ἐμπόρου ὀνομαζομένου Γ βάρρα· ἐρρίφην ἐπὶ τῆς βορᾶς ταύτης, τῆς μόνης δοθείσης τροφῆς εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν πεῖνάν μου καὶ ἀναθὰς ἐπὶ τοῦ πώματος ἢ γονατίσας παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ σαρκοφάγου, ἔπασχον νὰ ἀναγνώσω τὰ ὀνόματα καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀποθανόντος. Ὠνομάζετο Πέτπαπι, ὄνομα ὅπερ δὲν ἀπήντησα μέχρι τοῦδε ἐπ' οὐδενὸς ἐπιτυμβίου μνημείου, καὶ συνέλεξα ἤδη μέγαν ἀριθμὸν κυρίων Αἰγυπτιακῶν ὀνομάτων· τὸ ἐπάγγελμά του γράφεται κατὰ διαφόρους τρόπους· λέγεται διωρισμένος ἢ προσηλωμένος εἰς τὰς δύο ἕδρας ἢ εἰς τοὺς δύο θρόνους, ὑπηρεσία ἣν οὐδὲ αὐτὴν εἰς οὐδὲν μέρος ἀπήντησα· ἡ νὺξ διέκοψε τὴν ἀντιγραφήν μου, ἣν σκοπεύω νὰ ἐπανλάβω εἰς τὴν ἐπιστροφήν μου. σήμερον τὸ πρωὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἀναχωρεῖ διὰ τὸ Καΐρον· ἀφίνω ἄνευ λύπης τὴν Ἀλεξάνδρειαν δι' ἧς πρέπει ἀναγκαίως νὰ διέλθω καὶ πάλιν. ὁ ἀναγνώστης θὰ εἴπῃ ἴσως ὅτι τὸν ἐκράτησα πολὺ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ὅτι ὡδοιπόρησε πολὺ μετ' ἐμοῦ χωρὶς ν' ἀλλάξῃ τόπον. τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡ ἱστορία εἶναι τόσον μεγάλη καὶ ἡ περιοχὴ τόσον μικρὰ ὑπῆρχον περισσότερα ἀξιομελέτητα παρὰ ἀξιοθέατα πράγματα, περισσότερα ζητήματα ἄξια ἐρεύνης παρὰ ἀντικείμενα ἄξια περιγραφῆς, περισσότεραι ἀναμνήσεις παρὰ λείψανα· ἀλλὰ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦν μέγα ὄνομα καὶ μέγα πρᾶγμα, καὶ ἦν ἀξία ὁπωσοῦν βαθείας μελέτης· πρὸς τούτοις ὠφελήθην ἐκ τῆς φυσικῶς παρρησιασθείσης ταύτης περιστάσεως διὰ νὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, πρὶν εἰσέλθω εἰς αὐτὴν πολλὰ ἅπερ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσω νὰ εὕρω. μένουν δὲ εἰσέτι πολλὰ ἄλλα ἱκανὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τὴν μεγαλητέραν περιέργειαν. μετὰ τοῦτο ἃς ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδόν μας· ἀπὸ τῶν συζητήσεων ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν ἢ μᾶλλον ἃς ἀρχίσωμεν πραγματικῶς τὴν ὁδοιπορίαν. μέχρι τοῦδε εὑρισκόμην εἰσέτι εἰς τὴν Ἑλλάδα· μέλλω νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν Αἴγυπτον· αὔριον θὰ ἴδω τὰς πυραμίδας.

Ἀλεξάνδρεια, 15 Δεκεμβρίου.

Ἰ. Ἰ. Ἀμπέρος.

ΓΑΛΙΛΑΙΟΣ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ.

Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐγεννήθη εἰς Πίσαν τῆς Ἰταλίας τῇ 15 Φεβρουαρίου 1564, ἐκ νομίμου γάμου τοῦ Οὐιγκεντίου Γαλιλαίου, εὐπατρίδου Φλωρεντινοῦ, λογίου δὲ ἀνδρὸς, καὶ Ἰουλίας Ἀμμανάτιδος, ἐὐγενοῦς ἐπίσης γυναικὸς τῆς ἐν Τοσκάνῃ Πεττκίας· ἡ δὲ γνώμη, ὅτι ἦτο νόθος, εἶναι ὅλως ἀνυπόστατος. Τοσοῦτον δὲ σφοδρῶς ἐκ παίδων ἠράσθη τῆς Μαθηματικῆς, ὥστε δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ἐγεννήθη φιλόσοφος Σπουδάσας εἰς Ἐνετίαν, διωρίσθη κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς Πάδουαν, καὶ ἐξεπλήρωσεν, ἐπὶ 18 ἔτη, τὰ ἔργα ταῦτα μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας· ἀλλ' ἔπειτα, Κοσμᾶς Β'. ὁ μέγας δοὺξ Τοσκάνης, παρέλαβε τὸν ἄνδρα παρ' ἑαυτῷ εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου αὐτοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ πρώτου αὐτοῦ μαθηματικοῦ. Ὁ Γαλιλαῖος, ἔτι ὢν εἰς Ἐνετίαν, ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἴδῃ ἐν τῶν τηλεσκοπίων τὰ ὁποῖα ὁ Ἰάκωβος Μέτιος εἶχεν ἐπινοήσῃ εἰς Ὁλλανδίαν· καὶ θαυμάσας τὴν ἀνακαλυ-

ψιν, ἐνησχολήθη περὶ τὴν κατασκευὴν ὁμοίου ἐργαλείου. Ὁ μὲν Μέτιος ὤφειλε τὴν ἀνακάλυψίν του ἐν μέρει εἰς τὴν τύχην· ὁ δὲ Γαλιλαῖος εἰς μόνην τὴν δύναμιν τῆς μεγαλοφυΐας του· καὶ διὰ τοῦ ἐργαλείου ἐκείνου, εἶδε πρῶτος αὐτὸς πολλοὺς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀγνώστους ἀστέρας, τοὺς τέσσαρας δορυφόρους τοῦ *Διὸς*, κληθέντας κατ' ἀρχὰς ἀστέρας τῶν Μεδίκων, τὰς κηλίδας τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης κτλ. Εὐχῆς ἄξιον ἦτο πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἡσυχίαν, ἂν περιωρίζετο εἰς τὰς οὐρανίας ταύτας παρατηρήσεις, ἀλλὰ ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ σύστημά τι καὶ προετίμησε τὸ τοῦ Κοπερνίκου. Ὁ ἀστρονόμος οὗτος εἶχε συζητήσει τὸ σύστημά του μετὰ Γερμανικῆς ἀφελείας καὶ ψυχρότητος, ἀποφυγὼν ἐπιμελῶς νὰ ἀναμίξῃ εἰς τὰς εἰκάσίας του τὰς ἱερὰς Γραφάς. Ὁ δὲ Γαλιλαῖος,

ζωηρότερος, φιλονεικότερος καὶ φιλοδοξότερος ὤν, δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀσπασθῇ τὸ σύστημα ἐκεῖνο, ἀλλὰ, μὲ πολλὴν ζέστν, ἐπεχείρησε καὶ νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἀστρονομικας γνώμας του μετὰ τῶν ἱερῶν παραδόσεων. Καταγγελθεὶς τούτου ἕνεκεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑδρεῦον δικαστήριον τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως, κατὰ τὸ ἔτος 1615, ἔγραψεν ἐπανειλημμένα ὑπομνήματα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταπείσῃ τὸν Πάπαν νὰ ἀπορανθῇ τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου, ὡς ἐπὶ τῆς Γραφῆς ἐρειδόμενον. Ἀλλὰ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως διορισθεῖσα, ἀπεφάσισε τὸ ἐναντίον, καὶ ὁ Γαλιλαῖος, τοῦ ὁποίου πάντες ἐσέβοντο τὴν μεγαλοφυΐαν, ἂν καὶ πολλοὶ δὲν παρεδέχοντο τὰς δοξασίας, δὲν ὑπέστη τότε τιμωρίαν τινά, οὐδ' ὑπεχρεώθη νὰ παλινῳδήσῃ, ἀλλὰ μόνον ἀπηγορεύθη αὐτῷ τοῦ νὰ ἰσχυρίζεται τοῦ λοιποῦ, εἴτε προφορικῶς, εἴτε ἐγγράφως, ὅτι ἡ περὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς γνώμη συμβιβάζεται μὲ τὰς Γραφάς. Ὁ Γαλιλαῖος ὑπεσχέθη τοῦτο καὶ ἐφύλαξε τὸν λόγον του μέχρι τοῦ 1632. Ἀλλὰ τότε, ἐπειδὴ ἐξέδωκε τοὺς *Διαλόγους* του, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀκινησίας τοῦ ἡλίου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν κινήσεως τῆς γῆς, ἐκλητεύθη πάλιν ἐνώπιον τοῦ Διδασκαστηρίου τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως καὶ παρέστη εἰς αὐτὸ μετὰ θάρρους. Τὸ δικαστήριον τὸν ὑπέμνησε τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, αὐτὸς δέ, ὡς λέγεται, δὲν ἀπηλογήθη εὐστόχως καὶ κατεδικάσθη, τῇ 21 Ἰουνίου, δι' ἀποφάσεως ὑπὸ 7 καρδιναλίων ὑπογραφείσης, ὡς δὶς ἐξαμαρτήσας, εἰς τὸ νὰ φυλακισθῇ καὶ νὰ ἀπαγγέλλῃ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἐπὶ τρία ἔτη, τοὺς ἑπτὰ ψαλμοὺς τῆς μετανοίας. Τὸ δὲ σύστημά του ἀνεκηρυχθη παράλογον μὲν καὶ σφαλερὸν ἐν φιλοσοφίᾳ, ἡμαρτημένον δὲ ὡς πρὸς τὴν πίστιν, καθὸ ῥητῶς ἀντικείμενον εἰς τὴν ἱερὰν Γραφήν . . . Ὁ Γαλιλαῖος, ἑβδομηκοντούτης ἤδη, ἐζήτησε συγγνώμην διότι ὑπεστήριξε τὴν παρ' αὐτοῦ νομιζομένην ἀλήθειαν, καὶ τὴν ἐξώμοσε γονυπετὴς καὶ θεὶς τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς *παραλογισμὸν*, ὡς *πλάνην*, καὶ αἵρεσιν. Λέγουν δέ, ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέστη, τεταραγμένος ἔτι ὢν διότι παρὰ τὴν συνείδησιν ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ τοιαῦτα καὶ κυττάζων κατὰ γῆς, ἐκτύπησεν αὐτὴν διὰ τοῦ ποδὸς καὶ εἶπε· *Καὶ ὅμως κινεῖται* (E pur si muove)! Οἱ ἱεροδικασταί, εὐχαριστηθέντες διὰ τὴν εὐπείθειάν του, τὸν ἀπέπεμψαν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ δουκὸς τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐμετρίασαν τὴν αὐστηρότητα τῆς ἐπιβληθείσης ποινῆς, διὰ πολλῆς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς πραότητος· διότι ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ περιπατῇ καὶ κατῴκησεν εἰς τὸ παλάτιον τῆς Ἀθηνᾶς, οὐχὶ ὡς κατάδικος, ἀλλὰ ὡς ἐπίσημος ξένος. Ὥστε δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ παρὰ πολλῶν λεγόμενον, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐβασάνισε σκληρῶς τὸν Γαλιλαῖον. Βεβαίως ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀπεκάλυψεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἅπασαν αὐτῆς τὴν τύφλωσιν καὶ τὴν πρόληψιν· ἀλλ' ἴσως ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ὁ Γαλιλαῖος δὲν ἔδειξε φρόνησιν ἀξίαν φιλοσόφου, μετὰ πλείστης ἐπιμονῆς καὶ ὁρμῆς ζητήσας νὰ μεταβάλῃ εἰς ζήτημα δογματικὸν τὴν περὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς θεωρίαν.

Ἔπαθε δὲ καὶ ἕτερον περὶ τὸ γῆρας αὐτοῦ δυστύχημα· ἀπέβαλε τὴν ὅρασιν αὐτοῦ τριετίαν πρὸ τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1642, εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν. Ἐκηδεύθη δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Σταυροῦ, ἐν ᾗ καὶ μαυσωλεῖον ἠγέρθη αὐτῷ τῷ 1737, ἄντικρυ τοῦ μαυσωλείου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

Ὁ Γαλιλαῖος εἶχε φυσιογνωμίαν προσηνῆ καὶ ὁμιλίαν ζωηρὰν καὶ φαιδρὰν, ἐνησχολεῖτο πολὺ περὶ πάσας τὰς ὡραίας τέχνας καὶ ἰδίως περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ζωγραφικήν Οἱ μαθηταί του τὸν ἐλάτρευαν, καὶ διὰ νὰ εἰμπορῇ νὰ ἐμπνέῃ τοιαῦτα πρὸς ἑαυτὸν αἰσθήματα, ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἀξιαγάπητος. Ὡς φιλόσοφος θεωρούμενος ἦτο ἀνώτερος τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς πατρίδος του, καὶ ἄξιος τῆς φήμης ἧς μετὰ θάνατον ἠξιώθη· διότι λογίζεται ὡς εἷς τῶν πατέρων τῆς νεωτέρας φυσικῆς· καὶ ἡ μὲν γεωγραφία ὀφείλει πολλὰ εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ἡ δὲ μηχανική, διὰ τὴν θεωρίαν τῆς προσθετικῆς τῶν πλανητῶν κινήσεως. Τὰ συγγράμματά

του πληροῦσι 3 τόμους εἰς 4ον καὶ, ἐγράφησαν ἐν μέρει Λατινιστί, ἐν μέρει Ἰταλιστί, καταδεικνύοντα ἀπανταχοῦ ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῆς φιλοσοφίας, καὶ νὰ καταπείσῃ οὐ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς χάριτος δι' ἧς ἡ φαντασία του ἐκόσμει τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα. Ἦτο δὲ οὐ μόνον πολυμαθὴς, ἀλλὰ καὶ σαφὴς καὶ ἐμβριθὴς, τοῦτο δε μάλιστα διακρίνει τὸν μεγαλοφυῆ ἄνδρα. Κατὰ δυστυχίαν πολλαὶ τῶν συγγραφῶν του. καί τοι κατ' οὐδὲν τὴν θρησκείαν ἐγγίζουσαι, ἀπωλεσθησαν, διότι εἷς τῶν ἀνεψιῶν του, ἀνὴρ ἥκιστα φιλόσοφος, τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν πνευματικόν του διὰ νὰ τὰς καύσῃ.

Ὁ υἱὸς τοῦ Γαλιλαίου Οὐϊγκέντιος ἐνησχολήθη ἐπίσης περὶ τὴν μαθηματικὴν καὶ δὲν ὑπῆρξεν ἀνάξιος τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος· αὐτὸς πρῶτος ἐφήρμοσεν εἰς τὰ ὡρολόγια τὸ ὑπὸ τοῦ πατρός του διὰ τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ἐπινοηθὲν ἐκκρεμές· εἰς δὲ τὴν ἐφαρμογὴν ἐκείνην τοῦ υἱοῦ ὀφείλει ἡ ὡρολογοποιΐα τὴν τελειοποίησίν της.

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΦΙΛΑΡΑΣ.

ΣΟΦΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ.

Ἐκ τῶν κριτικῶν καὶ φιλολογικῶν Συμμίκτων τοῦ Γάλλου Χαρδῶνος Ῥοχεττίου.

ὑπὸ

Α. Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ.

Οὔτε τῶν ἱστορικῶν ἡμῶν λεξικῶν οὐδὲν, οὔτε βιογράφος οὐδεὶς ἐμνημόνευσε τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ὅμως ἐξεπλήρωσεν ἐν Εὐρώπῃ ἀποστολὰς ἀξιολόγους, ἠγάπα δὲ καὶ ἐθεράπευε τὰ γράμματα καὶ ἐκοινώνει μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων τῶν συγχρόνων του(1). Καὶ ὀλίγας μὲν ἔχομεν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἰδήσεις, ἀλλὰ τούτου ἕνεκα μάλιστα ὀφείλομεν νὰ τὰς συλλέξωμεν ἐπιμελῶς. Αἱ πρώτισται εὑρίσκονται ἐν περιέργῳ τινὶ ἐπιστολῇ τοῦ περιηγητοῦ Κορνηλίου Μάγνου πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀκκιαγιόλην (Acciajoli) ἐξ Ἀθηνῶν 15 Δεκεμβρ. 1674, καὶ ἐν ἐγκωμίῳ, λατινιστὶ συντεταγμένῳ ἐν εἴδει ἐπιγραφῆς, ὅπερ διετήρησεν ἡμῖν ὁ Κοττούνιος ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν ἐπιγραμμάτων, θέλομεν δὲ παραθέσει μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

» Ἤκμασε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, λέγει ὁ περιηγητὴς ἐκεῖνος, Ἀθηναῖος, ὅστις διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ παιδείας διέπρεψεν ἐν Εὐρώπῃ, εἰς Ῥώμην, εἰς Παρισίους, εἰς Ἐνετίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ μέγας καρδινάλιος Ῥιχέλιος τὸν προσήλωσεν εἰς τὸν ᾀείμνηστον δοῦκα τῆς Πάρμας *Ὀδοάρδον Φαρνέσιον*, ὡς ἄνθρωπον ἄξιον τῆς προσοχῆς αὐτοῦ. Ἡ δὲ αὐτοῦ ὑψηλότης ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν διαφόρους ἀποστολάς· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος δουκὸς διετέλεσεν ἐν Ἐνετίᾳ ἀντιπρέσβυς. Ὠνομάζετο δὲ Λεονάρδος Φιλαρᾶς, ἀλλὰ κατὰ παραφθορὰν τὸν ἔλεγον συνήθως Monsù Villorè. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸν εἶδα ἐν Ἐνετίᾳ, ἐπὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ πρεσβείας, καὶ ἐπίσης ἄριστα ἐνθυμοῦμαι, ὅτι κατεῖχε τὰ πρῶτα παρὰ τοῖς λογίοις, ὡς πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ μάλιστα γράμματα, ἕνεκα τῆς βαθείας αὐτοῦ μελέτης, περὶ τὰ κατὰ τὰς συνόδους καὶ τὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας· ἐν γένει δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνὴρ διακεκριμένος. Ἔμαθον ἐνταῦθα, ὅτι ἀπέθανε μετὰ λιθοτομίαν, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Παρισίους. Ἠρεύνησα περὶ τῶν βιβλίων του, διότι εἶχον ἰδεῖ τινὰ ἐκλεκτὰ καὶ σπάνια ἐν Ἐνετίᾳ εἰς τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Μάλιστα δὲ ἀνεζήτησα τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπραγματεύοντο, καθὼς γνωρίζω, περὶ τοῦ ὑπουργείου τοῦ καρδιναλίου Ῥιχελίου· ἀλλὰ. ἔμαθον, ὅτι, ἀναχωρῶν ἐξ Ἰταλίας ἐνδεὴς χρημάτων, ἠναγκάσθη νὰ τὰ πωλήσῃ. Καὶ ὅμως εὗρον δύο τόμους τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἀτλαντος. Δὲν ἀνεκάλυψα ἐνταῦθα ἄλλον ἀπόγονον αὐτοῦ εἰμὴ ἀνεψιόν τινα ἐξ ἀδελφῆς, Λεονάρδον ὡσαύτως ὀνομαζόμενον, ὀκταετῆ περίπου, ὅστις φαίνεται εὐφυής· ἐλλείψει ὅμως διδασκάλων θὰ μείνῃ ἀμαθὴς, ἢ θὰ παιδευθῇ ἐν τῇ κακίᾳ. Καὶ δὲν ἀνήκει μὲν εἰς τὰς πρωτίστας οἰκογενείας, τῶν ὀνομαζομένων ἀρχόντων, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐσχάτας· ἄλλως δὲ ὀλίγον εὐμοιρεῖ τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης, τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ἅτινα ἀνοίγουσι καὶ εὐρύνουσι τὴν ἀτραπὸν, καὶ τότε ὅταν ἡ ὁδὸς καθίσταται δυσχερεστάτη » (2).

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μᾶς διδάσκει τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ Λεονάρδου Φιλαρᾶ, συμβάντος τὸ 1673· ἀγνοοῦμεν ὅμως τὴν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Πιθανὸν ἐν τούτοις εἶνε, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἕκτου αἰῶνος, καθότι περὶ τὸ 1640 ἐπέμφθη ἀπὸ τὸν Δοῦκα τῆς Πάρμας εἰς Γαλλίαν, καθὼς καταδεικνύεται ἐκ τῆς προσφωνήσεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ ᾠδῆς εἰς τὴν *ἀναμάρητον σύλληψιν τῆς Θεοτόκου*, στεφανωθείσης ὑπὸ τῆς ἐν Ῥουένῃ ἀκαδημίας τῶν Παλινῳδῶν, καὶ τυπωθείσης ἐν Παρισίοις ἐν ἔτει 1644 εἰς 8. Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη προσφώνησις εἶνε τοῦ μοναχοῦ διακόνου Καρόλου, ἐκ Χίου, ἐπιγέγραπται δὲ πρὸς τὸν Φραγκίσκον Ἀρλάϊον, ἀρχιεπίσκοπον Ῥουένης. « Ὁ γαληνότατος δοὺξ Πάρμας, λέγει ἡ προσφωνητήριος ἐπιστολή, εὐνούστατα διατελέσας, καθὼς ἅπαντες γνωρίζουσι, πρὸς τὴν τῆς Γαλλίας αὐλὴν, θέλων νὰ καταπαύσῃ τὰς τοῦ πολέμου ταραχὰς καὶ σπουδαιότατα καταγινόμενος περὶ τὰ μέσα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης, μετεκάλεσε πρὸ μικροῦ ἐν Πάρ-

---

(1) Σώζονται δὲ καὶ δύω περίεργοι ἐπιστολαὶ, τὰς ὁποίας τοῦ ἔγραψεν ὁ Μίλτων, ἐν τῇ ἀρχαιᾷ σπανίᾳ συλλογῇ, τῇ ἐπιγεγραμμένῃ Jo. Miltonis, Angli, epistolarum familiarium liber unus. Londini 1674. εἰς 8.

(2) Ἡ οἰκογένεια τοῦ Φιλαρᾶ σώζεται μέχρι τῆς σήμερον· τελευταῖος ἀπόγονος εἶνε ὁ Χρῆστος Ἀλεξανδρῆ Βιλαρᾶς, ἰατρὸς ἐμπειρικός. Σ. τοῦ Μ.

μα τὸν παρὰ τῇ Χ.Α. Μεγαλειότητι ἀπεσταλμένον αὐτοῦ, τὸν ἐντιμότατον Λεονάρδον Φιλαρᾶν, ὅπως, μάρτυς αὐτόπτης γενόμενος οὗτος πάντων τῶν γεγονότων δυνηθῇ ἔπειτα ἐπιστρέφων παρὰ τῷ βασιλεῖ νὰ δώσῃ ἀσφαλεῖς πληροφορίας εἰς τὴν σύνοδον ἥτις μέλλει νὰ συγκροτηθῇ πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης.

Ὁ Φιλαρᾶς, ὃν οἱ Γάλλοι ὠνόμαζον Villars καὶ Villeret, ἀναχωρῶν, ἄρησε, παρὰ τῷ μοναχῷ Κυρίλλῳ, τινὰς τῶν χειρογράφων αὐτοῦ ποιήσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦν ἡ προαναφερθεῖσα ᾠδή. Μετετυπώθη δὲ αὕτη Ἑλληνιστί, Λατινιστὶ καὶ Γαλλιστὶ μετὰ τῆς προσφωνήσεως τοῦ Κυρίλλου καὶ τεμαχίου δέκα ἐλεγειακῶν στίχων, (ἐν οἷς ὁ Φιλαρᾶς εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλαῖον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν τοῦ ἀκαδημιακοῦ βραβείου) ἐν τῷ Recueil des pieces, lues dans les séances publiques de l'académie, établie à Rouen, sous le titre de l'immaculée conception, pour les années 1771 — 81. Rouen, 1784, εἰς 8. 558 σελίδων.

Ὁ σοφὸς ἀββᾶς Μορέλλιος ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ, σελίδι 111 τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ καταλόγου τῆς τοῦ Πινελλίου βιβλιοθήκης, ἀναφέρων τὸ ἐπιγραφόμενον σύγγραμμα: Doctrina christiana, graecovulgari idiomate alias tractata, nunc vero latinis litteris mandata per L. V. Atheniensem Gr. lat. Parisiis, 1633 in 8., ἐπισημειοῦ: Auctorem esse puto Leonardum villarè Atheniensem, Bibliothecae venetae D.Marci custodiendae olim praefectum.

Ἀναγνώσας δὲ ὁ εἰρημένος Ἀββᾶς ἐν τῷ Magasin encyclopédique τὴν περὶ τοῦ Φιλαρᾶ ταύτην βιογραφίαν, μοὶ ἔγραψε φιλικῶς, ὅτι τὸ ἀναγκάσαν αὐτὸν νὰ ἐκφέρῃ τὴν ἀνωτέρω εἰκασίαν, ἦν χωρίον τι τοῦ *Εὐχολογίου* τοῦ Π. Γοάρου, σελὶς 124 τῆς πρωτοτύπου ἐκδόσεως ἐν Παρισίοις 1647, εἰς φύλλ., ἔνθα ὁ πατὴρ οὗτος, ἀφοῦ ἀνέφερε χωρίον τι τοῦ Κεδρηνοῦ, προστίθησι: Cedreno assentitur Ludo icus Philaras Atheniensis in sua χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ vernacule et concinne s ripta. Ὁ Γοάρος γράφει ἐνταῦθα Λουδοβίκος Φιλαρᾶς, ἀμφιβολία ὅμως δὲν εἶνε, ὅτι ἡ διπλῆ ἐκείνη μετάφρασις εἶνε ἡ τοῦ Λεονάρδου. Ἡ ἐν τῇ κοινῇ Ἑλληνικῇ ἐξεδόθη ἐν Ῥώμῃ τὸ 1616, καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ Ἰταλικὸν σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενον: Dichiaratione più copiosa della dottrina christiana composta dal Cardinale Roberto Bellarmino per ordine di Clemente VIII. Roma, 1603 καὶ 1613 εἰς 4. Τὸ Ἰταλικὸν κείμενον συνήρθη τῇ Ἀρμενιακῇ μεταφράσει τοῦ Π. Φρ. Πέτρου Παύλου, Ἀρμενίου, Ῥωμῃ τύποις τῆς Προπαγάνδας, 1630 καὶ 4. Ὁ Λεονάρδος Φιλαρᾶς μετέφερε Λατινιστὶ τὴν εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν του, καὶ τὴν ἀφιέρωσε τῷ Ῥισχελίῳ· ὁμολογεῖ ὅμως ἐν τῇ προσφωνήσει ταύτῃ, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐγένετο juxta ritum orientalis ecclesiae.

Ἐκ τινος καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγ. Μάρκου βλέπομεν, ὅτι διωρίσθη φύλαξ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις, πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν νέαν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν. Ἐν τῷ καταλόγῳ ἐκείνῳ, συντεταγμένῳ τὸ 1679 ὑπὸ τοῦ Ἀλουΐσου Ἀμβροσίου Γραδενίκου, φέρεται: Un libretto manuscritto donato dal già Leonardo villarè Ateniense, fatto già detto uomo custode della libreria: ma non venne mentre mori in Parigi nel qual libretto sono scritte diverse orazioni in greco, in latino ed in francese. Ὁ Κ. ἀββᾶς Μορέλλιος, ὁ εἰδοποιήσας μοι τοῦτο, μὲ σημειοῖ, ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο χειρόγραφον δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ. Ἡ ζημία εὐτυχῶς δὲν εἶναι μεγάλη.

Ἐν τινι συλλογῇ ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων ὑπὸ Ἰωάννου Κοττουνίου Μακεδόνος (Graecorum epigrammatum libri duo, auctore Joanne Cottanio veriensi, ect. cum ejusdem versione latina Patavii, 1653, εἰς 4.), προσφωνηθείσῃ Λουδοβίκῳ τῷ ΙΔ, καὶ τὴν ὁποίαν ὀφείλω εἰς τὴν φιλικὴν πρὸς ἐμὲ διάθεσιν τοῦ Κ. ἀββᾶ Μορελλίου, ὁ συγγραφεὺς λέγει σελίδι 91 καὶ ἐξ., ὅτι τοῦ ἔπεμψαν ἐκ Ῥώμης τὴν 15 Νοεμβρίου τρία φύλλα τυπωμένα ἐν Παρισίοις. Ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ ἦν ἡ εἰκὼν τοῦ Λεονάρδου Φιλαρᾶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης: *Λεονάρδος Φιλαρᾶς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος*· τὸ δεύτερον περιεῖχε γράμματι κεφαλαίοις τὸν ἔπαινον αὐτοῦ Λατινιστί, (θὰ τὸν ἴδωμεν κατωτέρω), καὶ πίνακα ἱερογλυφικόν, ἀρκετὰ παράδοξον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μονογραφή, ἄριστα σχεδιασθεῖσα, παρίστησι τὰ γράμματα ἅπαντα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Ὁ Κουττούνιος μᾶς διδάσκει, ὅτι τὰ μονογράμματα ταῦτα λέγονται ἐν τῇ κοινῇ Ἑλληνικῇ *μονοκονδυλιά*· κάτωθεν δὲ ἀναγινώσκεται: *βούλου τὰς εἰκόνας, τῆς ἀρετῆς ὑπόμνημα μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν*, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ γράμματι κεφαλαίοις ἔπαινος, περὶ οὗ ποὸ μικροῦ.

LEONARDUS PHILARAS

Athenis natus, τῶν εὐπατρίδων, Romae educatus τῶν φιλοσόφων, Parisiis occupatus τῶν πολιτικῶν, pueritiam in Graecia cum caris parentibus, juventatem in Italia literarum studiis incumbens, virilis aetatis partem in Galiia publicis rebus operam navans exegit, nobili patriae libertatis desiderio accensus, plures annos inter christiaae militiae milites, apud Carolum Nivernensium ducem traduxit; missusque ab eo magnis de rebus ad Gregorium XV et Urbanum VIII. Romanos Pontifices, plurimum eamdem militiam suis officiis juvit. Nunc pro serenissimo Duce Parmensi in aula residens orator, Ludovico justo et Gartoni Aurelianensium duci apprime notus, Cardinali Richelio ceterisque regni proceribus ob eximias virtutes carissimus, honorate vitam degit. vir vere illustris et ad priscam illam suorum gloriam adspirans.

Ὁ Κουττούνιος μετέφρασε τὸν ἔπαινον τοῦτον εἰς στίχους Ἑλληνικοὺς καὶ Λατινικούς.

Τὸ τρίτον φύλλον τέλος ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ περιεχομένην εἰκόνα, ἧς τὴν ἐξήγησιν καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐκάμνομεν· ἐν τῷ μέσῳ κεῖται παμμέγεθες

κράνος, μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ λόφου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διακρίνεται εἷς αἰγωλιός. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ εἶνε δύω ἐλαῖαι, ἔχουσαι τὴν κορυφὴν κεκομμένην καὶ ἀναδίδουσαι ἕνα μόνον κλάδον ἀνατεταμμένον πρὸς τὸν οὐρανόν. Κατωτέρω δὲ ἔνθεν μὲν εἶναι ἀλεκτρυών, ἔνθεν δὲ ἱππόκαμπος. Προσέτι δὲ κηρύκειον, σύριγξ τοῦ Πανός, σημαῖαι, τρίαιναι, κανόνιον καὶ ἐπὶ τοῦ κράνους τὰ ἀνωτέρω μονογράμματα. Ἕπεται τούτοις ἐπίγραμμα εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀποτεινομενον ἀπὸ τὸν Φιλαρᾶν προς τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἑξῆς Λατινικὸν ἐπίγραμμα, διὰ νὰ τεθῇ κάτωθεν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ:

Nobilis huic fausto dedit omine tellus
Attica; doctrinam Roma secunda parens.
Quem, varias postquam placuit cognoscere gentes,
Grata suo retinet Gallia nostra sinu

Ὁ Κοττούνιος σελίδι 37 καὶ 38 κατεχώρισε τρία ἐπιγράμματα ἐγκωμιαστικὰ τοῦ φίλου του.

Ἐν ἀρχῇ ποιημάτων τινῶν τοῦ Φιλαρᾶ, εὑρισκομένων εἰς τὸ τέλος ἑνὸς χειρογράφου τὸ ὁποῖον θὰ περιγράψω κατωτέρω, ὑπάρχει αἴνιγμά τι τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν.

Λεονάρδου Φιλαρᾶ τοῦ Ἀθηναίου, γρίφος, τοὔνομα καὶ τὸ γένος αὐτοῦ αἰνιττόμενος.

Θὴρ κεφαλὴν τελέθω βλοσυρώτατος. ὕμνον ἀέξω
Ἠτορι· κἀν μηροῖς εὔπνουν ἄνθος ἔχω.
Τῶνδε διατροχάασκε μεσαίτατος ὕδος ἐοῖο
Ὕδασιν ἐμμίσγων Θύμβριδος ἀενάου.
Ἔνθεν ἔρος περόων, πολυκαμπέα τόξα τανύσας,
Πῆξεν ἐμοὶ πυρίπνους οἷα βέλεμνα πόδας.

Λέων	Leo.
Ὄναρ	Somnium.
Νάρδος	Nardus.
Νὰρ	Nar, flumen, qui Thiberi (sic) immiscetur (α).
Ἔρως	Amor, qui totum nomen percurrit et genus Philareorum denotat.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, μεταβιβασθὲν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σεγυιέρου (Séguier) εἰς τὴν τοῦ Κοϊσλίνου (Coislin), καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ (Saint Germain de Prés), ἀποτελεῖ νῦν μέρος τῆς μεγάλης δημοσίας Γαλλικῆς βιβλιοθήκης. Ἰδοὺ ἡ σημείωσις ἣν δίδει ὁ Μοντεφαλκόνιος ἐν τῇ αὐτοῦ Bibliotheca Coisliniana, Παρισίοις, 1715, ἐν φύλ. σελ. 519.

Codex cccli Olim lxxvii. In charta vulgari papyrea, omnino recens. Leonardi Philarae, vulgo villeret, Atheniensis, manu scriptus, foliorum 133.

Anecdota Anthologiae graecae. Sic scribitur initio. Utrum vero sint anecdota inquirendum. Sunt autem epigrammata ex variis auctoribus collecta ab eodem Leonardo Philara, qui multa in finem ab se adornata. Initio: Χαῖρε Θεὰ Παφίη· σὴν γὰρ ἀεὶ δύναμιν. Auctorem autem nomina haec feruntur Ἕπεται ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἀναφερομένων ποιητῶν.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι εἰς μικρὸν 4ον, 133 φύλλων, γραφῆς καθαρωτάτης· περιέχει δὲ *τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνθολογίαν*, τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *ἀνεκδότου* ἄλλοτε γνωστὴν καὶ τινας τοῦ συγγραφέως, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνομένας ποιήσεις. Εἶνε δὲ πλουσιωτέρα τῆς τοῦ Γυϊέτου (Guyet), περιεχούσης 95 ἐπιγράμματα· πλουσιωτέρα δὲ ἐπίσης καὶ τῆς τοῦ Βουϊέρου.

Ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Φιλαρᾶ ἡ τάξις τῶν βιβλίων, τῶν συγκροτούντων τὴν κοινῶς ὀνομαζομένην *ἀνέκδοτον Ἀνθολογίαν*, δὲν εἶνε οὔτε ἡ τοῦ Παλατίνου χειρογράφου οὔτε ἡ τοῦ Γυϊέτου, οὔτε ἡ τοῦ Βουϊέρου κλ. Ἡ τοῦ Φιλαρᾶ εἶνε ἡ ἑξῆς: *Ἐπιγράμματα διαφόρων μέτρων.* — *Ἐρωτικά.* — *Ἀναθηματικά.* — *Ἐπιτύμβια.* — *Περιγραφικά.* — *Στρατωτικά.* Ἕπονται τούτοις 69 ἐπιγράμματα, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους βίβλους, καὶ πιθανῶς ἀναλληφθέντα ἐν δευτέρᾳ μελέτῃ τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου. Μεταξὺ τούτων ὀκτὼ εὑρίσκονται ἤδη καὶ ἐν ταῖς προηγηθείσαις βίβλοις, φέρουσιν ὅμως διαφόρους γραφάς, καὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς δευτέρα ἔκδοσις· αἱ ἐπαναλήψεις αὗται ὑπάρχουν καὶ ἐν τῷ Παλατίνῳ χειρογράφῳ, καὶ πολλάκις εἶνε ὠφελιμώταται, ὡς συμπληροῦσαι τὰ χάσματα, ἢ ἀποκαθιστάνουσαι τὴν ἀληθῆ γραφήν. Ὁ Φιλαρᾶς ἐν γένει μετὰ πολλῆς ἀμελείας ἀντέγραψεν· ἡ δὲ ἀμέλεια αὕτη εἶνε τόσον ὀλιγώτερον συγχωρητέα, καθόσον ἀντέγραφε βεβαίως κατὰ τὸν Σαλμάσιον, τῶν διορθώσεων τοῦ ὁποίου μέρος εἰσήχθησαν ἐν τῷ κειμένῳ αὐτοῦ. Ὁ Δορουίλλος εἶχεν ἀντίγραφον τοῦ χειρογράφου τούτου. Ἐν τῷ 126 ά. φύλλῳ ἄρχονται τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Φιλαρᾶ, ἐπιγραφόμενα. *Λεονάρδου Φιλαρᾶ τοῦ Ἀθηναίου ἐπιγράμματα.* Τὸ πρῶτον εἶνε ὁ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γρῖφος· τὸ δεύτερον δὲ ἔπαινος τοῦ Καρδιναλίου Ῥισχελίου. Οἱ ἐξ Ἑλληνικοὶ στίχοι εἶνε μεταφρασμένοι δι' ἐξ Λατινικῶν. Ἀναφέρω ἐνταῦθα τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ, διὰ νὰ δυνηθῇ ἕκαστος νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν περὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν ποίησιν δεινότητα τοῦ συγγραφέως.

Ἐγκωμιαστικὸν εἰς τὸν ἐξοχώτατον καρδιναλίον Δοῦκα τὸν Ῥιχέλιον.

Τοὺς νικῶντας καὶ νικᾶν αἰτίους οἱ Ἀθηναῖοι
κρίνοις ἠμείβοντο.
Κλεινὸς ἑῆς πραπίδεσσι Ῥιχείλιος ἐς πόλον αἴρει
Χρύσεα κυδαλίμων ἄνθεα Βορβονίων.
Φλάνδρια δειμαίνει· κεῖνται Λοθαρίγγοι· Ἰβῆροι
Ἤρπον, αἰνεσίης Ῥιχελίοιο πρόμου.
Τοὔνεκά μιν Λοδοϊκος κοίρικος ἀμφαγαπάζει
Τίει τ' ἐνδικαίως ἀντιχαριζόμενος.

IDEM LATINE.

Ad Eminentissimum Cardinalem, Ducem de Richelieu.

Athenienses victorias liliis compensabant.

(α) La Nera.

Richelii virtute ducis rediviva triumphant,
Lilia, et auratum culmen ad astra ferunt.
Flandria jam titubat; victa est Lotharingia; Ibari,
Germanique ruunt undique praecipites
Hinc quoque Borbonio regis micat ille favore.
Quodque dedit, merito nunc habet ille decus.

Τὸ τρίτον ἐπίγραμμα καθιέρωται εἰς ἔπαινον Γιλβέρτου Γωλμίνου. Τὸ τέταρτον εἶνε ἐρωτικὸν ἐπίγραμμα, *φιλικὸν ἄθυρμα*. Τὸ πέμπτον εἶνε ἐπιτύμβιον εἰς τὸν φίλον του Δημησιανόν. Τὸ ἕκτον εἶνε ἠθικὸν ἐπίγραμμα εἰς δώδεκα στίχους.

ΗΘΙΚΟΝ.

Ἔσκε πάρος μερόπεσσι θεήλατον ἦθος ὀπάζειν
Οὐ πλούτῳ τιμάς, ἀλλ' ἀρετῇ μεγάλῃ·
Τοὔνεκ' ἐὼν πάντεσσι μόνον τόδε κρήγυον ἔλδωρ,
Πᾶν κλέος ἐξ ἀρετῆς ἐκ καμάτων τε φέρειν.
Οὗτος ἐὴν κείνοις ἄφενος πολύς, οὐδ' ἀλέγιζον
Τῶν χρυσέων ὑπάτων μᾶλλον ἰσορροπίης.
Ἄρτι δι' ὑπερμενέων χρυσὸς καλὰ πάντα χαλέπτει
Ἔρρίπται δ' ἀρετὴ κειραμένη πλοκάμους.
Πάντες ἀολλίζουσι χρυσὸν, καὶ γὰρ ἐκείνῳ
Ὠνηταὶ τιμαὶ, ἄχρι τε κοιρανίης,
Κεῖνόν τις φαίη χρυσοῦν χρόνον, αὐτὰρ ἔγωγε
Τοῦτον, ἐφ' ᾧ νικᾷ χρυσὸς ἅπαντα μόνος.

Τὸ ἕβδομον εἶνε ἡ ἑρμηνεία τοῦ Πυθαγορικοῦ τριγώνου. Τὸ ὄγδοον ἡ μετάφρασις τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Βέζου. Τὸ ἔνατον εἶνε ἡ τῶν στίχων τοῦ Σενέκα μετάφρασις. Ἕπονται μετὰ ταῦτα ἡ τυπωμένη ᾠδὴ καὶ ἡ ἀποστολὴ ἄνευ ὅμως τῆς ἀφιερωτηρίου ἐπιστολῆς τοῦ μοναχοῦ Κυρίλλου. β'. Ἐξ ἐπιγράμματα εἰς τὸν Φιλαραν ἀνώνυμα.

ΠΕΡΙ ΜΕΛΙΤΟΣ.

Τίς ἀγνοεῖ ὅτι μέλι ὀνομάζεται ἡ γλυκεία ἐκείνη οὐσία, τὴν ὁποίαν αἱ μέλισσαι συνάγουσιν ἀπὸ τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων· αὐτὴ ἐκείνη περὶ ἧς ὁ Ὅμηρος (Βατρ. 89) εἶπε τὸ διαθρύλλητον· ἐκεῖνο

« . . . . τὸ καὶ μάκαρες ποθέουσιν »·

τὸ ἀληθῶς dulce τοῦ Ῥωμαίου Ὁμήρου, περὶ οὗ ὁ Οὐϊργίλιος ἔγραψε βιβλίον ὅλον· ἡ οὐσία ἐκείνη, τὴν ὁποίαν μετὰ μεγίστου πόθου ἐζήτουν καὶ αὐτοὶ οἱ « ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες Οὐρανίωνες », καὶ πρὸς ἣν οἱ Πυθαγόρειοι ἔτρεφον ἰδίαν κλίσιν;

Ἂν τις μόνον ἐνθυμηθῇ, ὅτι ὁ Ὅμηρος, θέλων νὰ ἐγκωμιάσῃ τοὺς λόγους τοῦ Νέστορος, πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἐθεώρησε προσφυές νὰ τοὺς παρομοιώσῃ ἢ πρὸς τὸ μέλι, εἰπὼν,

« τοῦ καὶ ἀπὸ μέλιτος γλυκίων ῥέον αὐδή· »

ὅτι ὁ Ξενοφῶν ὠνομάσθη Ἀττικὴ μέλισσα, « τῇ γλυκύτητι τῆς ἑρμηνείας », ὡς λέγει Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὅτι καὶ περὶ τοῦ Πλάτωνος ἐμυθολογήθη ὅτι μελίσσα ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ βρέφους ἔτι ὄντος· ὅτι μέλισσα διέθρεψε τὸν Δία, (virg, Georg. IV.) ὅτι ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ὁ Οὐϊργίλιος,— ὁ ἐπικούρειος Οὐϊργίλιος—ἐθεώρει τὰς μελίσσας θείου νοὸς μετόχους, θέλει πεισθῇ περὶ τῆς ὑπολήψεως ἣν εἶχον, περὶ τοῦ μέλιτος οἱ ἀρχαῖοι. Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀποροῦμεν πῶς διέφυγε τὸν νοῦν τοῦ Λιβανίου τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, καὶ πῶς ὁ Λουκιανὸς, ἐγκώμιον περὶ Μυίας συντάξας, ἀπηξίωσε νὰ γράψῃ καὶ περὶ μελίσσης· διότι βεβαίως, ἂν ἡ μὲν Ἀτθὶς τοῦ Σαμοσατέως περιήρχετο καὶ τῶν μελισσῶν τὰς κυψέλας καὶ ἔγραφε διὰ τὸ κάλλιστον προϊὸν τῆς Ἀτθίδος, ὁ δὲ ἀπὸ Κυρήνης σοφιστὴς ηὐδόκει νὰ ἐξασκήσῃ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὴν δεινὴν αὐτοῦ ῥήτραν, γράφων καὶ περὶ τοῦ « τίνα ἄν τις ἐγκώμια εἰπεῖν ἔχοι ἐπὶ μέλιτι ἢ ἐπὶ μελίττῃ », ἠθέλομεν εὐκόλως ἀρυσθῇ ἀπὸ τοιούτων πηγῶν νάματα πλούσια· ἀμοιροῦντες ὅμως τοιούτου βοηθήματος, θέλομεν περιορισθῇ εἰς ὀλίγα μόνον περὶ μέλιτος τὰ μᾶλλον ἀξιοπερίεργα.

Ἡ γεῦσις καὶ ἡ ποιότης τοῦ μέλιτος παραλάσσει κατὰ τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀνθέων, τῶν ὁποίων τοὺς χυμοὺς ἀπομυζῶσιν αἱ μέλισσαι. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις αὐταὶ ἀπεκμυζῶσι τοὺς χυμοὺς τῆς λιβανωτίδος, τῆς σπάρτου καὶ τοῦ θύμου, ἢ διατρέφωνται ἐνδιαιτώμεναι, ὅπου αὐξάνει *ἡ χλιερὰ κασσία, καὶ τὸ εὐωδέστατον ἔρπυλλον, ἢ ἀνθεῖ ἀφθόνως ἡ ἡδύοσμος θύμβρα, καὶ καταῤῥύτους πηγὰς καὶ κρήνας πίνουσιν ἕων κῆποι* (virg. ibid. v. 30—33) », τὸ μέλι γίνεται γλυκὺ καὶ εὐωδέστατον. Ὅθεν τὸ τῶν Βαλλεαρίδων νήσων, τῆς Ναρβόννης καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ εἶναι γλυκὺ καὶ εὐῶδες, διότι κατασκευάζεται ἐκ χυμῶν τοιούτων ἀνθέων. Παρομοίως καὶ τὸ μέλι τῆς Προβηγκίας, ὅπου ἐπιχωριάζει ἡ νάρδος, φημίζεται διὰ τὴν ἐξαίρετον αὐτοῦ γεῦσιν, καθὼς καὶ τὸ τῆς νήσου Κύβης ὅπου ἀκμάζουσιν αἱ πορτογαλλέαι. Τοὐναντίον δὲ ὅπου φύονται ἐν ἀφθονίᾳ φυτὰ πικρὰ καὶ φαρμακώδη, τὸ μέλι ἔχει γεῦσιν δυσάρεστον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ. Ἐντεῦθεν τὸ τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Ἀμισοῦ, τῆς Σινώπης καὶ πολλὰ ἄλλα ἄλλων τόπων εἶναι πικρὰ καὶ βλαπτικά.

Διακρίνονται δὲ δύω εἴδη μέλιτος, τὸ ἐκ τῶν διαφόρων ἀνθέων καὶ δένδρων κατασκευαζόμενον, ὡς προειπομεν, καὶ τὸ ἐκ θαμνωδῶν τινων φυτῶν. Τὸ πρῶτον εἶναι γλυκύτερον, ἔχον τὸν κηρὸν διαυγέστερον καὶ ἁπαλότερον· τὸ ἄριστον, δὲ ἐκ τῶν τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τὸ λεγόμενον *παρθένοι* ἤτοι τὸ ἐκ παρθένων μελισσῶν κατασκευαζόμενον. Τὸ καλὸν μέλι εἶναι παχὺ, διαφανὲς καὶ καθαρὸν, κατὰ δὲ τὸν Ἀθήναιον (βιβλ. Β'. 26) καὶ εἰδικῶς βαρύτερον τῶν ἄλλων· διότι « μέλι » λέγει « χρηστὸν, χεῖρον ἐπιχεόμενον εἰς τὰ κάτω βιάζεται ». Τὸ πολὺ πυκνὸν μέλι νοθεύεται, ὡς γνωστὸν, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ἀλεύρου. Ἐκ τοῦ μέλιτος δύναταί τις νὰ κατασκευάσῃ ἀξιόλογον οἶνον, ὄξος καὶ οἴραιον, γνωσπὰ δὲ τὰ ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ διάφορα αὐτοῦ εἴδη, οἷον τὸ ἐψημένον (mel despumatum), τὸ ἁπλοῦν ὀξύμελι (oximel simplex), τὸ μέλι τῆς γλυκορίζης (mel liquiritiar), τὸ ῥοδωτὸν (mel rosatum) καὶ τὸ ὑδρόμελι (hydromel).

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ μέλι ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν γνωστόν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐρεχθέως, ἡ εἰς τὴν Ἀττικὴν περαιωθεῖσα ἀποικία τοῦ Κέκροπος ἔστρεψε πρωΐμως ἤδη τὴν προσοχήν της πρὸς τὰς μελίσσας, καταστήσασα τὴν γενεὰν αὐτῶν ἀνεξάλειπτον ἀπὸ τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἀττικῆς ἡ μελισσουργία ἀναφέρεται ἐκπαλαι ἀκμάζουσα ἔν τε τῇ Κρήτῃ καὶ τῇ Κύπρῳ καὶ κατὰ τὸν Βόσπορον, ὅθεν φαίνεται ὅτι ἐγίνετο μεγάλη ἐξαγωγὴ μέλιτος καὶ κηροῦ· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ παρὰ τῇ Ὕβλῃ, τῇ Καλύμνῳ, τῇ Κέῳ καὶ κατὰ τῆς Κυκλάδος. Ἂν δὲ δώσωμεν πίστιν εἰς τὸν Στράβωνα (βιβλ. Ι' § 20 σ. 298) « ἅπαν τὸ νησιωτικὸν μέλι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀστεῖόν ἐστι καὶ ἐνάμιλλον τῷ Ἀττικῷ, τὸ δὲ ἐν ταῖς δε ταῖς νήσοις διαφερόντως· μάλιστα δὲ τὸ Καλύμνιον. « Ὑπὲρ πάντα ὅμως ταῦτα ἐξενίκησε τὸ Ὑβλαῖον λεγόμενον μέλι, καὶ ἰδίως τὸ Ἀττικόν, τὰ διὰ τοσούτων ἐπαίνων ἀναφερόμενον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἰδοὺ τί περὶ τοῦ πρώτου λέγει ὁ Στράβων (βιβλ. ς'. § 5. σ 360) « τοὺς μὲν οὖν Χαλκιδέας κτίσαι (ἐν Σικελίᾳ) Νάξον, τοὺς δὲ Δωριέας Μέγαρα τὴν Ὕβλην πρότερον καλουμένην. Αἱ μὲν οὖν πόλεις οὐκέτ' εἰσι· τὸ δὲ τῆς Ὕβλης ὄνομα συμμένει διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ὑβλαίου μέλιτος. »

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, τοῦ Ἀττικοῦ, ἐκτὸς πλείστων ἄλλων ὁμιλοῦσιν ὁ Πλίνιος, ὁ Ἀθήναιος, ὁ Ἡσύχιος, ὁ Στράβων, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἐξαιρέτως δὲ ἄριστον ἐθεωρεῖτο τὸ ἐν τοῖς ἀργυρείοις (διότι ὑπῆρξαν τὸ πάλαι, ὡς γνωστὸν, πλούσια ἐν τῇ Ἀττικῇ μεταλλεῖα) ἐξαγόμενον, τὸ ὁποῖον καὶ ἰδίως *ἀκάπνιστον* ἐκαλεῖτο ὅπως καὶ σήμερον (Στραβ. βιβ. Θ'. § 23 σ. 163). Τὸ μέλι τοῦτο ἦτο περίφημον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα (Πλιν. βιβλ. ιά. κεφ. ιγ'. καὶ παρ' ἄλλοις) καὶ ὁ Φοινικίδης (παρ' Ἀθην. βιβλ. ιδ'. 67.) μεταξὺ τῶν προπυλαίων καὶ τῶν περιφήμων τῆς Ἀττικῆς ἰσχάδων, αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστὸν, παρετίθεντο καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τράπεζαν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, συγκαταλέγει καὶ τὸ Ἀττικὸν μέλι. »

» Μύρτων λέγουσι καὶ μέλιτος ἐγκώμια
» Καὶ τῶν προπυλαίων καὶ τέταρτον ἰσχάδων.
» Τούτων ἐγευσάμην καταπλεύσας εὐθεως κτλ. »

Τὸ μέλι τοῦτο μετεχειρίζοντο κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ κατασκευάζειν πλακούντια καὶ καρυκεύματα. (Ἀθην. βιβλ. γ'. κεφ. κέ. καὶ βιβλ. ιδ'.). Ἐντεῦθεν δὲ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς ὑπερόγκου τιμῆς, εἰς ἣν ἐπωλεῖτο καὶ περὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ κέρδους τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐκαρποῦντο κατ' ἔτος ὑπερβάλλουσαν ποσότητα μέλιτος ἀπὸ τῶν ἀπείρων αὐτῶν κατὰ τὸν Ὑμηττὸν μελισσοτροφείων.

Τὰ μελισσοτροφεῖα ταῦτα, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τοῦ Ἐρεχθέως ἔτι εἶχον κατοπλουτίσει τὸ ὄρος τοῦτο δι' ἀπείρων σμηνῶν. Τοσοῦτον δὲ εἶχον πληθυνθῇ, ὥστε ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι, καθὼς οἱ Ἀθηναῖοι, οὕτω καὶ αἱ μέλισσαι αἱ Ἀττικαὶ εἶχον περιελθεῖ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀπεκπέμπειν ἀποικίας ζώ. Ε'. κεφ. κα'.) ὁ βασιλεὺς τῶν μελισσῶν, ἐσχηματίζεν ἑκάστοτε ἀπὸ αὐτῶν σμῆνος καὶ τὰς ἠνάγκαζε ν' ἀποξενῶνται τῆς πατρίδος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς ἐκλελεγμένης παρ' αὐτοῦ μελίσσης. Ἐλάμβανον δὲ τὴν τροφὴν αὐτῶν αἱ μέλισσαι τοῦ Ὑμηττοῦ ἀπὸ τοῦ καθ' ὅλον τὸ ὄρος ἐν ἀφθονίᾳ ἀναφυομένου ἑρπύλλου, τοῦ δενδρολιβάνου, τῆς σπάρτου καὶ τοῦ θύμου. (Θεόφρ. Ἱς. φυτ. βιβλ. ς'. κεφ. ζ'. Πλίν. βιβλ. ιθ'. κεφ. έ. Ἀντιφ. παρ' Ἀθην. αὐτόθι).

Ἦτο δὲ ὁ θύμος οὗτος περίφημος εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ ὁ Ἄλεξις (παρ' Ἀθην. ιδ'. 67) μεταξὺ τῶν παρασήμων τῆς Ἀττικῆς προϊόντων συγκαταλέγει καὶ τὸν θύμον.

» . . . . . Εἰςέβαινον ἰσχάδες
» Τὸ παράσημον, καὶ θύμου δέσμαι τινες. »

Τὸ Ὑμήττειον μέλι ἦτο λευκόραιον, ἐμελαίνετο δὲ, ἂν ἐφυλάττετο πολὺν καιρὸν, διετήρει ὅμως πάντοτε τὴν ῥευστότητά του. Ἴσως ἐμελαίνετο τὸ ἐκ τῶν μύρων μόνον κατασκευαζόμενον, διότι ὁ Κλέαρχος (παρ' Ἀθην. βιβλ. β'. 3.) λέγει ὅτι « τὸ ἐν Κλειτορι μέλι . . . χλωρὸν, τὸ δ' ἐκ τῶν μύρων . . . μέλαν. » Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων, τὸ Ἀττικὸν μέλι εἶχε τὴν ἔξοχον καὶ ἀξιόλογον ἀρετὴν ὅτι συνέτεινεν εἰς μακροζωίαν καὶ ὡς τοιοῦτον εἶχεν ἀποκτήσει πολλὴν καὶ μεγάλην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φήμην. Ἐκ τῶν πολλῶν περὶ τούτου, ἀναφέρομεν τὸ ἑξῆς τοῦ Ἀθηναίου (βιβλ. β'. 26), τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον « Δημοκριτον δὲ τὸν Ἀβδηρίτην λόγος ἔχει διὰ γῆρας ἐξάξαι αὐτὸν διεγνωκότα τοῦ ζῆν, καὶ ὑφαιροῦντα τῆς τροφῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐπεὶ αἱ τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραι ἐνέστησαν, δεηθεισῶν τῶν οἰκείων γυναικῶν μὴ ἀποθανεῖν κατὰ τὴν πανήγυριν, ὅπως ἑορτάσωσι, πεισθῆναι κελεύσαντα μέλιτος ἀγγεῖον ἐν τῷ πλησίον παρατεθῆναι, καὶ διαζῆσαι ἡμέρας ἱκανὰς τὸν ἄνδρα, τῇ ἀπὸ τοῦ μέλιτος ἀναφορᾷ μόνῃ χρώμενον, καὶ μετὰ τὰς ἡμέρας, βασταχθέντος τοῦ μέλιτος, ἀποθανεῖν. » Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ὁ Δημόκριτος ἠγάπα πολὺ τὸ μέλι, καὶ « πρὸς τὸν πυθόμενον, πῶς ἂν ὑγιεῖς τις διάγοι, ἔφη, εἰ τὰ μὲν ἐντὸς μέλι τι βρέχοι, τὰ δ' ἐκτὸς ἐλαίῳ. (Ἀθην. αὐτόθ.) » Καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ, οἱ ἐχθροὶ ἐκεῖνοι τῶν ὀσπρίων, οἱ μυσαττόμενοι τὰ κρέατα καὶ βελυσσόμενοι τοὺς κυάμους, ἠγάπων ὑπερβαλλόντως τὸ μέλι καὶ τροφὴ αὐτῶν ἦν ἄρτος μετὰ μέλιτος, ὡς φησιν Ἀριστόξενος (Ἀθην. αὐτ.), τοὺς προσφερομένους αὐτὰ ἀεὶ ἐπ' ἀρίστῳ λέγων ἀνόσους διατελεῖν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ οἱ Κύρνιοι, οἱ περὶ Σαρδόνα οἰκοῦντες, λέγει ὁ αὐτὸς Ἀθήναιος, ἦσαν περίφημοι διὰ τὴν πολυχρονιότητα τὴν ὁποίαν περιεποίουν εἰς ἑαυτοὺς τρώγοντες μεγάλην ποσότητα μέλιτος.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ ἀλλαχόθι γινόμενον μέλι τοῦτο μειονεκτεῖ τοῦ Ὑμηττείου. Εἰπόντες δὲ περὶ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν ἀνωτέρω, θέλομεν ἤδη μεταφέρει τὸν λόγον εἰς μέλι ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν κακὴν αὐτοῦ γεῦσιν ἢ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἐπιφέρει εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἀπογευομένους Ἐν πρώτοις ὁ Στράβων λέγει ὅτι τὸ μέλι τῆς Σι-

Ὅθεν ἡ βασίλισσα ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Ἰσοε. νώπης τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἅλυος καὶ τῆς πέραν αὐτοῦ Ἀμισσοῦ ἦτο ὑπόπικρος· ἔπειτα ὁ Διοσκορίδης λαλεῖ περὶ ἄλλου μέλιτος, τὸ ὁποῖον καθίστα παράφρονας τοὺς ἀπογευομένους. Ὁ Στράβων ὡσαύτως διηγεῖται ὅτι κατὰ τὰς νήσους τῆς Εὐβοίας ὑπῆρχε μέλι τὸ ὁποῖον καθίστα σκυθρωποὺς καὶ μανιώδεις τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐσθίοντας. Καὶ ἡ Κολχὶς δὲ, κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ἐξῆγεν εἶδος μέλιτος, ἐξ οὗ ὅσοι ἀπεγεύοντο ἐβυθίζοντο εἰς δεινὴν ἀθυμίαν. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν τοιαύτην ἰδιότητα μέλι εἶναι τὸ τῆς Τραπεζοῦντος, περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Στράβων, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη, κατὰ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν τὰς μαρτυρίας, διατελεῖ ἔχον τὰς αὐτὰς ἰδιότητας καὶ ἐπιφέρον τὰ αὐτὰ ὡς καὶ πάλαι ἀποτελέσματα. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Ξενοφῶν, (Κυρ. ἀναβ. βιβλ. Δ'. κεφ. ἡ. 20—21) « καὶ τὰ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι (δύω σταθμοὺς, ἑπτὰ παρασάγγας μεσογαιότερον τῆς Τραπεζοῦντος) καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντό τε καὶ ἤμουν, καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἠδύνατο ἵστασθαι ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγου ἐβηδοκότες, σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν, οἱ δὲ πολὺ μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἐκεῖνο δὲ οὕτω πολλοί, ὥς περ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν που ἀνερρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥςπερ ἐκ φαρμακοποσίας. » Περὶ τοῦ αὐτοῦ μέλιτος λέγει καὶ ὁ Στράβων (βιβλ. ιβ'.) « Οἱ δ' Ἑπταλωμῆται (οἱ τῆς Τραπεζοῦντος ὑπέρκεινται καὶ τῆς Φαρνακίας) τρεῖς Πομπηΐου σπείρας κατέκοψαν, διεξιούσας τὴν ὀρεινὴν, κεράσαντες κρατῆρας ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Μαινομένου μέλιτος, ὃ φέρουσιν οἱ ἀκρέμονες τῶν δένδρων· πιοῦσι γὰρ καὶ παρακόψασιν ἐπιθέμενοι ῥᾳδίως διεχειρίσαντο τοὺς ἀνθρώπους. » Καὶ ὁ Πλίνιος (Lib. XXI, 13) δὲ ὀνομάζει διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως τὸ μέλι τοῦτο καὶ λέγει ὅτι ἐγίνετο παρὰ τοῖς Σάννοις. Καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους γίνεται τὸ αὐτὸ μέλι, καὶ οἱ ἐγχώριοι, ὡς σημειοῖ ὁ Κοραῆς, τῇ τῷ Τούρκων φωνῇ δελὶ-μπαλ αὐτὸ καλοῦσι, ταὐτὸν εἰπεῖν *μαινόμενον μέλι*. Τὸ μέλι δὲ τοῦτο ὑποτίθεται ὅτι συνάγεται ἐκ τῆς Ποντικῆς Ἀζαλέας, διότι τὸ φυτὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἄλλως ἀποπνέει τερπνὴν εὐωδίαν, φύεται ἐν ἀρθονίᾳ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, Καὶ οἱ νεώτεροι δὲ περιηγηταὶ συμφωνοῦσιν ἐντελῶς πρὸς τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, καὶ ὁ Κεὶθ-Ἀβόττης εἰς ἐπιστολὴν γραφεῖσαν πρὸς τὴν Ζωολογικὴν Ἑταιρείαν τοῦ Λονδίνου. « Τὰ ἀποτελέσματα, λέγει, ἅτινα ἐπιφέρει εἰς τοὺς ἀσθίοντας τὸ μέλι, τὸ ἐξαγόμενον κατά τινα πλησιόχωρα τῆς Τραπεζοῦντος μέρη, συμφωνοῦσιν ἐντελῶς, ὡς καὶ ἐγὼ αὐτὸς περὶ τούτου ἐβεβαιώθην, πρὸς τὰ συμπτώματα τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ ἀπογευθεὶς, καταλαμβάνεται αἴφνης ὑπὸ σφοδρᾶς κεφαλαλγίας καὶ ὑπὸ ἐμέτου, καὶ ὁμοιάζει μεθύοντι. Μεγαλειτέρα δὲ ἐξ αὐτοῦ ποσότης ἤθελεν ἀποστερήσει παντάπασι τὸν ἐσθίοντα τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ λογικοῦ ἐπὶ πολλὰς ὥρας. »

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο γνωστὸν καὶ τὸ σακχαροκάλαμον καὶ τὸ ἐκ τούτου πολύχρηστον σήμερον σάκχαρον, καὶ ὁ Νέαρχος (παρὰ Στράβ. ΙΕ'. 20. σ. 93.) « εἴρηκε καὶ περὶ τῶν καλάμων (τῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ), ὅτι ποιοῦσι μέλι, μελισσῶν μὴ οὐσῶν » Ὁ αὐτὸς δὲ Στράβων (βιβλ. 6'. σ. 94) λέγει καὶ περὶ ἄλλου εἴδους μέλιτος ἐν τῇ Ἰρκανίᾳ γινομένου, τὸ ὁποῖον σμηνουργεῖται ἐν τοῖς δένδρεσι, καὶ ἀποῤῥέει ἀπ' αὐτῶν. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἐν τῷ ΙΑ'. βιβλίῳ § 2. σ. 327. Ὁ αὐτὸς Στράβων λαλεῖ (ΙΣΤ'. § 17. σ. 216.) καὶ περὶ ἄλλου εἴδους μέλιτος « ἀπὸ ἄνθους τινος ἐκ πιεζομένου » οὗτινος τὸ μελίκρατον ἔπινον συνήθως οἱ τύραννοι τῶν Τρωγλοδυτῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὅλων οἱ ἀρχαῖοι ἐξῆγον (ὁ αὐτὸς ΙΣΤ'. § 14. σ. 166 μέλι καὶ ἐκ τῶν φοινίκων, ἀπὸ τῶν ὁποίων κατεσκεύαζον καὶ ἄρτον, καὶ οἶνον, καὶ ἅλφιτα, καὶ ὄξος.

Δ. Ν. Τ.

ΚΟΥΑΚΕΡΟΙ.

—

Ἡ ἀγγλικὴ λέξις **Quaker** σημαίνει ἀκριβῶς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἡ χυδαία γλῶσσα ὀνομάζει παρ' ἡμῖν *τρεμουλιάρην*· διακρίνονται δὲ ἰδίως δι' αὐτῆς οἱ ὀπαδοὶ αἱρέσεώς τινος τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρουμένων, διότι αἰνοῦσι τὸν Θεὸν τρέμοντες καὶ χορεύοντες.

Φαίνεται ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη ἐπήγασεν ἐκ τῆς περικοπῆς ἐκείνης τῆς θείας Γραφῆς τῆς λεγούσης ὅτι ὁ Δαυὶδ « ἀνεκρούετο ἐν ὀργάνοις ἡρμοσμένοις ἐνώπιον Κυρίου, » καὶ ὅτι ἦν « ἀνακρουόμενος καὶ *ὀρχούμενος* ἐνώπιον Κυρίου. » Βασιλ. Β'. Κεφ. Στ. 14 — 16. Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ ἂς μὴ φανῇ παράδοξος εἰς κανένα· διότι οἱ διαμαρτυρούμενοι, ὡς μὴ διατελοῦντες ὑπὸ κυριαρχίαν ἐκκλησιαστικὴν, μηδὲ διοικούμενοι ὡς ἡμεῖς ὑπὸ κανόνων καὶ νόμων ἐκκλησιαστικῶν, ὁδηγὸν μόνον ἔχουσι τὴν Γραφὴν, καὶ ἐξηγοῦσιν αὐτὴν ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη καὶ τῶν *Κουακέρων* ἡ αἵρεσις, καὶ μυρίαι ἄλλαι, περὶ ὧν διέλαβε βιβλίον ἄξιον λόγου ἐκδοθὲν πρό τινων ἐτῶν ἐν Σμύρνῃ, οὗ τινος ὅμως ἐλησμονήσαμεν τὴν ἐπιγραφήν. Ἡ βλάστησις τῶν αἱρέσεων τούτων ἐξακολουθεῖ καρποφόρος καὶ σήμερον ἐν τῇ ἀρκτῴᾳ μάλιστα Ἀμερικῇ, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν θρησκευτικῶν συλλόγων ἀνέβαινε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, κατ' ἀπαρίθμησιν γενομένην ἐν Νεοεβοράκῳ, εἰς εἰκοσιδύω περίπου χιλιάδας! Δὲν εἶχεν ἄρα ἄδικον ὁ Βολταῖρος ὅταν ἔλεγεν ὅτι, « tout protestant est pape une Bible à la main, » ἕκαστος διαμαρτυρούμενος, ἔχων τὴν Γραφὴν ἀνὰ χεῖρας, γίνεται πάπας. » Δυνάμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ διαμαρτυρούμενοι εἶναι λαὸς σχολιαστῶν, καθὼς οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς ὑπουργηματικῶν, εἴτε γινώσκουσιν εἴτε μὴ γράμματα.

Εἶναι περίεργος ἡ φορὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὅτε τὸ πρῶτον ἡ αἵρεσις αὐτὴ, ἡ πολυαριθμοτέρα σήμερον ὅλων τῶν ἄλλων τῆς βορείου Ἀμερικῆς, καταφύγεν ἐκεῖ καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, ἐξωστρακίσθη διὰ νόμων αὐστηροτάτων ὡς ἀντιχριστιανικὴ καὶ παράλογος, καὶ, τὸ παραδοξότερον, ἐξωστρακίσθη ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, — ὑπὸ τῶν Καθαρῶν, — οἵτινες ἐγκατέλειπον τὴν Ἀγγλίαν καταρώμενοι τὴν μισαλλοδοξίαν τῶν ἰδίων ὁμογενῶν! Ἐτιμωροῦντο διὰ προστίμων ἀθροτάτων καὶ αὐτοὶ οἱ μεταβιβάζοντες εἰς Ἀμερικὴν τοὺς πρεσβεύοντας αὐτὴν πλοίαρχοι, οἱ δὲ *Κουάκερο* ἐμαστιγοῦντο δημοσίᾳ, ἐφυλακίζοντο καὶ κατεδικάζοντο εἰς ἔργα ἐπαχθῆ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶς μόνον προστατευόντων αὐτοὺς ἐπεβάλλετο πολλάκις καὶ ποινὴ ἐξορίας, ὡς ἐπὶ κακούργων!

Ἡ παροῦσα εἰκὼν παριστᾷ πῶς, ὡς εἴπομεν, δοξάζουσι τὸν Θεὸν τρέμοντες καὶ ὀρχούμενοι· ἀλλ' ὀλίγαι τινὲς διασαφήσεις θέλουσι καταστήσει πλέον εὐκατάληπτον τὴν περίεργον αὐτὴν τελετήν.

Συναθροιζόμενοι ἀνὰ πᾶσαν κυριακὴν ἐντὸς ναοῦ ἢ καὶ εὐρυχώρου αἰθούσης κάθηνται ἐπὶ θρανίων, οἱ ἄνδρες κατέναντι τῶν γυναικῶν, καὶ γόνυ πρὸς γόνυ ὡς ὁ μαγνητίζων πρὸ τοῦ μαγνητιζομένου. Ἕκαστος δὲ αὐτῶν φέρει ἐπὶ βραχίονος μανδύλιον λευκὸν, καὶ περιτείνων πρὸς ἀλλήλους τοὺς δύω ἀντίχειρας, ἀνυψοῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς οὐρανόν.

Μετ' ὀλίγον ἀνεγείρεταί τις τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ψάλλει ὕμνον τὸν ὁποῖον ἐπαναλαμβάνουσι χοροστατοῦντες ὅλοι οἱ παρεστῶτες Μόλις δὲ τελειώσει ἡ ψαλμῳδία, καὶ παραμερίζοντες συγχρόνως τὰ θρανία παρατάσσονται ἀνὰ δέκα κατὰ μέτωπον, ἐξ περίπου πόδας ἀπέχοντες οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν. Συνθήματος δέ τινος δοθέντος ἀρχίζουσιν ὅλοι νὰ προχωρῶσι

σκιρτῶντες καὶ νὰ ὀπισθοδρομῶσιν ἐνίοτε ὡς ἐὰν ἐχόρευον διχορίαν, διχορίαν ὅμως ἄκομψον καὶ κωμικὴν, ἔχοντες πάντοτε τοὺς μὲν βραχίονας συνεσταλμένους πρὸς τὸ στῆθος, τὰς δὲ χεῖρας κρεμαμένας ὡς αἱ ἄρκτοι, ὅτε ἱσταμέναι ἐπὶ τῶν δύω ὀπισθίων ποδῶν χορεύουσιν.

Ἡ προκαταρκτικὴ αὕτη ὀρχηστρικὴ γυμνασία διαρκεῖ ὥραν ἱκανήν· καθήμενοι δὲ ἐκ νέου οἱ αἰνέσαντες οὕτω τὸν Κύριον, ἀποκάσσουσι τὸν ἱδρῶτα αὐτῶν διὰ τῶν μανδυλίων περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, καὶ ψάλλουσι νέον ὕμνον.

Μετὰ μικρόν τινα ἀνάπαυσιν ἐπαναλαμβάνουσι ζωηρότερον τοὺς ὀρχηστικοὺς αὐτῶν ἐξελιγμοὺς· δὲν σκιρτῶσιν ἐλαφρῶς ὡς πρότερον, ἀλλὰ κρατοῦντες ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰς χεῖρας τρέχουσι κυκλοτερῶς περὶ τέντε ἄνδρας καὶ πέντε γυναῖκας ἱσταμένους κατὰ δύω στοίχους καὶ ψάλλοντας ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης, καὶ κορυβαντιῶσι προσαρμοζόμενοι πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς ψαλμῳδίας. Διαρκοῦσι δὲ καὶ ὁ χορὸς καὶ ὁ αἶνος ἐνόσῳ διαρκοῦσι καὶ αἱ δυνάμεις τῶν ψαλλόντων καὶ ὀρχουμένων.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐν συντόμῳ ἡ θρησκευτικὴ τῶν *Κουακέρων* τελετὴ, ὁ δὲ βίος αὐτῶν λέγεται γρηστοηθέστατος καὶ ἀνυπόκριτος. Ἐπάγγελμα συνήθως ἔχουσι τὴν ἐμπορίαν, καὶ δὲν ἀναμιγνύονται πώποτε εἰς τὰ δημόσια. Διακρίνονται δὲ εὐκόλως ὅλων τῶν ἄλλων ὁμογενῶν αὐτῶν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ ἐνδύματος· διότι, οἱ μὲν ἄνδρες φοροῦσιν ἱμάτιον (ῥάσον) σχήματος ἀπηρχαιωμένου καὶ πῖλον πλατύγυρον, οἱ δὲ γυναῖκες πάσης ἡλικίας, ἐσθῆτας βρα-

χείας καὶ στενάς, πλατυτέρας μόνον περὶ τοὺς βραχίονας. Ἡ ἐπωμὶς, ἡ τὸ *σάλιον* αὐτῶν, ὄπισθεν μὲν εἶναι βραχεῖα, μόλις ἐφαπτομένη τῆς μέσης, ἔμπροσθεν δὲ συσταυροῦται ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ πέτασος αὐτῶν ἔχει σχῆμα ἐξάλλον, πλατὺ καὶ ἀνοικτὸν ἔμπροσθεν, στενὸν δὲ ὄπισθεν καὶ ὁμοιάζει μᾶλλον *κουκούλλιον*. Τὸ ὕφασμα ὅλων τῶν ἐνδυμάτων εἶναι ἁπλούστατον καὶ βαθύχρουν, καὶ ὅσῳ πλούσιαι καὶ ἂν ὦσι δὲν φοροῦσι κοσμήματα πολυτελῆ. Τὸ χρῶμα τῶν ἀνδρικῶν φορεμάτων εἶναι πάντοτε μαῦρον.

Εἴπομεν ὅτι τὰ ἤθη τῶν *Κουακέρων* εἶναι χρηστότατα· αἱ γυναῖκες ὅμως, ὡς πρὸς τὴν κοσμιότητα, ὑπερβαίνουσι πάντα ὅρον λογικὸν καὶ καταντῶσι γελοῖαι. Εἶδον ἰδίοις ὄμμασιν ἐν Ἀγγλίᾳ τοὺς πόδας τῶν κυμβάλων αὐτῶν περιβεβλημένους μὲ ἀναξυρίδας ὅπως μὴ προσβάλλεται ἡ αἰδώς! Ἐρυθριῶσι καὶ συνοφρυοῦνται ἐάν ποτε προφέρῃς παρουσίᾳ αὐτῶν τὸ ὄνομα τῶν ποδῶν τούτων! (I-gs).

Ν. Δ.

ΑΛΕΚΤΩΡ.

Εἶχον τὸ ξυλογράφημα τῆς εἰκόνος ταύτης τοῦ ἀλέκτορος πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ἡτοιμαζόμην νὰ γράψω τι περὶ αὐτοῦ,
ὅτε νέος τις φίλος μου,
βουλευτὴς τὸ ἐπάγγελμα, (ἀπορῶ καὶ ἐγὼ πῶς ἔτυχε νὰ μ' ἔχῃ βουλευτὴς φίλον!)
καταφλεγόμενος ἀπὸ ἀκράτητον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀναβῇ εἰς ἕδραν ὑπουργοῦ, δι' ἣν, ὡς πολλάκις μὲ εἶπε μεγαλαυχῶν, παρεσκεύασεν ἐπιμελῶς ἑαυτόν,
εἰσελθὼν εἰς τὸ πενιχρὸν σπουδαστήριόν μου, καὶ ἰδὼν τὴν εἰκόνα,

— Πῶς! ἀνέκραξε μετὰ τόνου καταφρονήσεως, τὸν πετεινὸν ἐδιάλεξες νὰ γράψῃς;

— Καὶ διὰ τί νὰ μὴ τὸν διαλέξω; ἠρώτησα.

— Μπά! ἐπανέλαβε· ποῖος ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἐκ κοιλίας μητρός του, ἢ καὶ πρὶν ἀκόμη ἂν θέλῃς,—ἐπειδὴ οἱ ἔγγυοι, διὰ νὰ ἐνδυναμώσουν, τρώγουν συνήθως πετεινούς,— ἐπρόσθεσε συντοράξας ἐλαφρῶς τὰ δύω ἄκρα τῶν χειλέων του, ἐναβρυνόμενος βεβαίως διὰ τὸ εὐφυές τῆς παρατηρήσεως, δὲν εἶδε, δὲν ἐγνώρισε, δὲν ἔφαγε μυριάκις κοκόρους; Νέα πράγματα νὰ μᾶς διδάξῃς, κύριε· εἰδεμὴ πετεινοὺς καὶ κόττας . . . .

Καὶ διέκοψε τὴν φράσιν γελῶν καὶ μυκτηρίζων βεβαίως τὴν ἀμάθειάν μου.

Προσποιηθεὶς ὅτι μὲ κατήσχυνεν ἡ παρατήρησις ἔνευσα τὴν κεφαλὴν καὶ ἐσιώπων, ὡς ἐὰν ἀνεζήτουν ἄλλο ἀντικείμενον ὁμιλίας, πραγματικῶς ὅμως σκεπτόμενος πῶς νὰ καταβάλω τὴν ὀφρῦν τοῦ μέλλοντος ὑπουργοῦ.

Εὐτυχῶς ἔδραμεν εἰς βοήθειάν μου ὁ ἀγαθὸς Σωκράτης. Ὁ Σωκράτης εἶναι οἰκειότατος φίλος μου, ὄχι ὡς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς διδασκαλίας του, (σημειωτέον ἐν παρενθέσει ὅτι ὁ νομοθέτης καὶ μέλλων ὑπουργός μου μ' ἔλεγε μίαν ἡμέραν ὅτι ἀνέγνω τὰ *συγγράμματα* τοῦ Σωκράτους,) διότι εἰς τί χρησιμεύει αὐτὴ σήμερον μετὰ τὴν γέννησιν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς μυθιστορίας, ἀλλ' ἐκ τῆς γειτονίας τῆς κατοικίας μου πρὸς τὴν φυλακήν του. Ποσάκις τὸν κατέκρινα διὰ τί νὰ μὴ δραπετεύσῃ, ἀφοῦ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ καταδίκη του ἦτο ἄδικος, καὶ τοι γενομένη διακοσίαις ὀγδοηκονταμιᾷ πλείοσι ψήφοις τῶν ἀπολυουσῶν! Μήπως τὸ προσημαῖνον τὰ μέλλοντα δαιμόνιόν του, προϊδὸν ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἔμελλον νὰ ἀναδειχθῶσι τόπος ἀμνηστιῶν, τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ περιμείνῃ καὶ αὐτὸς ἀμνηστίαν;

Ὁ Σωκράτης λοιπὸν, εὐγνωμοσύνῃ φερόμενος, διότι μόνος ἴσως μεταξὺ τῶν ἀπογόνων του Ἀθηναίων ἐπισκέπτομαι ἐνίοτε τὸ δεσμωτήριόν του, διεσκέδασε τὴν ἀμηχανίαν μου, ἐπενθυμίσας με τὸν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γλαύκωνος διάλογόν του.

— Ἡ σημερινή σου ἐπίσκεψις, εἶπον πρὸς τὸν μέλλοντα ὑπουργόν, μ' εὐηργέτησεν ὑπέρ ποτε, διότι ἔχω ἀνάγκην ἀναπόφευκτον τῆς συνδρομῆς τῶν φώτων σου.

Ὁ μέλλων ὑπουργὸς ἐκαλοκάθησεν ἅμ' ἀκούσας με ἐπικαλούμενον τὰ φῶτά του.

— Ἠξεύρεις, ἐξηκολούθησα, ὅτι πρὸ χρόνων ζῶ μακρὰν τῶν πραγμάτων, καὶ, τὸ χειρότερον, ζῶ ὡς ἀληθὴς ἐρημίτης, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐξετάζω περὶ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀναγινώσκω ἐφημερίδας, καὶ ἑπομένως χωρὶς νὰ γνωρίζω περὶ αὐτῶν παρὰ ὅ,τι πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν ἐγνώριζα· καὶ ὅμως ἔκτοτε πόση διαφορά! . . .

— Πόση πρόοδος, λέγε, ὑπέλαβεν ἐντόνως διακόψας με ὁ νομοθέτης. Σὲ βεβαιόνω, ἀδελφέ, εἰς δύω περιόδους μ' ἔκλεξεν ὁ λαὸς τῆς ἐπαρχίας μου νόμιμον ἀντιπρόσωπόν του, καὶ ὁσάκις τύχῃ νὰ φυλλολογήσω τὰ πρακτικὰ τῆς βουλῆς, θαυμάζω, — ἐπρόσθεσε μ' εὐστροφίαν γλώσσης ἀπαραδειγμάτιστον, — πόσους νόμους ἐσυνταξαμεν, πῶς ἐτακτοποιήσαμεν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, τὸν στρατὸν, τὰ δικαστήρια, τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἕνα λόγον ὅλους τοὺς κλάδους τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας!

— Περὶ αὐτῶν ἔχω ἴσια ἴσια νὰ σὲ ζητήσω πληροφορίας· διότι, ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ, ὁμοιάζω τὸν Ἐπιμενίδην, (ἴσως διότι ὑπῆρξα μίαν φορὰν ἀντιπρόσωπος τῶν Κρητῶν,) ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη πεντήκοντα καὶ δύω χρόνους, καὶ ὅταν ἐξύπνησεν εὕρηκεν ἄλλον κόσμον· ἐνῷ σὺ προετοιμάζεσαι, ὡς τοσάκις μὲ εἶπες, νὰ τεθῇς ἐπὶ ΚΕΦΑΛΗΣ τῶν πραγμάτων, καὶ ἔχεις παντοίας γνώσεις.

— Ἐννοεῖται, ἀπεκρίθη κομψευόμενος ὁ μέλλων ὑπουργός.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ἐπανέλαβον, ὅτι γινόμενος ὑπουργὸς, καὶ τοὺς φίλους σου θὰ ὠφελήσῃς, καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον θὰ τιμήσῃς, καὶ τὴν πατρίδα θ' αὐξήσῃς, καὶ σὺ θ' ἀποκτήσῃς ὑπόληψιν εὐρωπαϊκήν

Ταῦτα ἀκούων ἐμεγαλύνετο ὁ μέλλων ὑπουργὸς, καὶ ἀνυπόμονος ἐπερίμενε ν' ἀκούσῃ καὶ ἄλλα.

— Πρὸ πάντων ὅμως ἐλπίζω ὅτι θὰ καταβάλῃς πολλοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ νὰ ὠφελήσῃς τὴν πατρίδα.

— Ἐννοεῖται, ἀγαπητέ . . . τὴν πατρίδα· καὶ ἐλαμποκόπουν οἱ ὀφθαλμοί του.

— Εἰπέ με λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ. ποία θὰ ἦναι ἡ πρώτη εὐεργετικὴ πρᾶξίς σου δι' αὐτήν;

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μέλλων ὑπουργὸς ἐσιώπα ἀπορῶν τί ν' ἀποκρεθῇ,

— Νομίζω, ἐξηκολούθησα, ὅτι καθὼς ὁπόταν ἐπιθυμῇ τις ν' αὐξήσῃ τὸν οἶκον φίλου του, ἐπιχειρεῖ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν πλουσιώτερον, οὕτω καὶ σὺ θὰ φροντίσῃς νὰ πλουτίσῃς τὴν πατρίδα.

— Ἐννοεῖται, φίλε μου, αὐτὸ ἤθελα κ' ἐγὼ νὰ σὲ εἰπῶ.

— Τότε λοιπὸν θ' αὐξήσῃς τὰς δημοσίας προσόδους.

— Ça va sans dire, μὲ ἀπεκρίθη γαλλιστὶ κατὰ τὸν ἀθηναῖον συρμόν.

— Εἰπέ με λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, ποῖαι εἶναι αἱ σημεριναὶ πρόσοδοι, καὶ πόθεν ἄλλοθεν νομίζεις νὰ προσπορισθῇς νέας;

— Εἰς ταῦτα, φίλε μου, θὰ ἐπιστήσω συντόνως τὴν προσοχήν μου, ἅμ' ἀναβᾶς εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ὑπουργοῦ.

— Περὶ δὲ τῶν δημοσίων ἐξόδων ὁποίαν ἰδέαν ἔχεις· θὰ τὰ ἰσοσταθμήσῃς μὲ τὰ ἔσοδα;

— Μόνον νὰ τὰ ἰσοσταθμήσω! θὰ ἔχω καὶ περισσεύματα.

— Πόθεν; παρακαλῶ.

— Ἀπὸ τῶν πολεμίων.

— Θαυμάσια· ἐὰν ἦσαι ἰσχυρότερος αὐτῶν· ἐὰν ὅμως εἶναι αὐτοὶ ἰσχυρότεροί σου, τότε θὰ χάσῃς καὶ ὅ,τι ἔχεις. Διὰ τοῦτο βέβαια θὰ ἠξεύρεις καὶ πόση εἶναι τῶν ἐχθρῶν ἡ δύναμις.

— Πολλάκις ἠθέλησα νὰ τὸ μάθω· πλὴν ἠξεύρεις ὅτι οἱ φυσικοί μας ἐχθροὶ δὲν ἔχουν ἀκριβεῖς στατιστικὰς, καὶ ἑπομένως δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ λάβῃ ἀποχρώσας πληροφορίας.

— Ἂς ἦναι· εἰπέ με ἐν τοσούτῳ, ἕως πόσον στρατὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν διὰ νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν λῃστῶν, καὶ πόσην δύναμιν ναυτικὴν, καὶ ἂν ἐν καιρῷ πολέμου μᾶς ἀρκῇ ὁ ἐγχώριος σῖτος, καὶ πῶς πρέπει ν' ἀσφαλίσωμεν τὰ ὅριά μας . . . .

Τὸ πρόσωπον τοῦ νομοθέτου καὶ μέλλοντος ὑπουργοῦ ἔγεινεν ἐν τοσούτῳ κατακόκκινον, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐχαμηλώθησαν ἐπὶ μικρόν· ἀλλ' ἡ οἴησίς του ὑπερενίκησε.

— Τώρα ἐννοῶ, μὲ εἶπε, κύριε· διότι ἐζήτησα νὰ σ' ἀποτρέψω ἀπὸ τὸ νὰ γράψῃς περὶ πετεινοῦ, ἠθέλησες νὰ μ' ἐκδικηθῇς καὶ νὰ μ' ἀποδείξῃς τάχα ὅτι δὲν γνωρίζω τὰ ἰδιώματά του· ὅσῳ διὰ πετεινοὺς, κύριε . . . ἐπάνω εἰς τὰ δάκτυλά μου . . .

— Σὲ ἠρώτησα, εἶπον διακόψας αὐτὸν ἀποτόμως, διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα μ' ἐβεβαίωσας πολλάκις ὅτι ἐμελέτησας ἐπιμελῶς προετοιμάσας σεαυτὸν διὰ νομοθέτην καὶ ὑπουργόν, καὶ δὲν ἤξευρες τίποτε; καὶ πῶς ἠξεύρεις τὰ περὶ πετεινῶν, τοὺς ὁποίους ἠρκέσθης μόνον νὰ τρώγῃς . . .

Ἀλλ' ὁ καλός μου μετ' ὀλίγον μέλλων ὑπουργὸς ἀνοίξας τὴν θύραν μου ἔγεινεν ἄφαντος.

Πρὸς τί, θέλετε βεβαίως μ' ἐρωτήσει, κύριοι ἀναγνῶσται, τὸ διεξοδικὸν τοῦτο προοίμιον; τί μᾶς διδάσκει περὶ ἀλέκτορος; Δὲν ἀνέφερε κἂν, ἀφοῦ ὡμίλησε περὶ Σωκράτους, τοὺς πτερυξαμένους ἀλεκτρυόνας τοῦ κουρέως Μίδου, τοὺς ὁποίους δείξας ὁ σοφὸς τῶν Ἀθηνῶν εἰς Ἰφικράτην τὸν στρατηγὸν ἐπῆρε τὸ φρόνημα αὐτοῦ, ἢ καὶ τὸν θυσιασθέντα παρ' αὐτοῦ ἀλεκτρυόνα ὅτ' ἐπρόκειτο νὰ πίῃ τὸ κώνειον.

Τὸ προοίμιόν μου, ἀποκρίνομαι, κύριοι ἀναγνῶσται, δὲν σᾶς διδάσκει τίποτε περὶ ἀλέκτορος· εἶναι, ἂν θέλετε, ὡς προοίμιον στερεότυπον τὸ ὁποῖον κολλῶσιν οἱ ἱεροκήρυκες ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπικηδείων λόγων των, εἴτε προσαρμόζεται εἴτε μή. Ἔχει ὅμως τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σᾶς προδιαθέσῃ ὥστε νὰ μὴ φερθῆτε ὡς ὁ μέλλων ὑπουργὸς, καταφρονοῦντες τὸ ἄρθρον μου ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς. Πετεινὸν καὶ σεῖς κ' ἐγὼ ἐφάγαμεν πολλάκις· ἐξητάσαμεν ὅμως καὶ τὰς ἰδιότητας, καὶ τὸν ἐμπόλεμον, ἢ καὶ τὸν συμβολικόν χαρακτῆρά του; Ὁμολογήσατε, κύριοι, ὡς τ' ὁμολογῶ κ' ἐγὼ ἐν κατανύξει, ὅτι πολλὰ τῶν πραγμάτων ἅτινα βλέπομεν, ἀκούομεν, γευόμεθα, ὀσφραινόμεθα καὶ ἐγγίζομεν καθ' ἑκάστην, ἀποροῦμεν πῶς νὰ τὰ ἑρμηνεύσωμεν, διότι, ἀναζητοῦντες τὰ δυσκολώτερα, ἀμε-

λοῦμεν νὰ μελετήσωμεν τὰ πρὸ ποδῶν. Ἐγὼ, παραδείγματος χάριν, ἀναγινώσκω ἐνίοτε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καντίου, καὶ ὡς ἔγγιστα ἐμβατεύω εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ· καὶ ὅμως, ποτέ μου δὲν ἔμαθον νὰ εὑρίσκω τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν γίνεται νέα σελήνη· ἐνῷ ἡ μάμμη μου, ἥτις μόλις ἀνεγίνωσκε, δὲν ἐνθυμοῦμαι ὁποίους ὑπολογισμοὺς ἔκαμνε μὲ τὰ δάκτυλά της, καὶ εὕρισκεν ἀκριβέστατα τὴν ἐποχὴν ὡς ἐὰν ἦτο καθηγητὴς ἀστρονομίας. Ἀκούσατε λοιπὸν τὰ ὀλίγα ὅσα θέλω σᾶς εἰπεῖ περὶ τοῦ κατοικιδίου ἀλέκτορος, ὄχι ὅπως τὰ ἔγραψα ἐγὼ, ἐπειδὴ φυσιολόγος δὲν εἶμαι, ἀλλ' ὅπως τὰ ἀντέγραψα ἀπὸ ἄλλους· ἐπιστήμονας, καὶ ἴσως μάθετέ τι νέον. Δὲν θέλω σᾶς ὁμιλήσει οὔτε περὶ τῶν δακτύλων, οὔτε περὶ τῶν οὐρῶν, οὔτε περὶ τῆς διαίτης, αὐτῶν ὄχι μόνον διότι δὲν εἶμαι ὀρνιθολόγος, ἀλλὰ καὶ διότι, ἄλλοι μὲν ἔχουσι τέσσαρας ὁπλὰς, ἄλλοι δὲ πέντε, ἄλλοι εἶναι οὐροφόροι καὶ ἄλλοι κολοβοί, ἄλλων τὰ πτερὰ στολίζουσι μόνον τὸ σῶμα, ἄλλων δὲ καταβαίνουσι καὶ μέχρι τῶν δακτύλων αὐτῶν, ἄλλοι τρώγουσι κριθὴν καὶ ἄλλοι ὀρέγονται σκωλήκων, καὶ χαλίκων προσέτι τοὺς ὁποίους χωνεύουσιν ἀκόπως. Δὲν θέλω ἐπίσης σᾶς εἰπεῖ οὔτε ὅτι ἔχουσι τὸ βάδισμα ἀρρενωπὸν καὶ μεγαλοπρεπές, ἢ τὸ βλέμμα εὐτονον καὶ ὑπεροπτικὸν, ἢ ὅτι ὅταν κοιμῶνται κρατοῦσι τὸν ἕνα τῶν ποδῶν ὑψηλὰ, οὔτε ὅτι ὁ μηρὸς ἐφ' οὗ συνήθως ἀναπαύουσι τὸ σῶμα εἶναι παχύτερος τοῦ ἑτέρου, καὶ διὰ τοῦτο τὸν προτιμῶσιν οἱ κοιλιόδουλοι, διότι καὶ αὐτὰ ὅλα τὰ γνωρίζετε. Ὅ,τι ἴσως ἀγνοεῖτε εἶναι τὸ, διὰ τί ἔχουσιν ἀρρενωπὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς τὸ βάδισμα, καὶ εὔτονον καὶ μεγαλοπρεπὲς τὸ βλέμμα; Τάχα διὰ νὰ ἐκφοβίσωσι κανένα;

Τοῦτο, κύριοι ἀναγνῶσται δὲν εἶναι πιστευτὸν· διότι, ποῖος φοβεῖται ἕνα πετεινόν; — Ἡ αἰτία λοιπόν; — Ἡ αἰτία εἶναι διὰ νὰ ἀλέσῃ εἰς τὰς πολυαριθμους κατοίκους τοῦ *χαρεμίου* του· διότι καὶ αὐταὶ, καθὼς, ἂν δὲν λανθάνωμαι, καὶ τῶν ἀνθρώπων αἱ γυναῖκες, αἰσθάνονται μίαν τινὰ κλίσιν ἢ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ὡραίους καὶ γενναίους ἀλέκτορας.

Ἀλλὰ μὴ νομίσετε ὅτι μόναι αἱ ὄρνιθες νοσταλγοῦνται τὸν ἀλέκτορα· καὶ αὐτὸς, μαλιστα πολὺ πλέον ἐκείνων, τὰς νοσταλγεῖται, καὶ τὰς περιποιεῖται, καὶ τὰς θωπεύει ὡς ἄλλος φιλέρως καὶ φιλογύνης νεανίας τῶν Παρισίων. Τὰς προστατεύει, τὰς προσκαλεῖ εἰς τὸ γεῦμα, καὶ δὲν ἅπτεται εὐχαριστως τροφῆς εἰμὴ ἀφοῦ συμπαραλάβῃ καὶ ταύτας συνδαιτυμόνας, ἐὰν δὲ ποτε χωρισθῇ ἀπ' αὐτῶν διδει σημεῖα προφανῆ λύπης. Τὴν ἐρωτικὴν ταύτην φιλοφροσύνην μαρτυροῦσι καὶ οἱ διάφοροι τόνοι τῆς φωνῆς· μεθ' ὧν ἀποτείνεται πρὸς ἑκάστην τῶν γυναικῶν του· διότι, καὶ τοι ἀληθὴς σουλτάνος, ἀγαπᾷ μὲν ὅλος, προτιμᾷ δὲ μίαν ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ ἀπειλεῖ μὲν αὐτὰς ἐὰν ποτε ὑποπτευθῇ ἀπιστίαν, δὲν τὰς κακομεταχειρίζεται ὅμως πώποτε.

Δύνασθε, κύριοι φιλέρωτες, νὰ καταχηθῆτε ὅτι ἔχετε τὸ προτερήματα ταῦτα τοῦ πετεινοῦ.

Μισῶ ἐκ φύσεως τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἀνθρώπων· εἶναι πάθος πρωταλοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅ,τι σκοπὸν ἔχει νὰ προλάβῃ· ἀλλ' ἡ ζηλοτυπία τοῦ ἀλέκτορος δὲν μὲ ταράττει· διότι, ἐάν ποτε εἰσχωρήσωσιν ἄλλοι ὁμοφυεῖς του εἰς τὸν γυναικωνίτην του, δὲν διαχέει τὸν ἰὸν τοῦ πάθους του, ὡς τα λογικὰ ὄντα, κατὰ τῶν γυναικῶν του, καὶ ἂν αὐταὶ ὑποδεχθῶσιν, ὡς συμβαίνει κατὰ δυστυχίαν συνήθως, μὲ ὄμμα ἱλαρὸν τοὺς νεήλυδας, ἀλλ' ἐφορμῶν κατὰ τῶν παρεισάκτων, τὸ βλέμμα ἔχων φλογερὸν καὶ τὰ πτερὰ ἀνωρθωμένα, ἀγωνίζεται νὰ τοὺς καταβάλῃ. Φαντάσθητε τὴν ὀδύνην του, ἐάν ποτε θριαμβεύσωσιν οἱ ἀντίπαλοι! . . . Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ στερεῖται καὶ γυναικῶν, καὶ γυναικωνίτου, καὶ νεύων κατησχυμένος καὶ περίλυπος τὴν πρὸ μικροῦ ἀγέρωχον καὶ ἐπηρμένην κεφαλὴν, ἀπέρχεται . . . . διὰ νὰ κάμῃ ὅμως καὶ αὐτὸς, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅ,τι τὸν ἔκαμαν.

Ἀλλ' ἡ εὐγενὴς αὐτὴ ζηλοτυπία ἔχει καὶ τινα ὑποδιαίρεσιν εἰς ἄκρον τωόντι ἀγενῆ καὶ ἀποτρόπαιον· ὁρμώμενοι ἀπὸ περιφιλαυτιαν ἀκατονόμαστον φονεύουσι τοὺς νεοσσοὺς τῶν γυναικῶν των, διὰ ν' ἀπολαύσουσι μόνον αὐτοὶ τῆς συμπαθείας τῶν μητέρων!

Τοῦ ἀλέκτορος τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἀνένδοτον ἐτίμων πολλὰ ἔθνη ἀρχαῖα, ὡς οἱ Ῥόδιοι, οἱ Περγαμηνοὶ, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον θεσπίσει καὶ ἑορτὴν καθ' ἣν ἐτελοῦντο ἀλεκτορομαχίαι.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον τῶν ἀλεκτρυόνων αἱ μάχαι καταστάσσονται, παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἰδίως, μεταξὺ τῶν ἀσπαστοτέρων ἐντρυφημάτων, καὶ πανηγυρίζονται καὶ διὰ στοιχημάτων. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἔμφυτος, οὕτως εἰπεῖν, κλίσις τοῦ Βρετανικοῦ ἔθνους πρὸς τὸ στοχηματίζειν· ἀσχολοῦσιν ἀπὸ τοῦ πηδήματος τοῦ ψύλλου (1) καὶ κακαντῶσιν εἰς αὐτὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν ζωήν. Μετὰ τὴν ἐν Νεοκάστρῳ ναυμαχίαν τὴν σώσασαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἄπειρα στοιχήματα ἐγένοντο ἐν Λονδίνῳ τῶν μὲν διισχυριζομένων ὅτι αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις ἤθελον ἀποδοκιμάσει τὴν διαγωγὴν τῶν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Κυβερνήσει πρέσβεών των, τῶν δὲ ἀξιούντων τὰ ἐναντία. Ἄλλοτε, πεσών τις εἰς Ταμπσαν ἐκραύγαζε ζητῶν βοήθειαν πλῆθος μέγα συνέρρευσε πρὸς τὴν ὄχθην. Ἐνῶ δὲ ἐπάλαιε πρὸς τὸ ἀκατάσχετον ῥεῦμα, πολλοὶ τῶν θεατῶν ἐστοιχηματίζον ἐὰν ἤθελε σωθῆ ἢ ὄχι!

Αἱ ἀλεκτορομαχίαι εἶναι λοιπὸν ἐν Ἀγγλίᾳ θέσμα περισπούδαστον ὄχι κατώτερον τῶν ἱπποδρομιῶν. Ἐὰν ὁ βουλευτής μου ἔβλεπεν εἰς τὸ **Royal Cockpirt** τὴν ἡμέραν τῆς μάχης πόσα σμήνη συσσωρεύονται, καὶ συμπιεζονται, καὶ παραγκωνίζονται διὰ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ ἀλεκτρυονικὸν ἐκεῖνο τέμενος, καὶ πόσον χειροκροτοῦν-αι καὶ βραβεύονται οἱ κύριοι τῶν νικητῶν, αὐτὸς, οὕτινος ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξάπτεται καὶ διαπυροῦται ἡ φαντασία ὁσάκις, διαχέων τὸν χρυσορρόαν νεῖλον τῆς εὐγλωττίας του, βλέπῃ πλήρη τα θεωρεῖα τῶν ἀκροατῶν, φοβοῦμαι μὴ ἤθελεν ἀποφασίσῃ νὰ μεταθληθῇ ἀπὸ νομίμου ἀντιπροσώπου τῆς ἐπαρχίας του εἰς διατροφέα πετεινῶν. Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν ἤθελε μείνει ὀρφανὸς καὶ στασιου βουλευτικῆς συζητήσεως· διότι ὑπάρχουσι πολλὰ συγγράμματα περὶ ἀγωγῆς, περὶ ἐξασκήσεως, καὶ περὶ διαίτης τῶν μαχητῶν τούτων πραγματευόμενα, καὶ σύνταγμα ὀγκωδέστερον τοῦ ἡμετέρου, περιέχον τοὺς νόμους, τὰς διατάξεις, καὶ τὰ ἔθιμα καθ' ἃ πρέπει νὰ γίνωνται αἱ μάχαι!

Ἀλλ' ὁ ἀλέκτωρ δὲν χρησιμεύει μόνον ὡς ἀντικείμενον τέρψεως καὶ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ὡς σύμβολον ἀνδρείας, καὶ εὐσταθίας, καὶ προσοχῆς ἀγρύπνου. Οἱ Δάρδανοι, ἔθνος ἀρχαῖον τῆς Μοισίας, ἐπέστερον δι' αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς των σημαίας, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων ἐχάρασσον ἀλεκτρυόνας ἀλληλομαχομενους. Οἱ προπάτορές μας, οἱ Ἕλληνες, ἐτίμων καὶ αὐτοὶ τὸ ὄρνεον τοῦτο, καὶ ὁ Ἄρης, ἡ Ἐννυὼ, ἡ Ἀθηνᾶ. καὶ ὁ Ἑρμῆς, ἀλέκτορας εἶχον ὑπασπιστάς.

Τάχα διὰ μόνον τὸν λόγον τοῦτον τὸν παρεδέχθησαν καὶ οἱ Γάλλοι ὡς σύμβολον ἐθνικόν; (1) τοῦτο τοὐλάχιστον φρονοῦσι πολλοὶ, ἐγὼ ὅμως πιστεύω ὅτι ὑπάρχει καὶ δεύτερος· οἱ Γάλλοι δὲν εἶναι μόνον ἀτρόμητοι, ἀλλὰ καὶ φιλέρωτες, καὶ φιλογύναιοι, καὶ κομψοπρεπεῖς· ὁ ἀλέκτωρ δὲν ἀντιπροσωπεύει ἀξίως καὶ τὰ προτερήματα ταῦτα;

Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὸ παρὸν ἄρθρον μου, παρετήρησα ὅτι ὀλιγώτερα εἶπον περὶ ἀλέκτορος καὶ πλειότερα περὶ τοῦ βουλευτοῦ. Ν' ἀλλάξω λοιπὸν τὴν ἐπιγραφὴν καὶ νὰ γράψω *Βουλευτὴς* ἀντὶ *Ἀλέκτωρ*; Καὶ τί νὰ γείνῃ τότε ἡ εἰκὼν; Ὁ νεώτερός μου υἱὸς διέλυσε τὴν ἀπορίαν μου· ἔγραψες, μὲ εἶπε, πρὸ ὀλίγου ὅτι ὁ πετεινὸς εἶναι καὶ τῆς ἀγρυπνίας σύμβολον· ἀλλὰ καὶ ὁ βουλευτὴς, ὡς νομοθέτης, δὲν πρέπει νὰ κοιμᾶται παννύχιος. Ἄφες λοιπὸν τὸν πετεινὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βουλευτοῦ.

Καὶ ἤκουσα τὴν γνώμην του. **Ν. Δ.**

(1) Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι ἀνέφερα τὸ πήδημα τοῦ ψύλλου, διὰ νὰ σημάνω τὸ εὐτελὲς τῶν ἀντικειμένων διὰ πολλάκις στοιχηματίζουσιν οἱ Ἄγγλοι. Ἰδον αὐτὸς ἐγὼ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἐν Λονδίνῳ, ψύλλους ἐξεκρεμένους περὶ διαφόρους γυναικείας, καὶ Ἄγγλους στοιχηματίζοντας τίς αὐτῶν θέλει κατεσχύσει. Ψύλλοι ἔσωρον διὰ λεπτοτάτων τριχῶν κεφαλὴν ἀμαξῆς καὶ πόσα πληρέστατα, ψύλλοι, κρατοῦντες μάστιγας καὶ καθήμενοι καθέτως, ἡνιόχευον, ψύλλοι ὑπαντιαζόντες περὶ τράπεζαν εἶχον ἀνὰ χεῖρας χορτάρια ὡς ἐὰν ἐπαίζεν, καὶ ψύλλοι ἀσήμαινον σάλπιγγα μουσικὴ, ἄλλος ἄλλον. ἄλλος λύρα, καὶ ἄλλος κύμβαλον. Ἡ ἀνάγκη μόνη ἐγέννησε τὸ μυθῶδες καὶ ἀηδὲς τοῦτο εἶδος τῆς βεμμηχανίας· λέγω δὲ ἀηδὲς, διότι ὁ δαμαστὴς τῶν ψύλλων τρίφει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σίματος τῶν καταστίκτων βραχιόνων του, καὶ τοὺς διατηρεῖ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἐντὸς ἀγγείων ὑαλίνων. Εἷς ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἡλικίαν εἰκοσιδύο μηνῶν, ὡς μὲ εἶπεν ὁ ψύλλαρχος ἐνεβρυόμενος ἐπὶ τῇ ψυλλικῇ του ἐμπειρίᾳ.

(1) Καθιερώθη ὡς σύμβολον ἐθνικὸν διὰ τὴν σύμπτωσιν ἁπλῶς τῶν δύο λατινικῶν λέξεων, gallus, ἀλέκτωρ, καὶ gallus, Γαλάτης.

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ.

Ὅταν ἀσχήμονες ψευδολογίαι περὶ ἀνυπάρκτων ἀνακαλύψεων ἀσυστόλως διαδίδονται παρ' ἡμῖν, ὕβριν εἰς τὸ ἔθνος προστρίβουσαι, καὶ πάντα φίλον τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας βαθέως λυποῦσαι, θέλει, ἐλπίζομεν, φανῇ εὐπρόσδεκτος ἀγγελία εἰς τοὺς φιλολόγους ἡ τοῦ ἀκολούθου πολυτίμου καὶ φερεγγύως μαρτυρουμένου εὑρήματος.

Ὁ Ἄγγλος Κ. Ἄρδην ἠγόρασεν ἐν Ἰανουαρίῳ 1847 παρ' ἑνὸς Ἄραβος ἐν Γουρνάλ (τῷ δυτικῷ τμήματι τῶν Λιβυκῶν Θηβῶν), πάπυρον, ὃν οὗτος ἐβεβαίου ὅτι εὗρεν ἐντὸς τάφου, κεκλεισμένον εἰς θήκην ξυλίνην. Ὁ πάπυρος ἔχων μῆκος 12. ποδῶν, εἶναι ἄριστα διατετηρημένος, πλὴν τῆς ἀρχῆς, ἥτις εἶναι ἐλλειπὴς, καὶ περιέχει 49 σελίδας ὡραιοτάτης Ἑλληνικῆς γραφῆς. ὧν ἑκάστη ἔχει μῆκος μὲν 7, πλάτος δὲ δύω δακτύλων, καὶ σύγκειται κανονικῶς ἐξ εἰκοσιεπτὰ γραμμῶν. Τὸν πάπυρον τοῦτον παρουσίασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου ὁ Γραμματεὺς αὐτὸς, μετὰ κριτικῆς ἐπιστολῆς τοῦ σοφοῦ Κ. Βιρχίου, ὅστις, παρὼν εἰς τὴν συνεδρίασιν, ἔδωκε καὶ προφορικὸς περὶ αὐτοῦ ἐξηγήσεις. Μετὰ τὰς πρώτας δεκαὲξ σελίδας ἕπεται ὁ τίτλος «Ἀπολογία Λυκόφρονος.» Τοῦ δὲ δευτέρου καὶ ἐντελεστέρου μέρους, προηγεῖται, ταχυγραφικῶς γεγραμμένος, ὁ τίτλος: «ὑπὲρ τῆς Εὐξενίππου γραφῆς κατὰ Πολυεύκτου». Ὁ πρῶτος παράγραφος τοῦ δευτέρου τούτου μέρους ἀναφέρει γνωστάς τινας περιστάσεις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν τὴν ἐσχάτην ἠγωνίζοντο πάλην κατὰ τῶν Μακεδόνων, περιέχει ὅμως καὶ τινας νέας πληροφορίας. Τοῦ παπύρου τούτου ἡ δημοσίευσις θέλει ἀναμφιβόλως διευκρινίσει διάφορα τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τῶν Ἀθηναίων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐξετάσεως τοῦ ἀξιολόγου χειρογράφου τούτου, φαίνεται ὅτι περιλαμβάνει δύω ἀπολεσθέντας λόγους τοῦ Ὑπερίδου, ὧν ὁ εἷς εἶναι κατηγορία τοῦ Εὐξενίππου, τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ἣν ὑπεστήριζεν ὁ Πολύευκτος, συμπρεσβευτὴς τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὸν Φίλιππον, καὶ συγκατηγορηθεὶς ὡς δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου. Ἐκ τῆς ἱστορίας οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τοῦ Εὐξενίππου, ἐκτὸς ἂν εἶναι αὐτὸς τῷ ἐπωνύμῳ ἄρχοντι τοῦ 305 ἔτους π. χ. (Ὀλ. 107,3). Λυκόφρονας δὲ ἀναφέρει πολλοὺς ἡ ἀττικὴ ἱστορία τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀναμιγέντας εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα καὶ εἰς τὰς φατρίας. Ὁ δὲ καθ' οὗ ἐγένετο ἡ κατηγορία, καὶ ὑπὲρ οὗ ἐγράφη ἡ παροῦσα ἀπολογία, εἶναι ἴσως ὁ πατὴρ τοῦ ῥήτορος καὶ πολιτικοῦ Λυκούργου.

Ἡ ἀκαδημία ἔκρινε τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἄξιον μεγίστης προσοχῆς, καὶ ὡς ἐνδιαφέρον τὴν φιλολογίαν ἐν γένει, ἀπεφάσισεν, ἅμα ἀποπερατώσασα τὰς περὶ αὐτοῦ ἐξετάσεις, νὰ τὸ δημοσιεύσῃ ἄνευ ἀναβολῆς. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ Κ. Ἄρδις ἐπρόσφερεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀκαδημίαν λαμπρὸν χειρόγραφον τοῦ Ὑπερίδου, πολὺ πληρέστερον τῶν μέχρις ἐκείνου γνωστῶν, καὶ ὅτι βοηθείᾳ αὐτῆς αὐτὸς μὲν ἐδημοσίευσεν πανομοιότυπον αὐτοῦ διὰ τῆς λιθογραφίας, τὸ δὲ κείμενον ἐξέδωκεν ὁ Κ. Βαϊγκτών.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑΝ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΑΣ (1)

Ἡ Γιβραλτάρη πρό τινων ἐτῶν εἶχε καταστῆ γενικὴ ἀποθήκη τῶν προϊόντων τῶν δύω Κόσμων, διότι, κειμένη κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ὑπάρχει ὡς κλεὶς τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου τῆς μεταξὺ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ συγκοινωνίας. Τὸ ἐμπόριον ἤκμαζεν, ὁ δὲ χρυσὸς ἦτο διε-

(1) Καὶ τῆς παρούσης διατριβῆς συγγραφεὺς εἶναι ὁ εὐφυὴς νέος τῶν Σπετσῶν, ὁ γράψας τὸ περὶ Μογαδόρης ἄρθρον. Ἴδε Πανδ. φυλ. 31.

σπαρμένος ἀπὸ τοῦ πλουσίου μέχρι τοῦ πένητος. Δυστυχῶς ὅμως σήμερον εὑρίσκεται εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν, καὶ καθ' ἑκάστην οἱ κάτοικοι μετοικοῦσιν εἰς ἀπώτερα μέρη, πρὸς πορισμὸν τοῦ ἐπιουσίου. Ἡ διατηροῦσα ἄλλοτε πρωτίστη αἰτία τὴν πόλιν ταύτην εἰς ἀκμαίαν κατάστασιν, ἦτο ἡ διὰ τῶν Ἱσπανῶν ἐνεργουμένη λαθρεμπορία ἀπὸ Γιβραλτάρης καθ' ὅλην τὴν Ἱσπανίαν. Ἀλλὰ σήμερον διεκόπη ἐντελῶς, διότι ἡ λαθρεμπορία ἐγίνετο τότε διὰ πλοίων ἱστιοφόρων, ἐνῷ ἐξ αἰτίας τῶν ἀτμοπλοίων, καθίσταται πλέον ἀδύνατος.

Ἡ Γιβραλτάρη εἶναι ὑψηλὸς βράχος, πανταχόθεν ἀπότομος, ἐκτὸς μικροῦ ἐπιπέδου πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως, ὠχυρωμένος διὰ τριπλῶν προμαχώνων ὑπὲρ τὰ χίλια τηλεβόλα ἐχόντων, καὶ περικυκλωμένη ἀπὸ σύριγγας καὶ ὑπονόμους· ἑνοῦται δὲ ὁ βράχος οὗτος μὲ τὴν ξηρὰν τῆς Ἱσπανίας δι' ἐπιπέδου γλώσσης, ἴσης μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐντὸς αὐτῆς διατηρεῖ πάντοτε ἡ Ἀγγλία 6,000 στρατιωτῶν, ὄχι μόνον διὰ νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Ἱσπανῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γυμνόνῃ τὴν γείτονα Ἱσπανίαν τῶν θησαυρῶν της εἰσάγουσα λαθραίως τὰ προϊόντα τῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων της. Ὁ τρόπος δι' οὗ τὰ ἀπηγορευμένα ταῦτα ἐμπορεύματα εἰσάγονται εἰς Ἱσπανίαν εἶναι εἰς ἄκρον τολμηρός, ἀνάξιος, τῆς ἀνδρείας τῶν Ἱσπανῶν δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ λαθρεμπορία. Νομίζομεν δὲ ὅτι οἱ ἀναγνῶσται θέλουσιν εὐχαριστηθῆ ἐὰν ἀναφέρωμεν ὀλίγά τινα ἐκ τῶν ἀναριθμήτων περιστατικῶν, ἅτινα συχνάκις συνέβαιναν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν.

Πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων τούτων οἱ Ἱσπανοὶ μεταχειρίζονται εἴδός τι ταχυτάτων πλοίων μοναδικῆς κατασκευῆς, τὰ ὁποῖα, κατ' ἀναλογίαν τοῦ μήκους των, μόλις εἶναι χωρητικὰ τοῦ τεταρτημορίου τοῦ φορτίου πλοίου ἀναλόγου μεγέθους. Ἔχουσι μόνον ἕνα ἱστὸν, καὶ ἓν μέγιστον τρίγωνον ἱστίον ὡς αἱ παρ' ἡμῖν ἐπακηρίδες. Διὸ καὶ αὐτὴ ἡ Ἱσπανικὴ κυβέρνησις μεταχειρίζεται τοῦ αὐτοῦ εἴδους πλοῖα, ἰσοδύναμα κατὰ τὴν ταχύτητα, πρὸς καταδίωξιν τῶν λαθρεμπόρων τούτων. Αἱ ἐνεργοῦσαι τὰς τοιαύτας λαθρεμπορίας ἑταιρίαι, συμφωνοῦσι μὲ τοὺς ἐμπόρους τῶν μεσογείων τῆς Ἱσπανίας καὶ συγκοινωνοῦσι συναλλήλως τὸ σύνθημα τῆς συννενοήσεως, ὅτι κατὰ τὴν δεῖνα ἡμέραν τοῦ μηνὸς εἰς τὸ δεῖνα ἀκρωτήριον θέλει φανῇ πυρὰ, ἢ τόσα φῶτα, ἢ καὶ μόνον καπνός. Τὰ εἰρημένα πλοῖα φορτισμένα ἐκ Γιβραλτάρης καὶ ἔχοντα τὰ ἐμπορεύματα ἐντὸς μικρῶν τετραγώνων δεμάτων, πρὸς εὐχερεστέραν, μετακόμισιν, ἐξέρχονται λαθραίως τὴν νύκτα, μ' ὅλην τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν τῶν βασιλικῶν Ἱσπανικῶν Πλοίων, καὶ πλησιάζουσιν εἰς τὸ προσδιορηθὲν μέρος. Ἅμα δὲ ἰδόντα τὸ σύνθημα ἀμέσως ἐλλιμενίζουσιν. Ἕτοιμοι ὄντες οἱ ἐκ τῆς ξηρᾶς συνεταῖροι, εὐάριθμοι μὲν ἀλλ' ὡπλισμένοι καὶ ἐφωδιασμένοι μὲ τ' ἀναγκαιοῦντα πρὸς μετακόμισιν ζῶα, ἀρχίζουσι νὰ ἐκφορτώνωσι τὰ ἐμπορεύματα. Πολλάκις εἰδοποιούμενοι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ἐξουσίας τρέχουσι, συμπλέκονται, τραυματίζονται, ἢ καὶ φονεύονται, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν οἱ πρῶτοι μένουσι νικηταὶ, διότι οἱ Ἱσπανοὶ προτιμῶσι νὰ σφαγῶσι παρὰ νὰ συλληφθῶσι μετερχόμενοι λαθρεμπορίαν ἥτις τιμωρεῖται αὐστηρότατα.

Πλὴν τῶν ἀγχεβόλων ὅπλων τὰ πλοῖα ταῦτα φέρουσι καὶ τρία ἢ τέσσαρα τηλεβόλα ἱκανοῦ μεγέθους καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνὰ 50 ἢ 60 ναύτας, τοὺς ὁποίους ἡ ἐλπὶς τοῦ κέρδους καθιστᾶ ἀτρομήτους, διότι ὄχι μόνον ἀντιπαρατάσσονται πρὸς τὰ καταδιώκοντα αὐτοὺς βασιλικὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ καταδιώκουσιν αὐτά. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρεται συμβεβηκός τι περί τινος λαθρεμπορικοῦ πλοίου, ἐξαισίας ταχύτητος, 85 ποδῶν μήκους, φέροντος ἓξ μέγιστα τηλεβόλα, 90 ναύτας, καὶ ὀνομαζομένου ὁ Τρομερός. (Terribile). Ἀποβιβάσαν ποτὲ τὸ φορτίον του κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ἐπέστρεφαν εἰς Γιβραλτάρην, ὅτε ἀπήντησε καθ' ὁδὸν δύο πολεμικὰ πλοῖα τῆς αὐτῆς κατασκευῆς, ἅτινα ἐπεχόρισαν ἀμέσως νὰ τὸ κερασυνοβολῶσιν. Ὁ Πλοίαρχος διέταξε καὶ ἀνεπέτασαν ὅλα τὰ ἱστία καὶ διὰ τῆς ἐξαισίας του ταχύτητος ἀπεμακρύνθη τῶν καταδιωκτῶν του. Ἀλλὰ τὸ πλήρωμα ἐνθουσιῶν, ἠρώτησε τὸν πλοίαρχον, διατί ἔφευγον ὡς δειλοί.

— Βλέπετε, εἶπεν ὁ πλοίαρχος, ὅτι δὲν δύνανται νὰ μᾶς φθάσουν, καὶ ἔπειτα τίς ἡ ἀνάγκη νὰ πολεμήσωμεν ἀνωφελῶς;

— Ὄχι, ἐφώναξεν ὁμοφώνως τὸ κλήρωμα, εἰς ὃ προηγουμένως εἶχε βεβαίως κυκλοφορήσει ὁ Ἱσπανικὸς οἶνος, εἶναι δειλός.

Ὁ πλοίαρχος ἠθέλησε νὰ τοὺς παραστήσῃ τὸ μάταιον τοῖς ἀμύνης· οἱ ναῦται ὅμως ἐπέμενον λέγοντες ὅτι δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ πολεμήσῃ. Τέλος ἰδὼν ὅτι οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐνήργει ἡ ὁμιλία του, ἠσθάνθη κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀναπτερουμένην ὅλην τὴν ἀνδρείαν του, καὶ

— Θέλετε νὰ πολεμήσωμεν; εἶπε.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη τὸ πλήρωμα.

— Ὑψώσατε τὸν πόδα τοῦ ἱστίου, διέταξεν ὁ πλοίαρχος, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν θέσιν του.

Τὸ πλήρωμα ὡπλίσθη ἀμέσως, καὶ ἐτέθη εἰς θέσιν ἀμύνης. Τὰ καταδρομικὰ πλοῖα ἐπλησίαζον ταχέως· ἅμα δὲ σθάσαντα ἐντὸς βολῆς κανονίου, ἤρχισαν νὰ σφαιροβολῶσι τὸν Τρομερόν, ἐνῷ οὗτος ἄρχε νὰ πλησιάσωσι διὰ νὰ τὰ προσβάλῃ ἀθρόως ἐκ τοῦ πλησίον. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πρώτη σφαῖρα τῶν καταδρομικῶν πλοίων ἐφόνευσε τὸν δυστυχῆ πλοίαρχον καὶ δύω ναύτας, καὶ τότε καταπτοηθὲν τὸ πλήρωμα παρεδόθη εἰς τοὺς καταδιώκτας του, οἵτινες τὸ μετεχειρίζοντο ἔπειτα πρὸς καταδίωξιν ἄλλων λαθρεμπόρων.

Ὁσάκις τὰ μετερχόμενα τὴν λαθρεμπορίαν πλοῖα, φθάνουσι καταδιωκόμενα πλησίον τοῦ φρουρίου τῆς Γιβραλτάρης, τοῦτο εἰδοποιεῖ διὰ βολῆς κανονίου τοὺς καταδιώκοντας ὅτι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω, καὶ ὅτι οἱ καταδιωκόμενοι εὑρίσκονται πλέον ὑπὸ προστασίαν Ἀγγλικήν. Ἐντὸς μάλιστα τοῦ κόλπου ὑπάρχει σημαντὴρ, διαχωρίζων τὸ ὅριον τῆς ξένης καὶ τῆς ἀγγλικῆς θαλάσσης.